

Heriotzari aurre egiteko prest al zaude?



ARGIA

2006ko azaroaren 5a | LXIX. urtea | 2.061 zenbakia | 3,50 euro



Joseba Tapia

Trikitiarekin kantautore

Lurzorua ren legea:

Etxebizitz en aferan udalek eskumen gehiago izango dute

informazioaren unibertsoa



■ SOLUZIOAK

Web/CD-Rom/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan:

- ▶ Berriak eta agendak
- ▶ Aldizkari eta egunkariak
- ▶ Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- ▶ Formazio eta autoformazioa
- ▶ Jolàs interaktiboak
- ▶ Denda birtualak
- ▶ Bezeroentzako gune pribatuak
- ▶ Komunikazio korporatiboa



■ ZERBITZUAK

- ▶ Aholkularitza
- ▶ Ezarritako soluzioen eguneraketa jarraia
- ▶ Komunikazio zuzena
- ▶ Esperientzia



■ ERREMINTAK

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntzarako taldeak oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko erreminta hauek KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen batzuk:

- ▶ Analizatzaile morfologikoa
- ▶ Euskararako lematizatzailea
- ▶ Espainolerako lematizatzailea
- ▶ Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- ▶ Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- ▶ Itzulpenak baieztatze prototipoa
- ▶ Konkordantziak ikusteko prototipoa
- ▶ Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea, 1 · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa

adur@adur.com

☎ 943 371 849

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS
www.adur.com

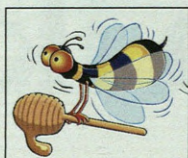
Gaiak

- 17 **Lurzoruaren legea:** Etxebizitzaren legedia udalen aterpe. Urko Apaolaza.
- 20 **Epsilon Euskadi:** Berrikuntza lau gorpilen gainean. Eli Pombo.



Iritziak

- 25 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
- 26 **Anjel Erro.** Ttakun (h)errenka.
- 27 **Joseba Azkarraga.** Euskal kooperatibistak barruko musikaz.
- 28 **Jesus M. Ariznabarreta.** Garaipen politikoa.
- Juan Ramon Makuso.** Etorkizuna.
- 29 **Gorka Urbizu.** Garaiz kanpokoa.
- Joxe Mari Ostolaza.** Roger Idiart.
- 30 **Millan Telleria.** Bertso berriak Aiako saltsari jarriak.



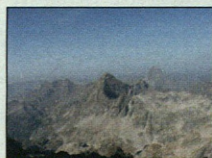
Ziztadak.



Antton Luku.

Erdiko kaiera

- 35 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
- 38 **Ezpalak.** Jon Torner.
- 40 **Denbora-pasak.**
- 46 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.



Pirinioak.



Manex Pagola.

Termometroa

- 49 **Manex Pagola: "Frantziar demokrazia oso ttipia da, Filipe Bidart auzia lekuko".** Mikel Asurmendi.
- 52 **Euskara: Eibar doa aurretik, atzetik Real eta Athletic.** Ander Altuna.
- 54 **Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
- 56 **Net Hurbil. Galdetu bankuan zergak nola ez ordaindu.** Pello Zubiria.

4 Heriotza



Hiltzeko prestatzen

Beti ere zaila egiten zaigu hurkoaren nahiz norberaren heriotzari aurre egitea, batez ere gurea bezalako kulturetan. Horregatik, heriotza trauma ez bilakatze-laguntza eskaintzen duten terapiak daude. Izan ere, hiltzea dolua, eutanasia, erlijioa eta beste alderdi etiko askorekin lotua dagoen gai konplexua da.

23 | Ziztadak jolasa

Estitxu Eizagirre

31 | Antton Luku

Ainara Gurrutxaga

42 | Ihesi: Pirinioak

Jon Torner

58 | Azkena

Santiago Leone

12 | Joseba Tapia

Trikilariak diskoa atera berri du: *Real Politik*. Aitzakia horrekin, berarekin aritu gara, poesiak bere azken lanean duen garrantzia, trikitixaren klixeez, diskoe-txeen egitekoaz, teknikaz, soinuaz eta hitzaz, panderoaz, baserri munduaren bilakaeraz...

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Naiara Irureta eta Gorka Bereziartua.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Alerza, Mari Karmen Llorente, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortza.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagailua Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Oraindik ez dugu hiltzen ikasi

Jaiotzen garen une beretik iraungitzea dakargu geure baitan, haren data ezagutu ez arren. Heriotza bezain egia handirik ez dago, jaiotza bera ez bada, eta hala ere tabu bihurtu dugu hilkortasuna, aditu askok salatzen dutenez. Edertasuna gurtzen duen gizarte honetan, hiltzea gauza itsusia omen da, sufrimendu oro den bezala. Heriotzak inguratzen gaitu nonahi, baina ez diogu behar bezalako arreta ematen, estatistika huts edo fikziozko telesailetako entretenigarri bihurtu dugulako. Ez da harritzekoa gero, maite dugun norbait hiltzen denean, terapia behar izatea askotan. Hurkoaren desagerpena ez da, ordea, dolua eragiten digun gertakari bakarra. Bizitzaren amaierara ailegatzen ari diren gaixoei antzeko prozesua jasaten dute. Eta sarritan laguntza behar izaten da hiltzen jakiteko, guk geurez ez dakigulako. Inork ez digu irakatsi.

UNAI BREA

Argazkiak: Dani Blanco

HERIOTZARI BURUZ erabiltzen diren esaldi topikoak paperera ekartzen hasiz gero, erreportaje honek dituen adina orrialde bete genitzake, eta zertxobait gehiago beharbada. Heriotzaz hitz egiten dugu, baina hitz hutsalak dira gehienetan, adituen ustez. Gainera, egoerak hartara behartzen gaituenean baino ez ditugu jaurtitzen aurrefabrikatuko esaldiok; bestela, nahiago dugu gaia uxatu, erabat gai unibertsala izanagatik ere. “Heriotzaz hitz egiteak hura erakartzen duela ere uste du askok etal”, diosku Alfonso Garcia SEITeko (Espainiako eta Nazioarteko Tanatologia Elkarteko) presidentek. Kanariarra da, eta tanatologia.org web gunea kudeatzen du. “Tanatologia XX. mende hasieran jaio zen jakintza adarra da, eta izenak dioenez heriotza aztertzen du, ikuspuntu askotatik gainera: antropologikoa, soziologikoa, psikologikoa...”. Ia mende bat igaro da asmatu zenetik, baina hitzak ez du zabalkunde handiegirik lortu arlo zehatz batzuetatik kanpo. Heriotzarenganako dugun jarrera uzkuraren seinale, seguruena.

“Mendebaldeko gizarte hedonista honetan ez dugu heriotzaren aurrean behar bezala joka-

tzen”, dio Patxi Izagirre psikologoak, “mina eta sufrimendua ez daude normalizatuta, eta ukatu eta saihestu egiten ditugu. Horretan datza heriotzaren inguruan eraiki dugun tabua. Duela hamarkada batzuk askoz normaltasun handiagoz bizi genuen hori: aitona ikusten genuen baserrian hiltzen, eta ez ginen harritzen”. Orain ez omen da hala. Besteak beste, heriotza lekuz aldatu dugu: etxetik erietxera.

Eta dagoeneko hiltzea ez zaigu normala iruditzen. “85 urteko bat hiltzen da eta arraroa da guretzat”, dio Izagirrek; “geure hilkortasuna moztutzen ari gara”.

Heriotzak hesi horiek eta handiagoak ere gaintzen ditu azkenik, nahi eta nahi ez denok jasaten dugun gertakaria izanik. Orduan, gure hurbileko norbait hiltzean, errealitatearekiko talka izaten da

askotan, eta orduan izaten dute lana Izagirrek eta enparauek. Rakel Mateo psikopedagogoren esanetan, “heriotza onartezina da guretzat. ‘Nola liteke nire ama hil izana?’ galdeztzen dugu, ama alaba baino lehenago hiltzea guztiz naturala izan arren. ‘Zergatik’ galdera askotan etortzen zaie ahora norbait galdu dutenei”.

Heriotza lekuz aldatu dugu:
etxetik erietxera.

Eta dagoeneko hiltzea
ez zaigu normala iruditzen





Dolu prozesuak bost fase izan ohi ditu: inpaktua, ukapena, mina eta haserrea, negoziazioa eta onarpena.

Dolua gaitz bihurtu dugu

Dolua prozesu naturala da, baina ingurune bakoitzean indarrean dagoen kulturaren araberrako ezaugarriak ditu. Mendebaldeko gizartean, dolua gaitz emozionaltzat jotzen dugu Alfonso Garcíaren iritziz. “Eta ez da hala berez, geuk asmatu dugu hori. Jakina, terapia beharra sortzen da hor”.

Patxi Izagirik halako terapiak eskaintzen ditu. “Jaso dugun heziketaren ondorioz, lehenbailehen saihestu nahi izaten dugu negarra, eta hildakoaz oroitzea. Horrek arrisku bat dakar: zauria behar bezala ez ixtea”. Terapian, gakoetako bat mina adierazteko bideak eskaintzea da. Ondo egin ezean, dolua gaitz patologiko bihurtu daiteke denboraz, depresioa, antsietatea eta abar eraginez. “Dolu prozesuaren helburua, azken batean, ez da hildakoaz ahaztea, sufritu gabe

Dolua prozesu naturala da,
baina kulturaren araberrako
ezaugarriak ditu. Mendebaldeko
gizartean, dolua gaitz
emozionaltzat jotzen dugu

Hiltzearen kostua

Hilkutxa	600-1.200 euro.
Ehortzetxeari	500 euro inguru.
Ehortze-tasak	Udalaren arabera.
Beilatokia	200 bat euro.
Eskela (aukeratuena)	300 euro.
Errausketa labea	250-300 euro.
Errautsak gordetzeko kutxa	100 euro.
Hileta elizan	60 euro inguru.

gogoratu ahal izatea baino”. Horretarako sei hilabete eta bi urte bitarteko epea behar izaten da, prozesu natural batean. “Batzuk, ordea, senidea hil eta bi urtera etortzen zaizkit –azaldu du Izagirik– dolu prozesua burutzeke dutela. Pilulak hartzen dituzte, baina beraiek hildakoaz behin eta berriro hitz egiteko gogoia daukate. Kontua da aldamenekoak aspertzeko beldurra ere badutela”. Izan ere, eta Alfonso Garciak azpimarratzen duenez, gure gaurko kulturaren oinarria ez azalartzea eskatzen zaio doluan dagoenari.

Norberaren heriotza

Hurkoarenganako doluan, elementu garrantzitsua da norberaren heriotzaren proiektzioa. Horregatik dio Izagirik dolua heriotzaren ostan edo heriotza baino lehenago eman daitekeela, gaitz terminal bat daukatenean hain zuzen. Batean zein bestean, dolu prozesuak bost fase izan ohi ditu: inpaktua, ukapena, mina eta haserrea, negoziazioa eta onarpena. Azken biak dira garrantzitsuenak behar bada, batez ere norberak landu behar dituelako: ez dira berezko erreakzioak. Batetik, negoziatioak zerikusi handia izango du bizitzan zehar izandako prestakuntzarekin, eta gaur egun presta-

kuntza eskasa izaten da hori. Onarpena berriz, ez dute denek lortzen, gaitz terminal batek jotako artean batik bat. Izan ere, medikuntzaren aurrerapenak hilezko bihurtu gaituen sententzia ere badugu batzuetan, gure mintzakide zenbaitek oharrarazten dutenez. Askok ezin dute gaitxotasun hilgarria dutenik onartu, gazte samarrak direnak batez ere. Zahartu ahala, itxuraz, gero eta

“harreman” lasaigoa izaten da heriotzarekin, baina hori ere ez da arau orokorra.

Alderdi etikoak

Eduardo Clavé sendagilea gaixo terminal askorekin harremanean egoten da egunero-

Heriotza bilatzen duten turistak

Suitza gauza askorengatik da ezaguna: neutraltasunagatik, gaztagatik, banketxeen zuhurtziagatik, ordularien-gatik... Batzuentzat, gainera, infernu bihurtutako bizitzari amaiera emateko leku egokia da. Urtero, dozenaka atzerritar joaten dira herrialde horretara itzulerarik gabeko turismo berezia egiteko: heriotzaren turismoa, komunikabide batzuek bataiatu dutenez.

Eutanasia munduko herrialde bitan baino ez dago legeztatua: Belgikan eta Herbehereetan. Suitzan beste edonon bezain delitu da, baina hango legediak zirrikitu bat uzten die mundu hau utzi nahi duten gaixo askori. Izan ere, zenbait kasutan ez da zigortzen beste norbaiti bere buruaz beste egiten laguntzea. Hain zuzen ere, hala egiten duenak frogatu egin behar du bere ekintzak ez diola etekin bat eman. Bide horretatik abiatuta, nork bere burua hiltzen laguntzen duten zenbait elkarte sortu da bertan. Horietan, Dignitas nabarmendu da azken urteotan, bertakoei ez ezik atzerritarrei ere hiltzen laguntzeagatik hain justu.

Belgikan eta Herbehereetan, legeek ez dute eragozten atzerritar bati eutanasia egitea. Hala ere, oso zaila da eskubide horretaz gozatzea, ia ezinezkoa baita horretarako behar diren baldintzak betetzea. Horregatik, Suitza bihurtu da heriotza duinaren bila doazen askoren helmuga. Hori bai, duintasuna ez da eutanasia batekin bezainbatekoa, norberak hartu behar baititu Dignitasekoek eskura ipiniko dizkieten barbiturikoak. Heriotza modu azkarrean iritsiko da, eta sufrimendurik gabe, ustez behintzat.

Oztopoak daude bidean, jakina. Bizitzari halako amaiera emateko erabaki sendoa hartu duen batentzat, oso litekeena da Suitzarainoko bidaia egitea ezinezkoa suertatzea, bere osasunak uzten ez diolako. Horri, gainera, diru-kontuak gehitu behar zaizkio, txangoa ez baita doakoa. Duintasunez Hiltzeko Eskubidearen Aldeko Elkartek dioenez, gauza jakina da zenbait herrialdetan legez kanpoko eutanasiak egiten direla, "baina horiek garesti samarrak dira".

ko lanean, Donostiako erietxean. Clavé erietxe-ko Etika Batzordeko kidea da, eta Ardura Aringarrietarako Euskal Elkartekoa ere bai. "Etika batzordeak orain dela hamabost urte-
edo hasi ziren sortzen gure inguruko ospita-
letan, eta batzuk oraindik sorrera aldian
daude. Gurean, sei edo zazpi kasu aztertzen

ditugu urtero, beti ere erietxe-ko profesiona-
len batek eskatuta. Eta aholkularitza baino
ez dugu egiten". Aztertu beharreko kasue-
tan, askok bizitzaren amaierarekin dute zeri-
kusia.

"Gatazka suertatzen da, esaterako -azaldu
du Clavék-, ez badago oso garbi gaixoa bizi-

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Iparraldeko Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak: _____

Helbidea: _____ Posta kodea: _____ Herria: _____

Herrialdea: _____ Jaioteguna: _____

N.A./I.F.K.: _____ Tel./Faxa: _____ e-posta: _____

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa: _____

Titularra: _____ N.A./I.F.K.: _____

Titularraren helbidea: _____ Titularraren telefonoa: _____

Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____

Data: _____ Sinadura: _____

aukeratu zure ongi etorri eparia

☐ "Garxiot" komikia

☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara*



Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria



tzaren amaieran dagoen ala ez. Hala izaten da gaixotasun kronikoa duten batzuen kasuan. Nola jakin oraingo larriagotzea azkenekoa izango den ala ez? Zalantza horren aurrean medikuak ez du garbi izaten tratamendua mugatu behar duen edo tratamendu erasokorra erabiltzen segitu behar duen". Izan ere, gaixotasun terminaletan, joera izaten da hasieran gehienbat tratamendu terapeutikoak –askotan, oso erasokorrak– erabiltzea eta denborarekin, horiek murriztuz joatea, euren ordeztu zaintza aringarriak areagotuz.

Sedazio sakona eta eutanasia

Zaintza aringarrien artean badago eztabaidaren bat edo beste sorrarazi duen bat: sedazio sakona. "Min fisiko edota psikiko jasanezina daukaten gaixo terminalekin erabiltzen da, bizitzaren azkenetan beti ere. Funtsean, loa eragitea

Hil egin nahi dut, arren

Orobat heriotzaren beldur gara, baina batzuek gogo onez eman-go lukete azken urrats hori, bizirik jasaten duten sufrikario itzelarekin amaitzearren. Ramon Sampedroren adibidea ezagun askoa dugu, baina ez da bakarra. Orain pare bat aste, Inmaculada Etxeberria nafarrak eutanasia egin ziezaiotela eskatu zuen komunikabideen aurrean, minik jasan gabe hil ahal izateko.

Etxeberriak 51 urte ditu eta 30 egin ditu ohean, endekapenezko gaixotasun baten erruz. Granadako (Espainia) erietxe batean dago aspaldidanik eta uneon, eskuetako atzamarrak, behatzak eta aurpegiko giharrak baino ezin ditu mugitu, azken horiek ere nekez. Aldarrikatu zuenez, 29 urte dituenetik dauka hiltzeko gogo. Azken hamarkadan haize-emale mekaniko bati lotuta egon da –bere borondatearen aurka, gehitu dezagun–, bestela ezin izango bailuke arnasik hartu. Hura itzaltzeaz batera itzaliko litzateke, halaber, Etxeberriaren bizitza, baina hiltzeko modu ankerregia da hori bere esanetan. Nafarrak eutanasia aktiboa eskatu du –hilko duen zer-bait eman diezaioten– pasiboaren ordeztu, hots, bizirik iraunarazten duen zaintza etetearen ordeztu.

Duintasunez Hiltzeko Eskubidearen Aldeko Elkarteko Koldo Etxaberen ustez, "aspalditik egiten da eutanasia aktiboaren eta pasiboaren arteko bereizketa hori. Norbaiti bere buruaz beste egiten laguntzea izango litzateke beste aldaera bat, baina guretzat kontu teknikoak besterik ez dira horiek. Dena da gauza bera: pertsona batek nahiago du bere bizitza duintasunez bukatu, eta ez da gai horretarako egin behar duena egiteko. Baina hodi bat kentzea edo injekzio bat ematea berdina da. Hori bai, eutanasia pasiboa, zorionez, ez dago debekatuta leku askotan". Ikusi dugu, hala ere, Inmaculada Etxeberriak uko egiten diola hiltzeko modu horri, minik gabekoa nahi baitu. Gaiak gasolina gehiago bota dio, zalantzarik gabe, dagoeneko garretan dagoen auziari.

da, botika batzuen bitartez. Tratamendu hau erabiltzeko ezinbestekoa da ohiko tratamenduek eraginik ez izatea gaixo horrengan. Gainera, gaixoak jakin egin behar du beste biderik ez dagoela bere sufrimendua kentzeko". Batzuek ez dute sedazio sakona gustuko, eutanasia geldoa baizik ez dela uste baitute. Clavék guztiz baztertzen du uste hori, erabat gauza desberdina direla argudiatuz. Besteak beste, legeak onartu egiten du sedazio sakona.

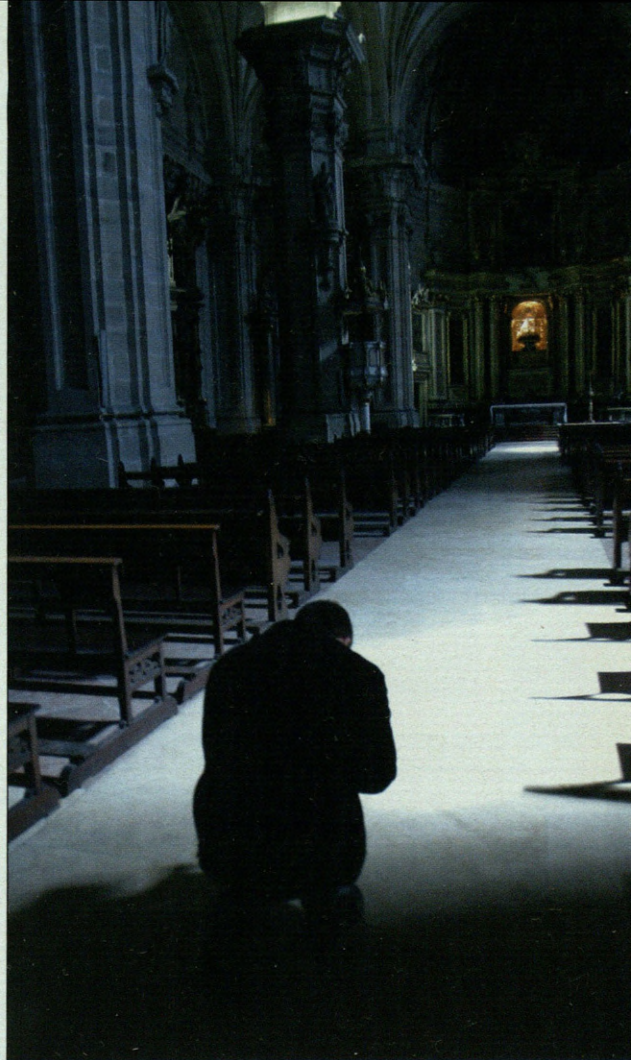
Eutanasia, aldiz, legez kontrakoa da herrialde gehienetan. Koldo Etxabe Duintasunez Hiltzeko Eskubidearen Aldeko Elkarteko kidea da. Lotsarik gabe dio ospitaletan eutanasia egiten dela, aitortzen ez bada ere. Etxaberen elkarteak mundu mailan ari da lanean, eutanasia –heriotza ona esan nahi du– legezkota izan dadin. Heriotza duina ziurta-

Nola hitz egin heriotzaz umeei?

Adituak bat datoz: umeei egia esan behar zaie heriotzaz galdetzen dutenean. Helduok, askotan, ez dakigu oso ziur zein den "egia" hori, eta norberaren sinesmenen arabera ere aldatu egingo da heriotzaz daukagun pertzepzioa, baina tira... Kontua da ez dela heriotza makillatu behar umeen aurrean, ez ditugu "babestu" behar hura ezagutzetik. Gaur egun, ordea, hori da gure gizartean zabalduen dagoen jarrera, gurekin hitz egin dutenek salatu dutenez. Heriotza estaltzeko eraiki dugun tabuaren beste alderdi bat da, azken batean, umeei hura ezkutatatu —edo behintzat leundu— nahi izatea.

"Heriotzaren inguruan lanean gabiltzanoi gustatuko litzaiguke hezkuntza-sistemarekin harremanean egotea, gaiaz solasteko", dio Rakel Mateok. Psikopedagogo nafarraren ustez, irakasleek gero eta behar handiagoa dute heriotzaren berri ematen ikasteko. Iaz, heriotzari eta doluari buruzko ikastaroa eskaini zuten Pedagogia-Egokitze Ikastaroen baitan, eta oso harrera ona izan zuten: 120 lagunek eman zuten izena. Mateorentzat, harrigarria da sexualitateari, hiesari, eta bestelako hainbat gai "zaili" eskolako ateari zabaldu zaizkien honetan, heriotza kanpo geratu izana. "Zeharlerroa izan beharko litzateke ikastetxeetan, denoi iritsiko zaigun heinean".

Heriotzaren berri lehenagotik daukaten arren, umeek sei edo zazpi urterekin ulertzen dute haren itzuli ezintasuna. Patxi Izagirreraren ustez oso garrantzitsua da une horretan ematen zaien erantzuna, haien gero-ko jarreraren eragin handia edukiko duelako. "Arriskutsua da horretaz ez pentsatzeko esatea. Egia esan behar zaie, eta zeharka ere heriotzaz hitz egin ahal izateko egoerak bilatu behar dira. Etxeko txoria edo txakurra hiltzen direnean, zer gertatu den azaltzeko erabili behar da hori".



Heriotzari aurre egiteko, asko dira erlijioan babesa bilatzen dutenak.

tzeko modu bakarra baita hori, Etxaberen ustez, zenbait kasutan. Eztabaida pil-pilean dago, eta Ramon Sampedro galiziarraren istorioa agertzen duen *Mar adentro* filmak gatz gehiago bota dio gainera. Eutanasia hitzak arbuioa eragiten du jende askorengan, baina Sampedroren jarrera irmoak atxikimendu ugari lortu du aldi berean. Dena den, bai botere publikoak bai erlijioa eutanasiaren aurka daude, "nork bere bizitzarekin zer egin askatasunez erabakitzearen aurka dauden heinean".

Eduardo Clavéekin segitu dugu bizitzaren azkenteak dakartzan gatazka etikoez berbe-

tan: "Beste arazoetako bat erabakiaren subjektuari dagokio, gaixoak ezin duenean bere borondatea adierazi". Azken urteotan, legediak Hego Euskal Herriko hiritar guztion esku ipini du halako egoerak saihesteko tresna: Aurretiazko Borondateen Agiria. Horren bidez, edonork adieraz dezake zer nolako zaintzak nahi dituen gaixotasunak bere borondatea adieraztea galarazten dionean. EAEn, behinik behin, 2.000 lagunek baino ez



INGURU

ABENTURA

- Abentura kirolak • Eskola kanpainak • Kanpamentuak • Ospakizunak
- Multiabentura • Prestakuntza ikastaroak • Bidaia antolatutak
- Bizikleta edo/eta mendi materialaren alokairua
- Neurria egindako aurrekontuak

Harremanetarako telefono zenbakiak:
 635 748 947 / 635 748 948 - Tel. eta Faxe: 945 288114
 Martin Olabe, 6 - Behea - GASTEIZ
www.inguruabentura.com • info@inguruabentura.com

Guikuri Nekazal Etxea





Guikuri, 1 Tel.: 945 464084
 01138 Murua (Araba) 615 782323
guikuri@euskalnet.net • www.guikuri.com



Bizitzaren hondarrerako borondateak

Aurretiazko Borondateen Euskal Erregistroak gordetzen ditu EAEn egiten diren Aurretiazko Borondateen Agiriak, 2003ko amaieratik legeak aukera hori eskaintzen duenetik. Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak helarazitako datuen arabera, 2.047 lagunek adierazi dute dagoeneko zer nolako zaintzak nahi dituzten bizitzaren hondarrean, euren osasun egoerak zuzenean adieraztea eragotziko badie. Nafarroan, berri, 2002tik dago indarrean Aurretiazko Borondateen Agiria, baina Osasunbideak ez digu adierazi nahi izan zenbat lagunek baliatu duten aukera hori, kopuru hutsa ere isilpeko informazioa delakoan.

Araba, Bizkia eta Gipuzkoari dagokienez, Eusko Jaurlaritzaren datuek adierazten dute Aurretiazko Borondateen Erregistroan askoz emakume gehiago dagoela gizonak baino. Adinaz bitxikeria bat: bizi-testamentua deritzona egiten dutenen kopurua ez da hazten urteek aurrera egin ahala. Erregistroan gehiago dira 45 eta 65 urte bitartekoak, adin hori gaingitu dutenak baino.

Aurretiazko Borondateen Erregistroa (EAE)

Adina	Sexua		Guztira
	Gizonak	Emakumeak	
18-45	231	339	570
45-65	299	561	860
65 baino gehiago	204	413	617
GUZTIRA	734	1.313	2.047

Herrialdeka:

Araban: 385

Bizkaian: 742

Gipuzkoan: 920

dute agiria egin hiru urtean. “Batetik, heriotza tabua delako –adierazi du Etxabek– eta bestetik, jendeak ez dakielako oso ondo nola egin, nora jo...”. Eusko Jaurlaritzaren edo Nafarroako Gobernuaren web guneetan argibide ugari aurkituko ditu pixka bat bilatzen duenak, esan dezagun bidenabar.

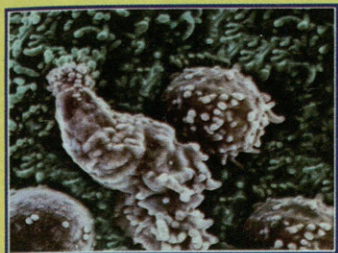
Eduardo Clavék uste du ulertzekoa dela oraingoz jende gutxi egin izana bizi-testamentua ere deritzona. “Prozesu hau hasi berria da eta ez da guztiz zabaldu oraindik. Baina denborarekin gero eta arrakasta handiagoa izango du”. Momentuz ez da hala, eta gatazka egoten da behin baino gehiagotan ospitaletan. Normalean, gaixoak ezin duenean bere nahia adierazi, berekin bizi denari dagokio erantzukizuna. “Arazo handienak gaixoak inongo seniderik ez duenean sortzen dira, edo senide bakarra urtetan ikusi ez duen iloba bat denean, kasu baterako. Senide horrek gudan uzten du ardura guztia. Eta orduan interes orokorraren irizpidea erabiltzen da. Alegia, zein da une horretan eta arazo horrekiko gizartean zabalduen dagoen iritzia? Horren arabera erabakitzen dugu zer egin, gaixoak horixe nahiko lukeen jakiterik

ez badugu ere”. Irizpide orokorra, beti ere, sufrimendua gutxitzea da, eta hori da ia beti senideek eskatzen dutena, modu horretan bizitza laburtuta ere. Baina Clavék nahiago du “hiltzoria laburtzea” esatea, bizitza gehiago ez luzatzea baino.

Nola edo hala biziari eutsi

Batzuetan, hala ere, senideek eskatu egiten dute sendagileak medikuntzaren bitarteko guztiak erabil ditzan, gaixoaren bizitza ahalik eta gehien luzatze aldera. “Gaur egun gai gara benetan ikaragarria den hiltzori bat izugarri luzatzeko –dio Clavék–, eta hori da ‘tematze terapeutiko’ esaten zaiona: medikuak, bizitza salbatzearen, tratamenduari eustea nola edo hala, egoera negargarri bat alferrik iraunaraziz”. Koldo Etxabek uste du gure kultura judu-kristauak eragiten digula jarrera hori. “Nahiz eta askok dagoeneko erlijioan ez sinetsi, edo erritueta ez joan, oraindik txikitatit erakusten zaigu geure bizitza ez dagoela gure esku, Jainkoa dela bizitza eman eta kentzen diguna”. Azken finean, ezezaguna zaigun errealitate bati aurre egiteko modu desberdinak ditugu gizakiok. ■

GAUR EGUNGO BIOLOGIAREN ERRONKAK



GAUR EGUNGO BIOLOGIAREN ERRONKAK

XX. mendea Fisikaren mendea izan zen. XXI. mendea, dudarik gabe, Biologiarena da. Liburu honetan iraultza berri horren testigantza ematen du haren inplikazio etiko, filosofiko, erlijioso eta politikoekin.

Eboluzioaren teoria aztertzen da eta bere helburu-eza ere. Espezien lehia eta elkarlana (Darwinek jakiterik izan ez zuena), moldapena eta optimizazioa,... Biziari buruzko ikusmoldea dugu gero. Biziaren oinarriko unitateen funtzionamendua eta ingurumenarekin dituen harremanak. Zatitzea eta biderkatzea. Eta bizitza eta heriotzaren programazioarena. Genetika da hirugarren zatia. Genetikaren historia laburra. Informazioa, programa eta kode genetikoak. Mutazioen ondorioak. Genearen nozio desberdinak eta Biologia eta identitatea ditugu aztergai. Zoria programatuta egon daiteke? Biziari garen garai koldar hauetan galdera ederrari erantzuna emateko hemen ere aurkituko duzue. Garapena eta ugalketa dugu hurrengo atala. Noiz hasten da bizitza? Gizakia izatea eta pertsona izatea bi gauza desberdin dira? Sexuen arteko desberdintasunak. Sexuaren jatorria. Klonazioa. Bukatzeko, Gizakiaren eta naturaren arteko harremanak azaltzen dira. Giza espeziea eta eboluzioaren mailak. Gizakiari dagokiona. Desberdina izatea eta bestelakoa izatea. Ba gaude alde zuretik determinaturik? Puntako gaiak puntako pentsamenduarentzat.



GAIK

ARGITALDARIA

HIZKUNTZAREN BIHOTZEAN: EUSKAL ONOMATOPEIEN HIZTEGIA



HIZKUNTZAREN BIHOTZEAN: EUSKAL ONOMATOPEIEN HIZTEGIA

Onomatopeia da naturaren soinuak sortzeko dagoen sistema foniko berezia eta hizkuntzak erabiltzen dituen kontzeptu hutsetatik urrundu egiten da. Badirudi zeruaren koloreak bersortu nahi dituela onomatopeiak, ur-jauzien zarata errepikatu, animalien hizkuntzak imitatu,...

Onomatopeia oso lotuta agertu da ahozko tradizioarekin (euskararen kasuan bezala) eta kanta, gorputzaren mugimenduekin eta ahozkatze erarekin loturik agertzen da. Ilustrazioarekin eta hizkuntza modernoaren eratzarekin onomatopeia baztertua gelditu zen eta herriaren bigarren mailako sormen bezala kontsideratuta gelditu zen, hizkuntzaren akademikoek hizkuntzalaritzaz markaturiko eremutik kanpo gelditzen baitzitaien. Horrela Europako ia herri guztietan galdu egin zen hizkuntzaren bihotzean sentitzen (emozionala zen) ziren onomatopeien altxorra.

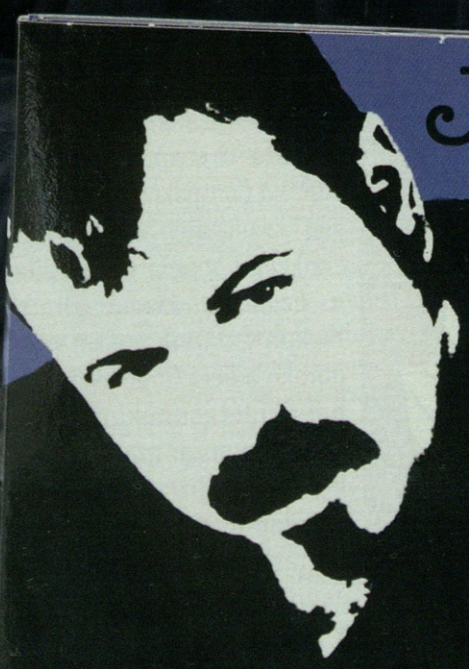
Ez Euskal Herrian aldiz, eta Iraide Ibarretxe hizkuntzalariak euskal eremuan lau milatik gorako adiera (ingelesez eta gaztelaniaz haien baliokidetasunekin) jaso egin ditu, gure hizkuntzaren ariman sar gaitezen eta adiera horiek lan ditzagun. Benetako altxor baten aurrean aurkitzen gara gure barne-barneko nortasunaren sakoneretan murgiltzeko. Adi egon tirada mugatua baita!

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es



Joseba
Tapia



Real  Politik

«Mezuz hornitzen saiatu naiz diskoa»

Real Politik diskoa aurkeztu berri du urriaren erdi aldera. Hilabeteak dira lan honetaz gozatzen hasi ginela, aurrerapen gisakoa zabaldu baitzuen *Berria* egunkariarekin udaberrian. Ondoren etorriko zenari tankera emateko lain izan genituen orduko *Real Politik* eta *Lagun galdua*, Koldo Izagirreraren poemak Joseba Tapiak kanta eginak. Musika mezuz beterik etorri da disko berria, trikitilari honen bakarkako lanek ohi dutenez. *Apoaren edertasuna*, *Quebec*, *Agur Intxorta maite*, eta *Real Politik* orain. Musikari eta kantari aparta, letrarik ederrenak munduko lau kórnerretara zabaltzeko lanean.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Liburu dendan izan naiz. Zure azkenaren galdera egin dut. Ez alferrik! Ordenagailuan begiratu eta, morroiak: "Agur, Intxorta?", jaso dut erantzuna. Etsigarria.

Ez dakit ondo zabaldu duten. Ez gara Zabaltzenekin ari eta.

Hor dago bekatua!

Bai, seguruenen, hor dago gure bekatua!

Bi egun ere ez ziren aurkezpene egin duzuenetik. Liburu dendakoak *Intxorta* aipatzea ez da parte onekoa.

Bost edo sei urte dira *Intxorta* atera genuenetik. Atera kontuak! Dena dela, nik baditut *Juergasmoan* hartatik pasa ez direnak.

Kar, kar, kar... Okerrago da hori.

Bai, baina horretan lan egiten duenak hori baino gehiago ez jakitea ere... Nonbait, zabal-kundea ez dute ziurtatu lehenengo-lehenengo momentutik.

Webean zokor miaketan jardun, www.josebatapia.com-en, eta hainbat informazio *Real politik* honi buruz. Elkarriketa interesgarri bat, Lander Garrok egina, eta, besteak beste, emanaldi zerrenda. Agenda bete duzu.

Ez dago erabat osaturik. Kantak jartzekotan gara. Blog tipo bat da web-a, aukera ederra ematen du, eta errazago da baliatzea. Oraintxe abia-razi dugu, eta pozik nago.

Musikaria lehenengo, kantagile gero. Zure bakarkako lanek kutsu hori dute. Indar handia du letrak *Real politik* honetan ere.

Laugarren bakarkakoa dut. *Apoa*, *Quebec*, *Intxorta* lan tematikoak izan ziren. Oraingoa, aldiz, ez, letra solteak dira, eta beroriei segika osatu dut diskoa ere. Koldo Izagirrerekin nabilenetik serio irakurtzen hasi naiz poesia. Baita zaletzen ere. Autoreak ezagutzen eta gustukoak hautatzen. Askok eragin didate musikatzeko gogoa. Diskoan bildu ditudan hamalau horiek baino askoz gehiagok! Beraz badaukazue lana ni elkarriketatzen puska batean.

Zer dakarkio musikariari letraren mende ibiltzeak? Zailtasuna, hasteko. Poesia ez da beti erregularra, karratua, egitura batekoa. Indarra, noiz batean, noiz bestean jartzen du... Klaxetatik,

Nortasun agiria

Joseba Tapia (Lasarte-Oria, 1964). Esku soinuaz baliatzen den kantagilea. Trikitilari petoa. Plaza gizona. Mundu bat du hirutan. Bata, Leturiarekin elkarlanean duela hogeitaka urtetik hona banatzen duena: *Tapia eta Leturia*, *Juergasmoan*, *Hain zuzen*, *Dultzemenoa*, *Ero*, *Tapia eta Leturia Band*... Beste bat, Hiru Trukurekin egin duena, benetako ikasbide gertatu zaiona, hiru disko bikainen bidez. Tartean dateke Bizkaiko kopia zaharren gaineko lana eta, honen harian, musikari honen hirugarren mundua, bakarkako bidea: *Apoaren edertasuna*, *Quebec*, *Agur Intxorta maite*, *Real Politik*. Hiru munduek zulatzen dute Joseba Tapiaren artista bihotza. Unibertso oso bat.



ohizko bideetatik aterarazi egiten zaitu. Lan gehiago eskatzen du horrek baina, asmatuz gero, emaitza ere interesgarriagoa da.

Koldo Izagirre, Gabriel Aresti, Bitoriano Gandiaga...

Zer kantatu ederrik badago bazterretan!

Bai horixe! Eta, ezagun eta ezagutuak diren horien ondoan, Bilintxen lan bat ezezagunagoa, edo Charles Uhalderen *Eisenhower eta ni...*

Disko bariatua da. Langileen penak kontatzen ditu Bilintxek, adibidez. Hobe soldadu sartzea, dio. Euskal amerikar artzainak, Uhaldek, politikari buruzko ikuspegia ematen digu, umore handiz; kabaret bateko nostalgia giroa ageri da Bertold Brechten kantan, *Bilboko Iretargi* izenekoan... Ez dira oso letra ezagunak, baina bai berehala hartzen direnak, gustagarriak oso.

Bertold Brechten hori ondo maitea du Joseba Zulaikak. Baliatu ere du antropologia artikuluren batean.

Bilbao Song du izenburua. Ez diot euskaraz beste bertsiorik ezagutzen. Kaliforniako kabaret baten izena dugu Bilbao. Kanpoko artista askok du Euskal Herrira etorri eta *Bilbao Song* hori kantatzeko ohitura. Guk, *Bilboko Iretargi* bataiatu dugu. Letretan bariazioa, eta erritmoetan ere bai. Kabaret musikarekin ausartu naiz. Influentzia ezberdin asko ageri dira disko honetan; anglosaxoiak dira batzuetan, bertso mundua beste batzuetan, trikitixa erritmoak... Bariatua.

Osaba Eleuterio

"1988an hil zen.

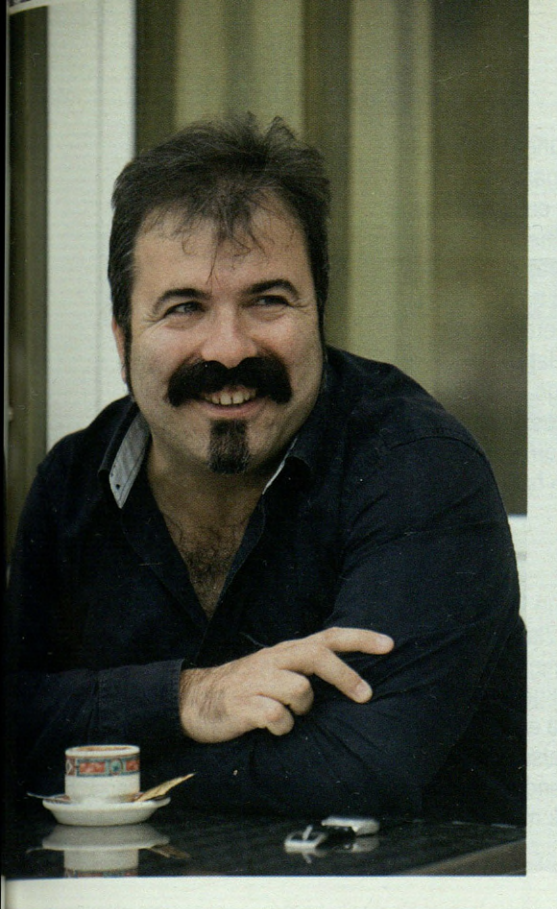
Musikari handia zen. Baserri mundukoa, baina modernoa ere bai, bere erara, nahi bada. Haiek ez zuten folk terminoa ezagutu, edo musika tradizionala. Haiek soinu jotzaileak ziren, erromeria eta dantzarako jotzen zuten. Gerra ostean mundua erabat aldatu zen, baina baserri mundua atzerakoiago bihurtu zen. Rock hitza aipatzeak beldurra sortzen zuela gogoratzen naiz. Kanpoko eragina nekezago sartzen zen. Baina ziur nago gure osabak ulertuko zuela gaurko mundua, bide hau zergatik hartu dugun. Eta... nahiago nuke hemen balego!"

Egokia, nire iritziz. Horrela jarraitu nahiko nuke lanean. Handik eta hemendik hartuz. Prevert-en hitzak eta Joseph Kosmaren musika duen kanta, esate baterako, musika kultua da. Ausartu naiz horretan ere. Aurrera egiten saiatu naiz.

Kantu zahar bat, berria: *Biba Berango*.

Gabriel Arestiren *Biba Berango* kanta berreskuratu dut. Mikel Laboak kantatu zuen sasoi batean, baina guretat, trikitilariontzat egindako letra zen hura. Hala ere, garai hartan ez ginen konturatu, oso mundu itxian bizi ginelako. Berreskuratu nahi nuen. Eta eskerrak Mikel Laboari, bestela *Neska zabarrak* kantatzen segituko genuen. Aresti dela eta ez dela, Mikel Laboaren bidetik baino Natxo de Feliperenetik ezagutu dut, hark du merezimendua. Oskorriren aurreneko diskoak askotan entzun nituen. Orduan ez nuen Aresti gaur bezainbat ezagutzen, baina asko erakartzen ninduen. Aresti bertsolari zen, eta trikitilari. Arestiri jaso nion nik nondik jo behar nuen. Etikaz harek hitz egiten du, eztabaidak ditu bertsolariekin, eta oso garbi adierazten du zer den gure egitekoa. Niretzat oso inportantea izan da Aresti... Jakina, eta norentzat ez? esango duzu zuk!

Azkena, Trikitixaren IV. Jardunaldietan egin genuen topo, Donostian. Koldo Izagirre zen hizlari egun hartan. Hark esan batzuk berri nahi nizekizuke, aukeratu dituzun letra eta egileen harian. Idazleak zioenez, Elgetak eta haren ikasleek doitu eta duindu egin zuten esku soinua



Panderoak

"Ematen du panderoa ez zela festa ofizialetarakoa. Herri txikietako kontua zen.

Emakumeek antolatzen zuten festa, eta emakumeek kantatzen zituzten koplak, panderoa joz. Trikitixa sartu zenean, iraultza! Trikitilariak inportantzia hartu zuten eta panderoak, berriz, hortxe segitu zuen, bigarren mailan, artean gure maisuen garaian. Sakabik eta

kontatzen zuten pandero jole gabe joaten zirela festara. Panderoa eraman bai, baina jende artean panderoa jotzen zekien norbait egonez gero, hark jotzen zuela. Nik uste egoera aldatzen ari dela, hemen eta munduan. Panderoak kontsiderazio ona du. Leturiak

Vancouverren izan zuen estimazioa, adibidez; ez pandero jotzailea delako, bakarrik, baina horregatik ere bai. Panderoak, kanpoan hemen baino aintza handiagoa duela esango nuke, baina hemen ere indarra hartzen ari dela, izena irabazten".

"baina transmititu zuten mezua, damurik, ez zen egon forman lortu zuten edertasunaren mailan". Eta, gero, ohar bat Elgetaren miresleeei egina: "... zuei dagokizue, Elgetaren zordun egiten zaretenoi, hark doitu zizuen trikitixa mezu duinez eta ederrez hornitzea".

Huts handia egin dugu, eta ez trikitixa munduan bakarrik. Guri dagokigunez, trikitilarioi, instrumentuari oso begira bizi izan gara. Teknikara, soinura. Halako batean, berriz, disko mundua etorri zitzaigun eta hark musikari lehentasuna emanez letra jarri beharra ekarri zuen. Uste dut horregatik jokatu dugula zabar, lettrari dagokionez, alegia. Instrumentua zen garrantzizkoena, ez letra. Uste dut gaitz hori oso zabalduta dagoela. Alegia, musikatik abiatzen dira gehienak. Adibidez, "talde lanean egin dugu musika", diote askok eta askok. Musika egin lehenengo, eta hari letra erantsi, gero. Koldo Izagirreraren kritikak galerarik ez duela iruditzen zait. Ni, mezuz hornitzen saiatu naiz lan hau. Bakarkako lan honek bide hori jarraitu nahi du. Nik kantuari emanda bizi nahi dut eta, gainera, trikitixarekin.

Beste batzuek gitarrarekin bezala, zuk esku soinuarekin.

Bai. Baina hor ere badira gorabeherak. Jendeak, trikitixa jotzen ikusi eta ez dio kasurik egiten mezuari. Hor da klaxea. Gitarrarekin ari bazara, bestelakoa da jarrera.

Gitarrarekin ari bazara, ez dago dudarik: kantaurore zara, "definizioz".

Bai, nonbait. Punk musikari ere aitortzen zaio protesta aukera hori. Trikitixari, aldiz, ematen du ezetz. Folklorismo merkearen bidean eutsi nahi diote. Hori ez zait batere gustatzen. Horregatik, bakarkako lana beste bide batean abiatu dut, baina beti trikitixarekin.

Zakurraren biolina sortu duzu, diskoa argitaratzeko zigilua.

Autoprodukzioa egin nahi genuenez, zigilua behar genuen.

Zergatik autoprodukzioa?

Egiteko aukera nuelako, etxean. Hori egin ahal izateko materialak ere gertu neuzkan. Gainera, froga egin nahi nuen. Diskoa egiteak atal asko dauzka. Guk, oro har, musika arlori zuzentzen dugu gure lana eta, izatekotan, produktua azala egitera. Askoz gehiagorik ez. Eta egin nahi nuen, bertatik ikusi nahi nuen. Eta interesgarria izan da, interesgarria baina, aldi berean, konplikatu. Uste baino konplikatuagoa. Orain hobeto ulertzen dut diskoetxeak egin behar izaten duen lana disko bat kaleratzeko. Bestetik, ordea, beraiek ere kantak egitera animatuko nituzke, guk zenbat lan egin behar izaten dugun kontura daitezen. Horrela, beharbada, hobeto konponduko ginateke bata bestearekin.

Zakurraren biolina.

Izen polita, ironikoa, umoretsua iruditzen zait... Disko osoa horrelakoxea dela uste dut.

Izen horrek ez al du besterik ere esan nahi? Alegia, *jarduiok ttottoari* edo antzeko purrustaren bat?

Normala da hori ere. Artistekin lan egitea ez da erraza. Nork bere ikuspuntua du diskoaren produkzioari dagokionez, eta talka egitea normala da hortaz. Eta normala da protesta jotzea ere.

Bada protesta ere, beraz?

Ironia dago. Trikitia hainbestearino izan zen iraindua eta menostua! trikitilariok eta trikitizaleok zakurrak bagina bezala tratatu izan gintuzten... Trikitixa ez da inoiz biolina izango, baina soinu apal horri musika zakurrok baino hobeto eragingo dion Nicolo Paganinirik ez dago. Ez dut segitu nahi biolinaren kontra, Arkaitz Miner haserretu egingo zait eta.

Zer esan behar diguzu promozioari buruz? Zakurraren biolina hari ere?

Balio du harentzat ere! Bitartekari asko dago. Kultura munduan, sustapen arloan sartu dira azken aldian. Oker ez banago, ikastaroak ere ematen dituzte. Nola atera dirua kulturatik. Horixe gaia. Artistak nola tratatu behar diren ere aztertzen omen da ikastaro horietan... Zakurraren biolinak aukera handiak ematen ditu.

AZKEN HITZA

Euskaldunak jende gisa
atsegin gara Madrilen,
baina ez euskaldun gisa;
ta hala haserretu ginen
euskal arazoaz larriki
mintzatu bainintzairen.
Harrez gero agurra
ukatu zidaten
lehenengo eskuinekoek,
ezkerrekoek ondoren.
Ez dut izan gozoa
pasadizo hau Madrilen.

(*Madrilgo lagunak* poema-atala)

"Bitoriano Gandiagaren *Madrilgo lagunak* poema ere kantatu dut. 1977koa da letra. Kanta horrek bazuen arriskua. Musika jar-tzen ari nintzela agindu zuen su-etena ETAk. Derrepentean, zera pentsatu genuen, beharbada politikoki ez zela komenigarria izan-go. Baina ez dakit. Ez dakit ez ote dugun esperantza handiegi jarri atzerapausorik gabeko prozesu horretan. Dena dela, urtetako eta kasik mendetako sentimendua islatzen du poema honek, harritu nau inork musikatu ez izana hainbeste urtean".

Umorea eta ironia.

Letra guztietan nahi izan dut hori. Esateko modu egokia da, inondik ere. Ironia eta umorea. Ez al da elegantea? Ez da protesta besterik gabe, ez da iraina... Indar handiagoa dute umoreak zein ironiak. Gainera, gerta liteke lehenengo aldian esanahiaz ez jabetzea, baina bigarrenean iritsiko da. Aukera hori ere badu ironiak. "A!, hori ere esan nahi al zian, ba?"

Orduan eta barrurago sartuko da mezua.

Zer ederki, ezta? Nik uste hori ere gure egitekoa dela. Gure lanari lotuta dago. Ez dugu izarren edertasunaz bakarrik arduratu behar.

Etika eta estetika.

Ez dira oraingo kontuak. Gabriel Arestiri irakurri nion, eta gustatuta gelditu nintzen. Nik ere uste dut ezinbesteko dela biak batera jotzea.

Real Politik honek duen beste izen handi bat: Juanba Berasategi.

Juanbak ikaragarri jarri du disko honetan. Barruraino sartu da. Bere gain hartu du diskoaren estetika, barneko koadernoak, promozio kartela... Bere gain hartu ditu atal horiek denak, eta erdiz erdi asmatu duela iruditzen zait. Letren interpretazio plastikoa egin du, nik musikala egin dudana bezalaxe. Azal on bat egitea oso lan zaila da, baina Juanbak egin du. Talentu ikaragarria du tipo honek. Diskoaren azala ez da lehenengo frogia. Singlea kaleratu genuenean abiatu genuen gure lanaren diseinua, eta hasieratik asmatu du, baina erdiz erdi. Gustu ematen du horrelako

Trikitilari zaharrak

"Beharbada berandu hasi gara trikitilari zaharren biografiak lantzen Trikitilari Elkartearen. Horixe gertatu da koplazaharrekin ere. Hitzaldi bat egiten izan genuen Jabier Kaltzakorta, eta horixe adierazi zigun, ze berandu hasi garen koplaz biltzen. Eta, jakina, gauza asko galdu ditugu bidean. Hasi beharra zegoen, ordea, nahiz eta trikitilari askoren berri biltzea zaila zaigun, orain dela urte asko hil zirelako; batzuk behintzat. Idatzi ditugun biografien artean, Epelde da bizirik irauteen duen bakarra. Laurogeita hamar urtetik gora da gizona. Gainerakoak, hil ziren".

jendearekin lan egiteak. Are gehiago, horrelako jendearekin lan eginda konturatzen zara zein den inportantea jende onarekin lan egitea.

Renoko Euskal Programaren sortzaile William Douglasssek kontatu zidanenez, proiektua abiatu eta urtebetera hondoa jota zegoen, alde egiteko prest. Segitzekotan, Jon Bilbao kontratatzea jarri zion baldintza unibertsitateko errektoreari. Honen erantzuna, Jon Bilbaok ematen zuen neurriaren arabera juzgatuko zuela Douglass bera: "Bat zenbakiek bat zenbakiak nahi dituzte ondoan. Bi zenbakiek, aldiz, hiru zenbakiak", esan zion, pertsonak zituela gogoan. Zuk ere ez duzu onenekin lan egiteko dardararik izan.

Onenetik, horixe baietz. Letrak, laguntzaileak...

Musikariak...

Onenetik horretan ere! bereziki bi lagunek lagundu didate. Zazpi bat urte daramatzat beraiekin. Arkaitz Miner, biolina eta mandolina-ekin, eta Jexux Aranburu, teklatu eta soinu handian. Izugarritzakoak direla iruditzen zait. Gazteak, oso ondo jotzen dutenak, baina entzuteko prest daudenak. Erregistro zabala dute. Ez dut hautaketa makala egin bi horiekin! Gainerakoan, bestelako laguntzak ere izan ditut, dela Mertzxe Oliden, dela Natxo de Felipe —ohore handia izan da hura izatea—, dela Leturia —adiskide gara, hogeita hiru urte daramatzagu elkarrekin—, eta Maialen Lujanbio, Estitxu Eizagirre eta Ainhoa Aranburu, berriz, koruak egiten jarri ditut; kantari onak dira, kantatu ezinik ez zuten, baina pixkanaka joango gara. ■

Etxebizitzen legedia udalen aterpe

Joan den irailaren amaieran jarri zen martxan Eusko Jaurlaritzaren Etxebizitza Sailak diseinatutako Lurzoruaren Lege berria. Lege arrunt konplikatua dirudi, arrotza agian. Baina garrantzi handiko araudia da eta zuzenean eragingo dio etxebizitza baten bila dabilen herritarrari. Legeak eztabaida gordina piztu du, batzuentzat etxebizitza babestu gehiago egiteko aukera emango du, besteentzat ez du premia larrian daudenen etxebizitza eskubidea bermatuko. Gainera, udalen jardunean aldaketa nabarmenak izango dira Lurzoruaren Legearen ondorioz, eta horrek ere ika-mika ugari sortu du.

URKO APAOLAZA

EUSKO JAURLARITZAKO Etxebizitza Sailak duela aste batzuk aurkeztu zuen Etxebizitza Bideratzeko 2006-2009 Plana. Plan honek helburu eta zifra zehatzak jasotzen ditu eta Javier Madrazok zuzentzen duen sailaren asmoa da urte horietan 27.000 etxebizitza babestu eraikitzea –kopuru horren herena alokairurako etxebizitzak izango lirateke–. Datu horrek aurreko lau urteetako kopurua gainditzen du –16.200 etxebizitza babestu eraiki zituzten 2002-2005 artean– eta gero eta etxebizitza babestu gehiago eraikitzeko joerari eusten dio. Baina datuak datu, asko dira oraindik etxebizitza baten beharra duten herritarrak –EAEn 80.176 pertsona zenbatu ditu Eustatek– eta etxebizitza librearen prezioaren gorakada azken aldiaren zertxobait moteldu den arren, askorentzat ezinezkoa da horren produktu garestia eskuratzea. Ondorioz, etxebizitzaren gaiak arazo larria izaten jarraitzen du, batez ere gazteen artean.

Hain zuzen, zenbait sindikatu eta sektoretatik Etxebizitza Plan berria kritikatu dute, beren ustez garrantzi gehiago ematen zaiolako salmentako etxebizitzari alokairuko etxebizitzaren kaltetan. Horretaz gain, salatu dute



ALBERTO ELOSEGI

Etxebizitza Sailaren Planak ez duela etxebizitza eskaria asetuko eta familia asko etxebizitzarik gabe geratuko dela oraindik. Arartekoak ere zenbait “hutsune” ikusi ditu alde horretatik, nahiz eta Plana aurrerakoa dela aitortu.

Lurzoruaren Legea oinarri

Etxebizitza Plana Lurzoruaren Lege berritik eratorria da. Hain zuzen, Ezker Batuaren esku

Alokairua, borondate politikoaren esku?

Eusko Jaurlaritzaren Etxebizitza Planak alokairurako 8.500 etxebizitza berri egitea aurreikusten du, baina talde sozialentzat hori ez da nahikoa eta alokairuko etxebizitzaren parke publikoa handitu behar dela diote.

Bestetik, talde horiek eskatu dute hutsik dagoen etxebizitzak merkatura ateratzeko neurriak hartzen hasteko. Hain zuzen, Etxebizitza Sailak aurreko lau urtekoan jarri zuen martxan Bizigune programa, 5.000 etxebizitza huts merkatura ateratzeko asmoarekin; Plan berriak

ordea, 5.000 maizterrentzako lekua lortzea jarri du helburu. Sindikatu eta elkarteek jaitsiera hori salatu dute eta erakundeei eskatu diete zerga fiskalak handitzea, etxebizitza hutsak dituzten jabeak zigortzearen.

Dirurik ez dago, ez bada biltzen

Etxebizitza Sailerik adierazi dute alokairuko babesturiko etxebizitza gehiago ez dutela eraiki dirurik ez dutelako. Etxebizitza horiek babes ofizialeko etxebizitzaren salmentak emandako diru sarrerekin eraikitzen

dira, alokairua ez omen delako errentagarri. Ildo horretatik, kontraesan nabarmena da Diputazioek etxebizitza erosteko desgrabazio fiskalak egitea, salmenta sustatzen baitu horrek eta etxebizitzaren prezioa igotzen. Gastu fiskala alokairurako erabiltzea izan da egindako proposamenetako bat, baina Diputazioek ez dute horrelakorik onartu, alderantziz, desgrabazioak handitzeko asmoa agertu dute. Horrela, agerian geratu da erakunde ezberdinen arteko borondate politikoa beharrezkoa dela.

dagoen sailak Lege berria martxan jarri arte itxaron du Plana aurkezteko. Planak zifra zehatzak aurkezten baditu, Legeak honen oinarriak finkatu ditu iraila bukaeran abian jarri zenetik.

Baina orain arteko ibilbidea ez da samurra izan eta Madrazoren sailak batzuekin eta besteekin negoziatu behar izan du akordio batera iritsi eta Legea aurrera ateratzeko. Joan den urtean lehenengo saiakera egin zen Legea onartzeko, baina orduan Eusko Legebiltzarrak atzera bota zuen. Hala ere, Lakuako Gobernuaren sostengatzen duen hirukoaren artean desadostasunak hasieratik nabarmendu ziren arren, azkenean, Etxebizitza Sailaren eta EUDELe artean adostasuna lortu zuten eta itundutako Lurzoruaren Lege berriak EAJ, EA, EB, PSE-EE eta Aralarren babesa jaso zuen ekainaren 30ean Legebiltzarrean egindako saioan. EHAKk eta PPK, aldiz, kontra bozkatu zuten.

EUDELein egindako akordio horrek kritika ugari jaso ditu hainbat elkarrekin ahotik. ELA sindikatuko Julene Gabiolak ARGIAri azaldu dioenez, hasieratik ikusi dira alderdien interes ekonomikoak eta "hasieran aurkezturiko aurreproiektua murrizten joan da" negoziatzioek aurrera egin ahala. Etxebizitza Guztiontzat plataformak ere —ehun elkarte baino gehiago batzen ditu— balorazio ezkorra egin du Lege honen inguruko txosten batean. Plataforma honen ustez, Lurzoruaren Legeak ez du bermatuko herritarren etxebizitza eskubidea eta "beste aukera galdu bat" izan da. Aldiz, EUDELe jarrera baikorra azaldu du; Karmelo Sainz de la Maza elkartearen lehendakariaren iritziz "udalen adin nagusitasuna onartu da" lege horren bidez, eta etxebizitza eskaintza dibertsifikatu egingo da, beraiek eskatu bezala.

Horren haritik, Javier Madrazo sailburuak Lege "munizipalista" dela esan zuen, prentsari egindako adierazpenetan.

Etxebizitza tasatuak, figura berri bat eta eztabaida gehiago

Baina zertan datza EUDELe aipatutako etxebizitzaren dibertsifikazio hori? Zer aldatuko da? Legeak etxebizitza figura berri bat aurreikusten du, etxebizitza tasatuak. Etxebizitza Saileko zuzendaria den Iñigo Maguregik azaldu digunez, babes ofizialeko (BOE) eta merkatu libreko etxebizitzaren artean kokatzen da tasatua: "Ideia da BOEak eskatzen dituzten segmentu altuetarako jendea etxebizitza tasatuarekin pasatzea". Horrela, etxebizitza tasatu horiek babes ofizialekoen prezioa bider 1,7 balioko dute gehienez ere —babes ofizialekoen batz besteko prezioa 117.000 euro da—.

Lurzoruaren Legeak babesturiko etxeen erreserbak ere definitzen ditu. Zehazki esateko, lur urbanizagarrietan babesturiko

etxebizitza kupoa eraikitako guztien %65etik %75era igo da eta lur urbanoetan %20tik %40ra. Baina portzentaje horietan etxebizitza tasatuak ere sartzen dira —%20 tasatuak behar dute izan— eta hain zuzen, tasatuen kupo hori izan da eztabaidagai nagusietako bat. Karlos Martinez de Morentin Elkartzeneko kideak zera esan digu horren inguruan: "Baliabide gutxiago dituztenei soluzioak eman beharrean, prezio tasatuaren etxebizitzaren alde egin dute". ELAko Julene Gabiolaren hitzetan etxebizitza tasatuak ez dira "babeztutak" hartu behar eta ELAren iritziz "ez du balio errenta handiago dutenengatik arduratuta egotea, gutxiago dutenei soluziorik ematen ez zaienean".

Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak
EUDELein sinaturiko akordioak
talde sozialen kritika jaso du;
hasieran aurkeztutako proiektua
murriztu egin dela diote



horiei buruzko aldaketa bat dakar gainera: 7.000 biztanletik gorako udalerriek beren Arau Subsidiarioak onartu ahal izango dituztela, alegia. Orain arte arau horiek Diputaziora igortzen ziren, bertan onartu zitzaten, baina hemendik aurrera ez da filtro horren beharrik izango. Etxebizitza Sailak azaldu duenez, aldaketa hori egin da Arauak berritu eta etxebizitzak eraikitzekeo prozesua bizkortzeko. Dena den, Lege berriak filtro bat kentzen badu ere, beste filtro moduko bat jartzen du aldi berean. Izan ere, 7.000 biztanletik gorako udalerriek Etxebizitza Batzorde Aholkulari bat izan beharko dute derrigorrez, eta batzorde horretan talde ekologistak eta auzo elkarteak sartu ahal izango dira.

Etxebizitza babestua eraikitzekeo epeak arintzeko asmotan Madrazoren sailak sustaturiko Legeak beste figura bat aurreikusten du, agente urbanizatzailearena: "Udalak bi aukera zituen, lur jabeen esku utzi eraikitzekeo prozesua edo lan hori berak egin —dio Maguregik—, baina Udal askok ez du dirurik horrelakorik egiteko eta jabeak ados jartzen ez badira denbora asko pasa daiteke, horregatik hirugarren bat sortu dugu". Agente hori da hirugarrena eta bere egitekoa urbanizazio prozesu guztia eramatea da, jabeak ados jartzen ez badira. Elkarte askoren iritziz, agente honek lurraren kudeaketa pribatizatuko du: "Figura honi esker udalak ez du herritarren aurrean aurpegirik eman beharko. Azken finean, administrazio publikoen zerbitzura dagoen gerente pribatua da", dio Karlos Martinez de Morentinek.

Interes handiegia du metro koadro bakoitzak gure herrian

EAEn onartu den Lurzoru eta Hirigintza Legea interes ekonomiko eta ideologiko ezberdinen arteko borroka baten ondorio da, gure herri txikian gero eta lur urbanizagarri gutxiago geratzen baita. Ezker Batuak gidatzen duen Etxebizitza Sailak zenbait aldaketa hitzartu behar izan ditu

berak hasieran planteatutako proiektuarekiko eta horrek udalei ahalmen gehiago eman die —baita horien atzean egon daitezkeen presio taldeei ere—. Udalek errazago kudeatu ahal izango dute hemendik aurrera lur zorua eta etxebizitza tasatuei esker diru sarrera gehiago izango dute.

Bestalde, Lege honen bidez etxebizitza babestu gehiago egin ahal izango da eta gizarte segmentu handiago batek hautatu ahal izango du babestuta dauden etxebizitza horietara —goiko segmentua bada ere—. Baina alokairuko etxebizitzaren aldeko apustu garbirik ez da egiten, hauen portzentajea txikia baita oraindik. Alde horretatik garbi ikusi daitezke Javier Madrazok zuzentzen duen sailak dituen mugak. ■

Aitzitik, Iñigo Maguregi Etxebizitza zuzendariak hainbat gauza nabarmendu ditu Lege berriaren inguruan: batetik, etxebizitza babestua egiteko behartuta dauden herriak 3.000 biztanle baino gehiago dituztenak izango direla hemendik aurrera —lehenago 7.000 biztanleetan zegoen muga—; eta bestetik, 20.000 biztanletik gora dituzten herriak alokairuko etxebizitzentzat erreserbak egitea derrigortuta dardela. Etxebizitza tasatuei dagokienez Maguregik dio egia dela %55 babes ofizialera bideratuko dela —babesturiko kopuru osoari tasatuen %20 kenduta—, baina portzentaje hori metro koadroari dagokiola eta ez etxebizitza kopuruari: "Horrek esan nahi du babes ofizialeko etxebizitza kopurua %60 inguru izango dela, pisu txikiagoak direlako. Beraz, diferentzia ez da hainbestekoa".

Arau Subsidiarioak. Zer dira?

Arau Subsidiarioak udal batek hirigintza antolatzeko dituen arau oinarritzkoenak dira. Horien bidez finkatu dezake udalak non eta zer eraiki daitezkeen. Arau Subsidiarioak estuki lotuta daude Lurzorua-ren Legeari eta testu berriak

Agente urbanizagarriaren
figurarekin, lurzorua-ren kudeaketa
pribatizatu egingo dela dio
zenbaitek



Berrikuntza lau gurpilen gainean

Gaur egungo ekonomia globalizatuan enpresek beren produktuak etengabe garatu behar dituzte eta horretarako berrikuntza ezinbestekoa dute. Era berean, etekinak ere lortu behar dituzte. Baina, nola bihurtu daiteke berrikuntza errentagarri? Galdera horri erantzuten saiatuko dira azaroaren 8an eta 9an Bilboko Euskalduna Jauregia hurbilduko diren adituak. Bertan egingo da SPRIk, AETICEk, GAI Ak eta PMPk antolatutako e-Business Global Conference (EBGC) kongresuaren bosgarren edizioa, *Berrikuntza errentagarriaren erronka* izenburupean. Besteak beste, Epsilon Euskadi enpresak metatzeko teknologiak berarentzat duen garrantzia azalduko du.

ELI POMBO

NOKIA, SPANAIR, EPSILON EUSKADI, KAIKU, Elhuyar Fundazioa edo Red Bull bezalako enpresek nola egiten duten lan, berrikuntzak beraientzat zer esanahi duen eta emaitza ekonomiko onak lortzeko berau nola kudeatzen duten azalduko dute EBGC kongresuan.

Berrikuntzaren inguruan arlo desberdinak ukituz egin daiteke lan, baina marketina, salmenta, produkzioa edo teknologiaz gain, giza baliabideen kudeaketa ere funtsezkoa da. Halaxe adierazi zuen motibazioan, lidergoan eta talde lanean aditu den Ignacio Álvarez de

Mon irakasleak kongresuaren aurkezpen ekitaldian.

Berritzaileentzat giro egokia sortzea da erronka

Gaur egungo enpresek hain beharrezkoa duten berrikuntza lortzeko pertsona berritzaileak behar dituzte. Alvarez de Mon irakaslearen aburuz, enpresetako liderren gaur egungo erronka berritzaile diren pertsonen giro egokia izan dezaten beharrezko baldintzak sortzea da. Horrela beren talentua azaleratu eta berrikuntza errentagarri bihurtuko da.

Pertsona horiek ezaugarri zehatzak dituzte. Besteak beste, talentua dute, artistak dira, ikasten gozatzen dute eta baikorrak dira. Zentzu horretan, Álvarez de Monen dio pertsona berritzaileak modu berezian tratatu behar direla, "homogeneotasunera jo ohi dugu, guztiak berdin tratatzea eta hori aldatzea da enpresaren erronka. Enpresek egitura malguagoak behar dituzte, aniztasuna onartu behartu dute eta etekinik onenak lortzen dituztenak saritu. Talentuak saritua izan nahi du".

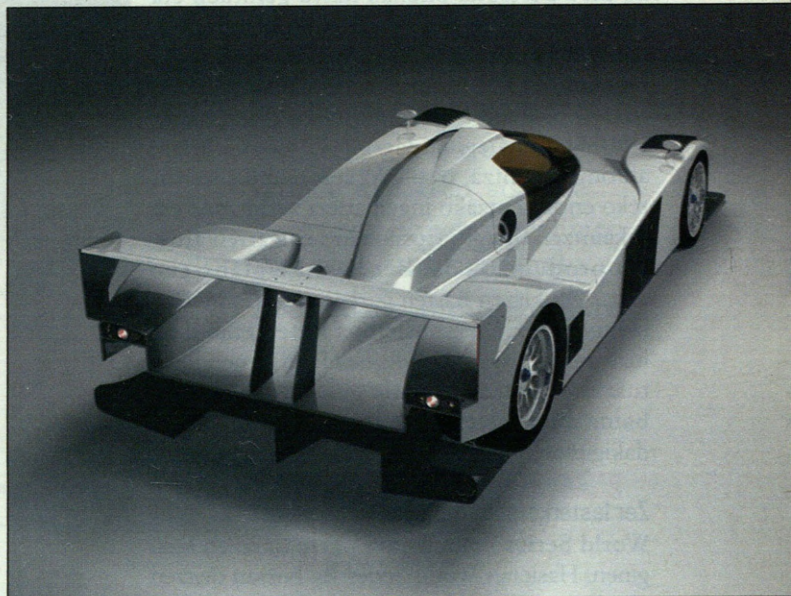
Epsilon Euskadi: ezagutza metatzeko teknologiaren beharra

Talentu hori ongi kudeatzen jakitea, beraz, oso garrantzitsua da. Hain zuzen ere horretan ari da Epsilon Euskadi enpresa. Oriol Saperas bertako Prestakuntza zuzendaria da eta EBGC kongresuko hizlarietako bat. Epsilon Euskadi Automobilgintza Teknologiako Goi Mailako Errendimendu Zentroa da. Bere helburua Europako automobilgintza sektorean erreferente izatea da eta horretarako talentudun pertsonen beharra izateaz gain, berauek metatutako ezagutza gordetzeko premia dute, informazio hori beraien baliorik handiena baita eta konpetentziak inolaz ere ezagutu ezin duena. Horregatik, ezagutza hori kudeatzeko punta-puntako tresna informatiko berritzaileak erabiltzen dituzte.

Batek baino gehiagok Epsilon Euskadi auto lasterketekin edo Robert Kubika pilotuarekin lotuko du, baina World Series edo Le Mans bezalako txapelketak Epsilon Euskadiren erakusleia baino ez dira. Azkoitian kokaturik dagoen enpresa honek automobilgintza sektorean zerbitzu integrala eskaintzen du eta Oriol Saperasek argitu digunez, ez dago halakorik Espainia osoan. Autoak kudeatzen dituzten enpresak badaude, baina Epsilonek hiru oinarri ditu: Formazioa, sail teknikoa eta produktzioa. Ikasleak langile eta auto lasterketetan taldeko partaide bihurtzen dira, beren ikasketa prozesuan oso gertutik ezagutzen baitute guztia. Hala, Epsilonen langileen iturri nagusia bertara iristen diren ikasleak dira, horiek baitira beraiek behar dituzten espezialitateetan aurki ditzaketen aditurik onenak. ■



2005eko EBGC kongresuko irudia.



Goian, Frantziako Le Mans herrian urtero egiten den lasterketarako Epsilon Euskadi diseinatzeko ari den autoa. Eskuinean berriz, Robert Kubika: egun 1 Formulako pilotua da, baina 2005ean Epsilon Euskadirekin Word Series txapelketa irabazi zuen.



Oriol Saperas, Epsilon Euskadiko Prestakuntza zuzendaria

«Auto lasterketak ingeniari-tzan egiten dakigunaren erakusle-ihoa izatea da helburua»

Zer da Epsilon?

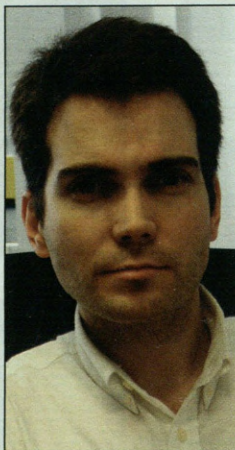
Hiru ardatzetan oinarritua dago: Formazioa da bat. Mondragon Unibertsitatearekin batera Espezializazio tekniko-a automobilgintza lehiaketan masterra (METCA) eskaintzen dugu. Aurtengoa bigarren edizioa da. Horretaz gain, gau eskolak eta aste bukaeratako kongresuak ere egiten ditugu. Bestalde, hasiberria den sail tekniko-a daukagu, masterretik jaioa. Masterreko hiru pertsona onenak hartu genituen eta bakoitzari espezialitate bat eman genion, nabarmendu ziren arloei zegokiena eta 2007ko Le Mans-eko 24 orduko frogarako autoa diseinatzeko hasi ziren. Jada autoaren diseinuaren zati handiena egin dago, %70-80. Gainera, automobilgintza, tren edo aeronautika sektoreko enpresentzako ingeniari-tza zerbitzuak ere eskaintzen ditugu. Epsilonen hirugarren ardatza produkzioa da. Berezik Le Mans-eko autoa eraikitzen hasten garenean garrantzitsua izango da. Eta erakusle-ihoa lasterketak dira, hiru ardatz nagusi horiek estaltzen dituen teilatua. Etxea teilatutik hasi genuen Epsilonen, baina auto lasterketak ingeniari-tzan egiten dakigunaren erakusle-ihoa izatea da helburua.

Zer lasterketetan hartzen duzue parte?

World Series txapelketan parte hartzen hasi ginen. Hasieran World Series By Nissan deitzen ziren, gero World Series By Renault izena hartu zuten, antolatzailea aldatu zelako. Hiru litro eta erdiko motorrak dira, 420 zaldi inguruko potentziarekin. Froga hau 1 Formularen azpitik zegoen 2005era arte. Orduan GP2 eta 1GP txapelketak sortu ziren 1 Formularen azpitik eta World Series hirugarren mailako txapelketa bilakatu zen. Baina txapelketa erakargarria da, maila handikoa, auto askok hartzen dute parte bertan eta nabarmentzen diren pilotuei 1 Formula edo GP2ra salto egiteko aukera eskaintzen die. Guri berdin zaigu zein lasterketetan parte hartu, beti bilatuko dugu finantzarioki edo teknologikoki interesgarria den txapelketa. Garrantzitsuenak kirol automobilgintza ingeniari-tzan egiten duzuna aplikatzen dakizula erakustea da.

Zein helburu ditu Epsilonek lasterketei begira?

Epsilonek lehiaketetarako Espainiako lehen autogilea izan nahi du. 1 Formula urruti gertatzen da, pixkanaka joan behar da. Autogile bezala oinarriak jartzea bilatzen dugu lehenda-



bizi, sinesgarritasuna irabaztea. Gainontzekoa denborak eta diruak zehazten du.

Eta orain arte zer autorekin hartu duzue parte lasterketetan?

Beste ekoizle batzuei erositako autoekin. Guk parte hartu izan dugun lehiaketak ez dira 1 Formula bezalakoak, non etxe bakoitzak bere autoa egiten duen. Lehiaketa horietan guztiek auto bera dute eta pilotu onena duenak edo egokitzapenik hoberenak egiteko ingeniari talde onena duenak irabazten du. Zergatik ari gara Le Mans-erako autoa prestatzen? Lasterketa hori ez delako itxia, norberaren diseinuak eta garapenak badu lekua. Le Mans-en ez dute pilotuek irabazten, auto markek baizik. Beraz, autogile bezala izena lortu nahi baduzu, Le Mans-erako autoa egin. Le Mans irabazita, auto bera erabiltzen duten lasterketetarako 24 auto berdin ekoiztu ahal izango dituzu. Hori da etorkizuna.

Zenbat kostatzen da Le Mans-erako autoa egitea?

Guk nahi dugun bezalako goi mailako produktua egiteko bat-bi milioi euro baino gehiago. Ezin dut esan zehazki zenbat ari zaigun kostatzen. Produktu ona egiten baduzu irabazi egingo duzu, azken finean inbertsioa da.

Diru kontuak behin baino gehiagotan aipatu dituzunez, Epsilonek zer finantzazio iturri ditu?

Babesleak ditugu. Batzuek lizentziak, zerbitzuak edo materiala eskaintzen dizkigute, irudiaren truke. Beste batzuek aldiz, dirua inbertitzen dute. Baina Epsilonek bere oinarriak finkatzeko eta Le Mans-eko autoa egiteko Eusko Jaurlaritzaren eta orokorrean Euskal Herriko eta Espainiako instituzioen laguntza beharko eta eskertuko luke. Gaur egun, instituzio horien esker ona besterik ez dugu jasotzen.

Nola egiten duzue jende berritzailea motibatze-ko, Epsilonen geratzeko?

Normalean hona lanera etortzen den jendeari sektore hau gustatzen zaio eta bere bizimodua honen inguruan egin nahi du. Hori ohiko enpresa baten aldean abantaila da. Ilusio hori bizirik mantendu behar da. Horretarako berritzailea den pertsonari erronka handiko proiektuak eskaintzen dizkiogu. Erantzukizunak emanez, eskuordetuz, motibatuz eta konfiantza emanez bere irudimena kanporatzea lortzen dugu. ■

Erle esploratzaile bila gabiltza



Irakurtzen ez dakitenek ere erleen bizimodua ulertuko dute Ziztadak mahai jolasarekin. Kaxa berean hiru jolas daude, bakoitza Garbiñe Ubedak diseinatutako tablero banarekin: Erlamando lasterketa, Etxera itzulera, eta Erlezain burutsua. Eta langile azkarren sistema konplexu honetara gehiago gerturatu nahi dutenek, liburuxkan aurkituko dute erlauntzaren funtzionamenduaren berri.

ESTITXU EIZAGIRRE

ERLAUNTZAK 70.000 BIZTANLE baino gehiago izaten dituzten hiriak dira. Bertan, biztanle bakoitzak du bere egitekoa. Ziztadak jolasak erle bihurtuko zaitu, eta jolas bakoitzean intsektu burutsu hauen lan bat deskubrituko duzu: erleen ugalketa, inguruak esploratuz jaki onenak lortzea, eta sukaldeko lanean gai preziatuak elaboratzea. Luzatu antenak, eragin hegalei eta goazen joko bakoitza ezagutzera:

Erlamandoen lasterketa

Erregina, bizitza osoan bolada batean bakarrik ateratzen da erlauntzatik: bost egun dituenean. Erregina erlauntzatik ateratzean, erlamandoek lasterketa egiten dute, dama gazte xarmanta nork estaliko. Hainbat erlamandok estaltzen dute erregina, airean, hegan egiteari utzi gabe. Handik bost bat egunera, erregina arrautzak erruten hasiko da: egun bakarrean 1.500 arrautza baino gehiago jarri ditzake! Erlauntzako erle denen ama da erregina.

Erlamandoen lasterketa izeneko jokoan, dadoa bota eta erreginarengana nor lehenago iritsi lasterketa egingo dugu. Edo erregina izan nahi al duzu, eta bestiek harrapa ez zaitzaten saiatu? Tablero bakarrean, jolasak hamaika aldaera har ditzake, zure irudimenaren esku dago.

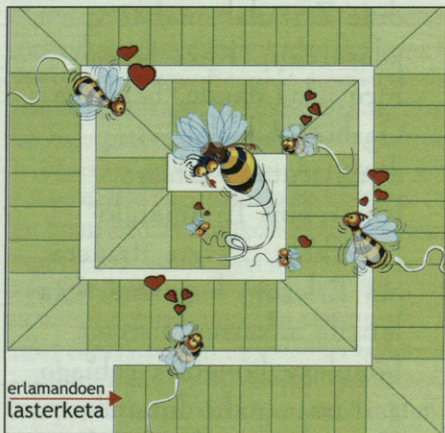
Etxera itzulera

Erle familia denak jan dezan, nektar, polen eta ura garraiatzen aritzen dira erle langileak. Egunean 10-15 joan-etorri egiten ditu langile bakoitzak, eta bidai bakoitzean 100 loretatik edaten du gutxie-

33 euro da Ziztadak-en prezioa, baina ARGIAko harpidedunek %15 merkeago jasoko dute etxean, bidalketa gasturik gabe. Erostea, deitu 943371545 zenbakira edo idatzi denda@argia.com helbide elektronikora. www.argia.com/denda gunean eta ohiko salmenta tokietan ere eskura dituzu



Erregina-
jelea.
Erreginaren
janaria.



Hiru tableroak: Etxera itzulera, Erlezain burutsua eta Erlamandoen lasterketa.

nez. Bihurtu zaitez zu ere kanpoko munduaren esploratzaile eta zabiltsa lorez lore. Baina kontuz! Etxerako bidean hainbat oztopo gainditu beharko dituzu: enarak, armiar-mak, elurra, autoak, sutea, pozoiak... Hauek saihestu eta lagungarri zaizkizun egoeretara jotzea ongi etorriko zaizu: ura, eguzkia, lore polentsuak, erle amaren arrastoa...

Erlezain burutsua

Erleek beharrezko dituzten sei gai lantzen dituzte, eta gizakiontzako ere oso onuragarriak dira: apitoxina, eztia, erregina-jelea, argizaria, polena eta propolia. Erlezain burutsua izango zara hirugarren jolasean, eta erlauntzako hiru gelaxka hexagonotan mugituz, aipatutako sei gai horiek bildu beharko dituzu.

Sei gaiak biltzen dituen lehen erlea izango da txapelduna. Baina erne: gai bakoitzeko pixka bana, besterik ezingo du bildu. Erlezain burutsuak ez ditu erleak behar baino gehiago estutzen. Gai batzuetatik gehiegi baduzu, "utz sobe-rakinak" dioen laukira heldu beharko duzu.

Hiru jolas hauekin erle esploratzaile bihurtu-ko zara. "Aita! Ama! Zatozste Ziztadak-ekin jolassstera!". ■



● Eztia. Gure mingain eta azalarentzat goxagarri.



● Polena. Erleen janaria.



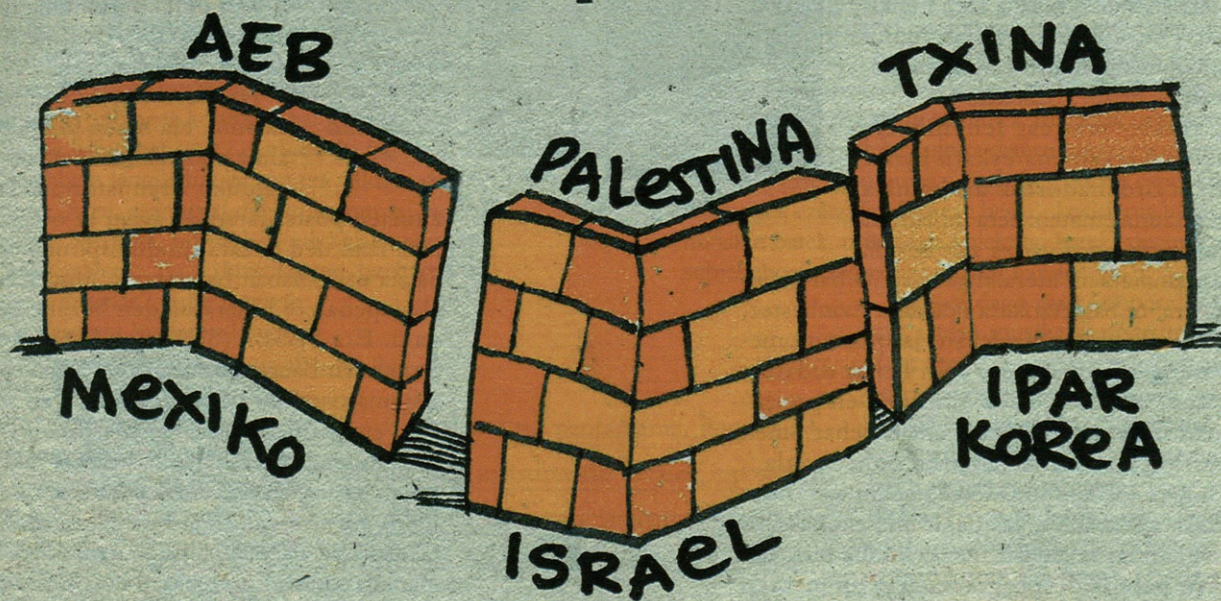
● Apitoxina. Erlearen pozoia sendagai ere bada.



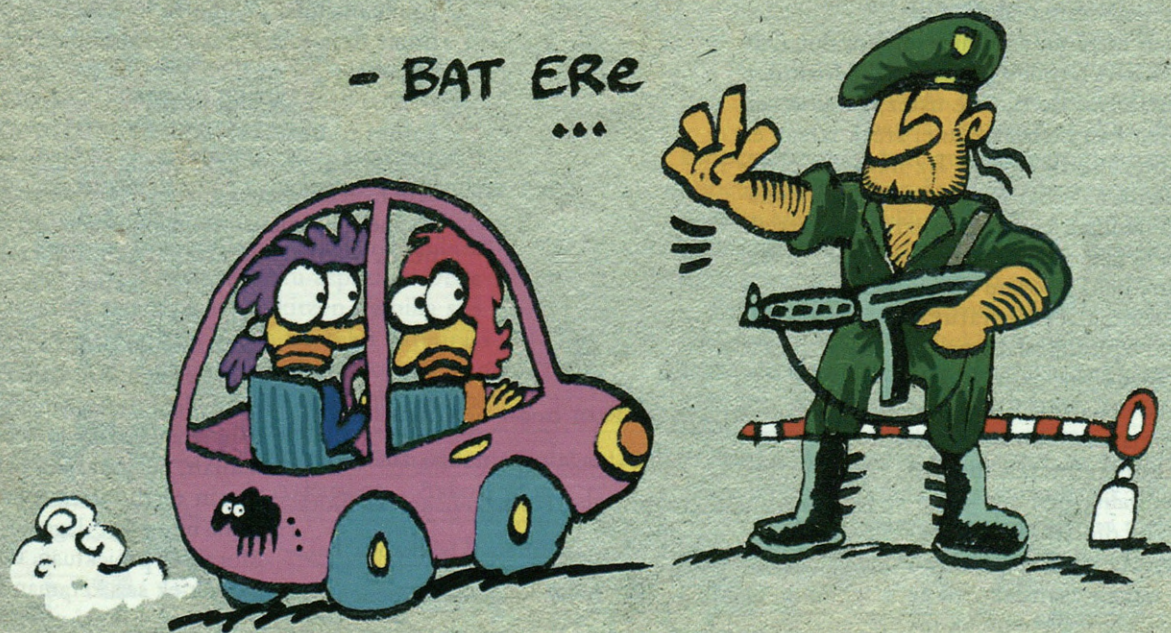
○ Argizaria. Erleek etxea argizariz egiten dute.

Arisko Urmeneta

- ... ETA OROITZEN HAIZ, BERLINGO MURRUA
BOTATAKOAN, HARRESIAK FINI ZIRELA
ZIOTEN HALETAZ... ?



- BAT ERE
...



2026.goa gogoan

Itxaro wrote: "Ttakun-kide amoltsuak, ez etsi. Gutiziarik gabe ez abia Liburu Azoka hanpurostara. Alderantziz, zatozte nirekin, Euskal Herrian zehar, milaka leku hunkigarri aurkitzen direlako, maite ditugunekin, liburu eta ordenadoretarik urrun gozatzeko".

Itxaro maitea, lehenik eta behin barkamena eskatu behar dizut ordenadoreaz ari bainaiz erantzuna ematen: zera inplantatu zidanetik zinez gaitza zait bestela komunikatzen, literalki gaitza. Eta barkamena ere, ni bai, Azokara noalako. Ezinbestez, gonbidapen hagitz adeitsua jaso baitut omenaldia, aleungarrena, egin behar didatela esanez, eta bide batez Mortimer-en proiektuari babesa eta bulkada eman behar omen baitiot, halakorik beharko balu bezala... Gogara joanen nintzateke zuekin leku hunkigarriren batera, zer dakit nik, ekobaserriren batera, azkenean Inazio biloba virtualekiko paseoa desprogramatzera animatuko balitz. Baina, uler nazazue, saria jaso nuenetik –kasualitatez gaur hogeit urte– ez naiz neure denboraren jabe.

Zuen hitzetan erdeinua sumatu dut *Zatikia* eta bere "egilea", Hector P. Mortimer, aipatutakoan. Bada, nire ustez, garaion seinale den hau bezalako lanei ateak ixteak ez digu mesederik egiten. Ez nazazue postzibernetikotzat har esaten badizuet nik itxaropen handiak baditudala harengan jarriak. Jakina berak ez duela lerro bakar bat ere idatzi, lana beltzek osatu dutela besteren zatiki hautatuez, garaiko izpiritua islatu guran. Badakizue nik ezin dudala txintik ere esan bildu ohi naizen nazioarteko aholkularitza kontseilueta mintzo denaz. Baina gure adiskidantzarri zor diodan begiruneagatik, eta ziur nagoelako gure artean esandakorik ez dela gure artetik aterako, *vox populi* izaten hasi dena berretsiko dizuet. Software Gorenak enkargatu zigun literatu-

JOSU SANTESTEBAN



Angel Errro



Mujika



Borda

ra salbatzeko proiektuaren barruan dago Mortimer-en liburuarena. Argitaratu izan den bezala, guk sortu egile honen izenaren atzean *Homer Project* delakoaren anagrama dago. Luze joko luke den-dena azaltzeak.

Homero ere ez zen inoiz existitu, eta haren bi liburuek ahoz aho zebiltzan eta bestela galduko ziren istorioak bildu

zituzten posteritaterako, agian ez orain arte uste izan den bezain modu espontaneoan, baizik eta nolabait bideraturik, Mortimer-en ekoizpena ere bideratua den bezala. Batek daki. Eta SESBk (Software Errepublika Sozialisten Batasunak alegia) bere agintepeko sistema osoaren birformateatzearen auzia gero eta garbiago plazaratzen duelarik, normala da jendea kezkatzen hastea, eta galderak egiten hastea, eta sinadurak eskatzea, eta abar. Baina gure herikideen jarrera gehiegizkoa da, tabernikola alaeak!, testuen itzultzaile automatikoari muzin egite basati hori, euskararen eta nik ez dakit zer esentziaren desagerpena dakarrelakoan. Eskerrak, bai, tregoa gauden. Konbentzituko ote ditugu, ote zaituzte, Mortimer dela etorkizuna, erabat galduko ez bagara?

Niri kemena akitu zait, egia esan. Gaur, gainera, bereziki malenkoniatsu nago, 2026.goa gogoan. Zein arin igaro diren hogeit urte hauek! Mundu guztiak Atxagak eramango zuela, Kirmenek eramango zuela, eta azkenean, ia inork espero gabean, nik eramannuen. Ustekabea bai, baina egia esan behar badizuet –aitorpenen orduan gaudenez–, ez zen izan hain ezusteko. Nik estrategia bat diseinatu nuen, ez nire loria bilatu nahian, euskararena baizik. Orain ez didate aitortuko, baina nire esker dago euskara Mortimer proiektuan. Orhan Pamuk-ek saria eramanezuen urtean argi ikusi nuen nola lortu. Oi, urte joanen zitala! Zuek zarpildu itzalia lehenera, Inazio, nork lekardake? ■

Zein arin igaro diren hogeit urte hauek!

Mundu guztiak Atxagak eramango zuela,

Kirmenek eramango zuela, eta azkenean, ia inork

espero gabean, nik eramannuen. Ustekabea bai,

baina egia esan behar badizuet –aitorpenen

orduan gaudenez–, ez zen izan hain ezusteko.

Joseba Azkarraga Etxegilel

SOZIOLOGOA, HUHEZIKO IRAKASLEA

Euskal kooperatibiston barruko musikaz

Abuztuko goiz eguzkitsu hartan Buenos Aires Unibertsitateko nazioarteko ardura-dunarekin geratua nintzen, tangoaren eta nostalgiaren hirian, Cordoba etorbideko Ekonomia Fakultatean. Atea ireki eta zigarroa kolpeka irensten zuen gizon borobila aurkitu nuen. Bostekoa ematearekin bat, Arrasateko mugimendu kooperatibistarekin maiteminduta zegoela esan zidan eta kontutxo bat kontatu:

“Badoa lagun bat oinez eta harrobi bat ikusi du. Harrobian langile bat lanean eta galdetu dio langileari: ‘Aizu, esango al didazu zertan ari zaren?’ Langileak, harrituta, burua jaso eta halaxe erantzun dio: ‘Hori galdera... Ez al duzu ikusten, ba, harria txikitzen ari naizela?’. Gure lagunak aurrera egin eta bigarren langile bat aurkitu du: ‘Aizu, esango al zenidake zertan ari zaren?’. Bigarrenaren erantzuna: ‘Familiaren-tzat eguneroko ogia irabazten ari naiz’. Aurrera egin eta hirugarren langile batek honela erantzun dio galdera berari: ‘Begara, ni katedral bat egiten ari naiz’”.

Alfonso Gorroñogoiatiak, kooperatibetako liderrik handiena izandakoak, Lanki Ikertegikooi zera jaurti zigun behin: “Gizon-emakumeak beren bidearen jabe izan daitezen, barruan musika behar dute, musika berezi bat. Musika bakarra diruarena eta erosotasun mugagabeekin bizitzeko nahiarena bada, nekez eraldatuko ditugu gizarte-egiturak”.

Arrasateko kooperatibismoa territorio sinboliko eta afektiboa izan da. Zentzu-espazioa. Dene-tik egon da bertan: harria txikitzen, familia sosen-gatzen eta era bateko ala besteko katedrala eraikitzen ibili direnak. Norbanako askoren barrualdeetan indar handiko doinuek –osagai kulturalak, motibazioek– hartu dute ostatu: Jainkoa, Herria, Demokrazia, Nazioa, Langileen Askapena... Askok



KARLOS CORBELLA

irudi bat sortu dute bere barrualdean, berari jarraituz bizitzeko.

Horregatik izan da zentzuz jantzitako espazioa, hitzaren bi adieratan: *esanabiez* eta *norabidez*. Horrek eman dio iparra. Eta horrek eman dio indarra: nerbio ekonomikoak hartu duen tamaina ezin esplikatu beste nerbio horrek, musika doinu horiek guztiek, egindako lana azaldu barik. Osagai *afektiboak* *efektiboak* izan dira. Marxista ortodoxo batek esango luke kultura determinazio ekonomiko-koen erreflexu hutsa dela, baina, euskal esperientzia honek ezetz dio. Besteak beste, ekosistema humano jakin batek, psikologia kolektibo batek, ainguratze subjektiboak eman dio bultzada handia.

Ba ote dago gaur kooperatibiston artean musika konpartiturik? Zein ote? Zenbat ari ote gara gaur harria txikitzen, zenbat familia sosen-gatzen, eta zenbat “katedralak” eraiki guran? Eta, zein ote katedralaren itxura eta tamaina? Inor ez dadila erratu: galderok ez dira erretorikaren erreinukoak, ez eta psikotropikoren bat irentsi izanaren seinale. Kooperatibistontzat gaurko galderarik garrantzitsuenetakoa dira, ikuspegi etikotik zein enpresarial-instrumentaletik.

Globalizazioak pentagrama, konpas, erritmo eta instrumentu berriak inposatzen dihardu, eta kooperatibismoak bere gustuko partitura baldintza horietara doitu behar du, bidean berezkoak dituen doinuek esentziak galdu barik. Berea duen armonian gehiegizko disonantziarik sortu gabe. Artzek zioen legez, iturri zaharretik ur berria edanez.

Baina, mamu posmodernoa dabil planetan barna eta sasoi batean Arrasateko kooperatibismoaren arima zen Euskadiko Kutzaren publizitate kanpainak gaur zera dio: “gaztea baldin bazara, loturarik ez baduzu, eta aparta baldin bazara, orduan ‘go’ zara”.

Hara: publizitatea jardun politikoa da. Ez du soilik gizarteko irudikapenak jasotzen eta hauek baliatzen zerbait saltzeko. Subjektibazio mekanismoa da, identitate sortzailea. Baliabide politikoa, beraz.

Nago euskal kooperatibistok bi aldiz pentsatu behar genukeela zein mezurakin lerratzen garen. Hots, zein doinu bizi dugun eta zein doinuk bizi gaituen. ■

Globalizazioak pentagrama, konpas,
erritmo eta instrumentu berriak inposatzen
dihardu, eta kooperatibismoak bere gustuko
partitura baldintza horietara doitu behar
du, bidean berezkoak dituen doinuek
esentziak galdu barik



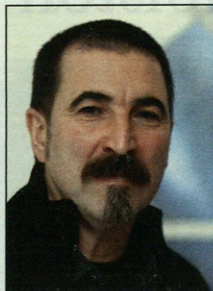
Jesus M. Ariznabarrota Zubero
LABEKO KOMUNIKAZIO IDAZKARIA

Garaipen politikoa

Frankismo garaian militatzen hasi ginen abertzaleok ziurtasun osoz pentsatzen genuen diktadura militarra gaindituz gero, Euskal Herriak zabalik zuela askatasunerako bidea. Horrexegatik, Franco hil ondoren espainiar ezkerak eta EAJk autodeterminazio eskubidea alde batera utzi eta frankismoaren oinordekoekin estatu eredia paktatu zutenean izugarritzko kolpea jaso genuen. Orduan, gatazka politikoa errotik konpontzeko egundoko aukera galdu zen.

Hortik aurrera Euskal Herri zatikatuan EAJren eskutik Baskongadetako hiru herrialdeei begirako ziklo autonomista zabaldu zen. Helburua oso garbia: Hego Euskal Herria Estatu espainiarraren barnean eroso egokitzea, independentzia nahiak ito eta proiektu politiko independentista utopiaren esparruan kokatzea, hots, Arriagako espiritua. Ongizatearen izenean gezurrezko zenbait diskurtso ekonomizista eta sozialen atzean –Arzalluzen “*con la independencia solo berzas*”– burgesiaren interes ekonomikoak eskutatuz herritar asko eta asko eraman zuten etsipenaren bidetik. Are gehiago, ezkerreko proiektu independentistaren aurkako eraso gordinen Estatuaren laguntzaile bilakatu izan dira eta disidentziaren suntsipena bilatu dute.

Baina autonomismoak ez ditu bete, inondik ere, herritar abertzaleen ametsak, eta gero eta masa kritiko handiagoak pentsatzen du bide horretatik ez dagoela Euskal Herria aitortzerik ez inolako erakuntza nazionalik; alderantziz, gure herriaren bizi-iraupenaren gero eta egoera larriagoa eta gatazka-



DANI BLANCO

ren betirakotasuna besterik ez dakarrela. Ondorioz, ziklo autonomista agortuz doa eta krisian sartzen da 90eko hamarkadaren erditik aurrera.

Lizarra-Garazik, zentzu horretan, funtsezko inflexio puntua dakar gatazka politikoa sustraitik konpontzeko bide bakarra Euskal Herria aitortu eta bere lurraldetasuna eta erabakitze eskubidea onartzea dela aldarrikatzerakoan. Subjektu politikoa aitortu eta zehazteak berarekin dakar independentziaren aldeko alternatiba zilegi izateaz gain, posibletzat jotzea. Ondorioz, Ezker Abertzaleak urteetan defenditutako proiektu independentista esparru utopikotik errealtate politikora pasatzen da berriro jende askorentzat.

Hau egundoko garaipen politikoa da. Ezker Abertzalearen borroka ekarri duen garaipena. Ziur nago milaka militante abertzalaren urte luzeetako borroka eta erresistentziagatik izan ez balitz oraingoz galduta izango genuela gure herria egunen baten bere buruaren jabe ikusteko itzaropena.

Garaipen politikoa bere fruituak ematen ari da eta, inkestek diotenez, jendartearen %75 baino gehiago gara geure herriaren etorkizuna erabakitze eskubidearen alde gauden euskal herritarrak. Martxan jartzen ahalegintzen ari garen gatazka politikoa konpontzeko prozesuak Euskal Herriaren aitortza, bere lurraldetasun osoaren onarpena eta erabakitze eskubidea ekarri behar ditu ezinbestez. Eta hortik aurrera, independentzia eta sozialismoa helburu, Euskal Herri osoari begirako ziklo politiko soberanista zabaldu behar dugu Ezker Abertzalearen eskutik. ■

« Autonomismoak

ez ditu bete,

inondik ere,

abertzaleen

ametsak

»

TXANDAN

Juan Ramon Makuño



Kezkatuta bizi da gizakia etorkizunarekin. Nik neronek,

behintzat, horrela begiztatzen dut etorkizuna, berdin nora begiratu, berdin non belarria ipini, berdin irakurtzerakoan ere. Irakurketak ere genero ezberdinetan gauzatzen ditudanean. Azkenekoa astekari honetan bertan, Inazioren alegoriak, behintzat, hori erakusten zuen. Baina etorkizunaz kezkatzea oso erlatiboa da. Niretzat etorkizunak, behintzat, errealtate bezala ez du entitateirik. Hitz batean: ez da. Nire orainak etorkizunari ez dio begiratzen. Oraina etinoa da. Nire laguna Pellok gaur

Etorkizuna

kafea hartzerakoan hau oso ongi ilustratu dit gertakizun latz baten kontaketaekin.

Baina ez dugu joan behar hain urrutira, ez ditugu gauzak muturreraino eraman behar. Gure errealtatea askoz sinpleagoa da. Etorkizuna eraiki nahi horretan konplikatu egiten dugu. Ez dakit, ez-denak zergatik jasotzen dituen hainbeste begirada. Edo badakit. Agian betirakotasunak itsutzen gaitu, eta begirada lausotua geratzen da, ilusiozko etorkizun bat irudikatuz. Eta nire lerro hauen funts guztia bertan behera geratzen ari zait. Argitaratzeko idazten ari naiz, baina idazterakoan txertatzen da bere esanahi osoa. ■

Gorka Urkizu

MUSIKARIA

Garaiz kanpokoa

Autogestioa, hasiera batean erne jartzen gaituen hitz horietakoa da. Au-to-ges-ti-o-a, silaba askotxo. Konpromisoa edo koherentzia bezalako hitz-potoloak dira, loditasuna horren gaizki ikusia dagoen garai katodikootan. Beste berba batzuk aseptikoagoak dira nolabait eta ez dute misterio handirik –futbola, iratzargailua, eguraldia...– baina beste horiei buruz ari natzaizue: elkartasuna, etorkizuna... autogestioa. Aurpegi aunitz dituen poliedro bat bere osotasunean ikusten saiatzen garenean bezala, eskuetan hartu eta bueltak eta bueltak ematen dizkiogu, behar bezala gureganatzeko. Edo bigarren eskuko altzari merke bat erostera goazenean egin ohi dugun moduan, izkutuko matxura, urradura, orbanik duen bilatzen dugu, tximinoek elkarri zorriak nola. Bai, bigarren eskuko gäuzen pareko dira hitzok, aldi berean sortzen duten lilura eta mesfidantza sensazioetik ezin libratu.

Izan ere, hitz higatuak dira, erabiltzearen erabiltzeaz esanahia lausotzen joan zaienak. Horrexegatik diot erne jartzen gaituen hitza dela autogestioa, jendeak erabili, behar baino lasaiago erabiltzen duelako. Baina autogestioaren adibide argiak agertzen



zaizkigunean miresmena besterik ez zaigu ernetzen. Konpromisoa edo koherentzia adibideak ikusten ditugunean bezalaxe, plataforma mediatikoetatik oso bestelako jarrerak hobesten diren egunotan. Ze hain gaude markatuta gizartean, honelakoak anakronismoak iruditzen zaizkigula ezinbestean. Garaiz kanpoko ekintzak edo antzeko zerbait.

Bada, autogestio adibide horietako baten aurrean nago oraintxe, DVD bat da eta *Bonberenea Sufflé* du izena. Tolosako gaztetxe hau (Bonberenea) ez da garaiz kanpokoa dirudien bakarra, baina egiari zor, azkenaldian erreferentzia moduko bihurtu dela ezin da ukatu. Etxea bisitatzeko aukera izan duena –neu barne– harrituta aterata bertatik, hango mugimendua, ilusioa, lana ikusita. Kontzertu agenda oparoaz gain, eskulan gela, skate-parkea, sukaldea, hitzaldi zein zine aretoa, grabaketa estudioa, ordenadore gela, Bonberenea Ekintzak zigilua, txaranga propioa, futbol taldea... denetarik daukate. Hau ostiko zuzena da ordu oro matxakatzen diguten kontsumoko aisialdi modeloaren barrabiletan. Horrexegatik doakie lerrootatik nire mira guztia eta modaz pasako ez den agur anakroniko bat. ■

« *Bonberenea Sufflé* du izena.

Tolosako gaztetxe hau

(Bonberenea) ez da garaiz

kanpokoa dirudien bakarra,

baina egiari zor, azkenaldian

erreferentzia moduko bihurtu

dela ezin da ukatu »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza



Nire gogoan elizari baino kantuari lotua. Xuberotartu azkaindarr

rra duela hogeita hamabost bat urte ezagutuen kantuz, bere apaiz izateaz harro. Hegoaldekoak bertakotzeko ahaleginetan ikusten nuen beti, bere osaba Sokoako erretorearen bidetik. Eta hara non, beste Roger Idiart batek erakutsi digu errealitate baten gordina. Hau Amikuzeko semea, etxegintzan langile, kostaldera jina bizibide xerka. Beste hainbeste bezalaxe promotore baten zepoan eroria, gose grebari ekin behar izan dio tratua ordaina eskuratzeko. Lana latz egin, bere lankideak ordaindu eta bera deus gabe utzi duenak bapo hornitua darrai. Bi

Roger Idiart

gehi bi erostean hiru eta saltzean hamabi sistema onartuari honek erosteari zero ezarri dio, besteren

bizkar bildutakoa gutxi zelakoan. Eta gehienetan bandida hauek garaile ateratzen direnez, lasai arraio egiten dituzte kontratuak deus ez dutela beteko jakinez. Eta han eta hemen xantierrak dituztenez, amen batean aberastu egin zaizkigu sekulako arrakasta bilduz inguruan. Rogerrek erakutsi die bidea bera bezala dabilatzanei, egindako lanen ordaina eskura ezinik dabilatzanei. Identifikatu behar dira bandidak eta artxibatu, jendarteak jakin dezan beren ondusunak ez dietela bere talentuari zor. Bandida honek Xabier Gantois du izena. ■

Aiako saltsari jarriak

I

Larunbata zen ilunabarra
irailak hamaseian
behorrak eta zaldiak proba
jokua zeukaten Aian.
Ikusmin latza sortu zuen hark
Gipuzkoa eta Bizkaian:
milatik gora jende dexente
huraxe ikusi nahian...
Norgehiagoka behar zuena
bukatu zuten ezbaian.

II

Plaza garbitze nahiz pisaketa
hura bazen ikusmina!
Ordu pare bat aurreraturik
jendeak egonezina.
Denok batera sartu nahiean
banaka behar zen baina,
asko kezkatu ea lekua
bazen denentzat adina,
ikusi gabe inork etzuen
buelta hartu nahi jakina.

III

Galtzadari eta bere giroaz
hizketan ari ginela
proba harriari ehun kilo bota
eta kulunkan bezela,
esan genuen balantza hura
oso normala etzela.
Noizbait erantsi eta abiatu
zenean Bizkaiko Perla
hirurogeita lau ordu erdiz
eta tartean ustela!



ALBERTO ELOSEGI / XDZ

IV

“Ondu baietza” artekariak
beste askok “gatxa dauka!”
baina halere Lanbru hasi zen
ia erlojuaren aurka:
ordu erdia betetzerako
jada ondu zuen marka,
ezetz jokatu zutenak triste
baietz jokatuak mauka!
eta besteok galdezka zeinek
egin ote zuen tranpa.

V

Perla galtzaile Lanbro irabazle
amaitu zen bien txanda
ikusle eta animaliak
batzuek plazatik joanda,
beste batzuek harria plazan
azpikoz gain buelta emanda:
horra argitu lehengo zalantza
harria azpia janda!
Hori horrela egin duena
nongo satorra izan da?

VI

Herri kirolak kultura omen
aritzen dira esaten,
horrela bada egun horretan
etxean ahaztuko zuten!
Halere segi bi aldetakoek
han bildutakoa jaten
baina ez kexatu gero ez bada
inoiz ikuslerik joaten...
Ez berriz ere ez badigute
ejenplu hoberik ematen.

Ihesi
Balaitous
tontorrera igoera

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Ihesi*
▣ *Makina bat kontu*

Denboraren makina
Erdi Aroko epaileen
neurrigabekeriak
Euskal Herrian

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Antton Luku

Donibane Garaziko Kalaka ostatuan egin dugu hitzordua Antton Lukurekin. Hiru Punttu taldearekin *Lurra*, *Beltzeria* eta *Escualdunak* antzezlanak aurkezten eman ditu azken urteak, hiruak ere tobera herri antzerkia berritu eta berreskuratzeke ahaleginetik sortuak. Euskaldunei buruzko gogoeta zorrotzak egin ditu hiru lanetan, antzerkiarekin bertsoak eta kantuak lagun hartuta. Orain, bildutako esperientziarekin, guztiaren sintesia egitea du helburu, 2007ko udaberrian aurkeztuko den lanean. Dantzak leku berezia izango du. Helburua: estetika eta gaien aldetik gurea den antzerki molde bat aurkitzea.

AINARA GURRUTXAGA

Argazkiak: Gaizka Iroz





«Antzerkiaz mintzo gara sobera, eta ez aski ari»

Nola sortu zitzaizun toberaren gainean lan egiteko gogo hori?

Antzerkiaz interesatu nintzelarik, jende gazteak ez zirela antzerkia ikustera joaten ohartu ginen. Bazen hortaz, transmisio arazo bat. Oroitzen dut nola, arazoaz mintzatzeko bilduta, betidanik horrelako jiteetarako sunda izan duen Guillaume Irigoienek erraten zuen: "Arrakasta gaian duk. Gaiak du mugiarazten jendea etxetik". Hor hasi nintzen instalazio zaharretan begiratzen, gure herri antzerkian. Aztertu nahi nuen zein jarrera duen so egileak horietan, eta ikusi komunikazioak zein momentutan funtzionatzen duen eta zein momentutan ez. Eta tobera, hain juxtu, harreman horiek guztiak aztertzeko biziki egokia dela atzeman nuen.

Toberak ikuslea zirikatzea al du helburu?

Horretan da libertimendu eta toberaren diferentzia. Libertimendua tonuz inauterietan ematen da, kokina da, behar du zirikatu baina kritikatu den horrek gustura egon behar du plazan. tobera, orde, egina da ez erranaren apurtzeko. Tripan dena ateratzea da xedea. Eta hor dator zuzendariaren lana. Antzezlanaren zuzendariak egun guztiz bizi dugun egoera hori aho ahora jauzi egiten lagundu behar du: inperfekzio bat, kontraesan bat edo eskandalo bat. Gaiak distantzia hartu eta hori artistikoki tratatzea da, hura argiago ikus dadin. Bestela mitin bat da. Jendeari entzun nahi duena entzunarazten dion lanak, ez du deus aldatzen.

Zaila egin al zitzaizun egun pil-pilean diren gai horiek atzematea?

Iparraldeko antzerkiak duen arazo handiena horixe da: zer da gaur egun guretzat tobera-gai? Gai horien bila, urtebete eman nuen kazetak begiratzuz, eta baita entsegu gisako hamasei testu idatzi ere, gai bakoitzeko. Baziren etniari buruzkoak, hizkuntzarena, borroka armatuarena... Euskaldunak beste guztiak bezalakoa gara, baina badira gai batzuk besteak baino agerikoagoak direnak. Gai horien inguruan mintzatzea zen nire helburua, horiek izango baitira benetan hunkitzen gaituztenak. Hala ere, badago beste zailtasun bat ere: garai bateko toberako pertsonaiak hezur haragizkoak ziren, jujea, abokatua... herritarrek ezagutzen zituzten pertsonak ziren. Orain, ordea, sistema entitate urrunez osatua dago, noizbehinka horrelako delibero absurduak hartzen dituen ez dakit zer legeren arabera. Galdera da: horrekin egiten ahal da antzerki pertsonaia bat? Juje edo abokatu horiek gaur egun ikusten ez ditugularik jadanik hunkitzen ahal dute jendea?

Gaur pil-pilean diren gaiak bihar ahantzirik... Horregatik iruditzen zait sobera denbora eman dugula lan honetan. Ene ustez publikoaren erritmoa ere hartu behar da kontuan.

Euskaldunak

"Euskaldunak humanoak gara. Nik ez dut mintzatu nahi euskaldunez, mintzo naiz euskaldunei, euskaraz aritzen garelarik. Eta pertsonaia bat erakusten baduzu, da uste duzulako pertsonaia horrek darabilzun gaia hobekien azalduko duela. Antzerki onak nire ustez zuzeneko erreferentziak eman behar dizkio begiraleari. Naturala da, jendeari ukigarria zaion pertsonaia bilatzen duzu".

Toberak noizbehinkako zerbait behar du izan. Horregatik *Baionan biz*i testua idatzi berri dut eta Hiru Puntuko bi jokalarik zuzenduko dute. Antzerki oso klasikoa da, komedia bat. Larzabalen lan denak irakurri ditut testu hori idazteko. Uste dut tobera batentzat behar direla hiru komedia. Eta orain datozen gazte askok ari egin behar du, eta publiko zabalago bat ukan, antzerkia egin... Nire adinean funtsezkoa zen delako tobera egitea, baina ez naiz hain ziur hain beharrezkoa ote den orain antzerkian ibiltzen diren gazte horientzat.

Zure idatziei begirata, antzerki soziala idazten duzula esango genuke. Ados?

Ez dakit nola definitu baina nik deitzen diot funtsa edo edukiari garrantzia ematen dion antzerkia. Antzerkiak hartu behar ditu interesateak diren gaiak eta moldatu, funtsa argitu ahala, errezibigarri eginez. Adibidez *Tu quoque filie* hartan justiziaz hitz egin nahi nuen. Momentu horretan pentsatu nuen beharrezkoa zela erakustea zer zen justizia gizon bat, ez baita apez bat edo inspirazio dibinodun bat, baizik eta da gizon bat bere haserrekin epaitzen duen bat.

Nolakoa da zure idazketa prozesua?

kulturagenda

Azaroaren 1etik 15era



Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketak

Mugako nire lagunei

Ipar Euskal Herria karlistadetan 1833-1876

Ganbaran

Irailaren 13tik azaroaren 4ra

Gure artea lehiaketako hautatuak

Erakustaretoan

urriaren 19tik urtarrilaren 5era

Jardunaldiak.

JAKIN 50. Urteurrena

Azaroak 7. 19:00. Hizkuntza

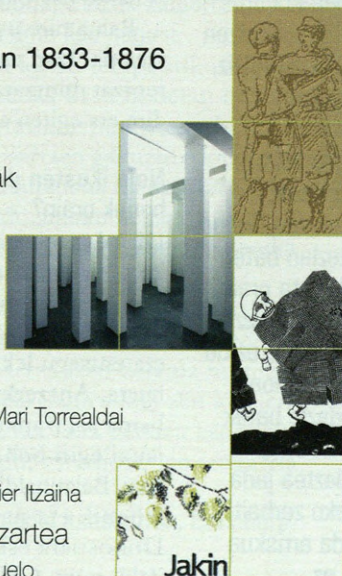
Joseba Intxausti, Joxe Azurmendi, Joan Mari Torrealdai

Azaroak 8. 19:00. Politika

Mikel Aizpuru, Beltza, Mikel Aramendi, Xabier Itzaina

Azaroak 9. 19:00. Ekonomia eta Gizarte

Balere Bakaikoa, Xabier Aierdi, Emilio Majuelo



Jakin

arteleku

Kristobaldegi, 14 20014 Donostia

www.arteleku.net

+Soma. Instalazioa

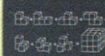
Beatriz Churruca Echeverriaren lana

Abenduaren 22arte

Artelekuko ataria



+SOMA



Multimedia tailerrak

Avid Ikastaroa

Avid Xpress DV, Xpress Pro

eta Avid Media Composer

Azaroak 20-21-22-23

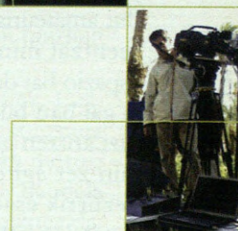
Ordutegia: goizez 10:00-14:00



Errealizazio Zinematografikoa

Victor Erice-ren tailerra

Azaroak 13-17



Batzuetan abiatzen naiz buruan dudana eszena batetik, eta gero ikusten dut beste bat. Ondoren ea horien artean zubirik egitea posible den ikusten dut. Emeki-emeki, horietatik pertsonaiak ateratzen dira, gaiaren inguruan konfliktuan direnak. Gai beraren aldakiak erakusten dituzte, gaia deskonposatu egiten dute. Pertsonaia bakoitza osatzen dut, bere borondateekin eta abar. Behin bospasei momentu ditudanean lotzen saiatzen naiz. Paper handi batean sarrerak eta irteerak irudikatzen ditut, eszenako plano bat egiten dut. Hori guztia eginda, segidan idazten jartzen naiz, gau eta egun. Prozesu hori fite izaten da, baina ordura artekoa luzea.

Eta gainera oholza gainean jartzen hasi eta gauza piloa berrantolatatu behar...

Bai, askotan moztu egiten dut agerraldi oso bat... baina idazteko prozesuan hobe da ez moztu, eszenak erakutsiko baitu beharrezkoa den ala ez. Jokalarien indarra ere hor dago. Haiek proposatutako pertsonaiak agian ez lituzke zuk idatzitako hitzak esango eta aldatu egin behar dira. Zuzendariak eduki behar du lizentzia hori, testuan dagoena interpretatzeko. Zuzendariak behar du jakin autoreak zer erran nahi duen, baina gero eskubideak baditu.

Antzerkiak iraganean osasun hobea izan duela errepikatzen da maiz.

Agian bai, baina berrindartuko da. Toberarekin gertatu dena da azken finean, ia hiltzear egonda orain ikusten dugu erabil dezakegula hori eta hura azaltzeko. Antzerkiak beti ukan ditu krisiak. Zinema atera zelarik, denek uste zuten fini zela. Orain bideoa, performanceak eta horrelakoak direla, zaila da antzerkiak zein leku duen atzematea. Ostermeyerrek esan zuen hori oso da adierazgarri: "Antzerki unibertsal bakarra ez da eskualdekoa baizik izaten ahal, jendea jendeari hurbildu behar zaiolako". Uste dut dena globalizatzen ari delarik, ahots fisiko eta egiazkoaren beharra berriz etorriko dela.

Antzerkiak gizakiak aurrez aurre jartzen ditu.

Antzerkia azken finean, eta horregatik maite dut amateurismoa, esperientzia bat da. Akto-reentzat mintzatzeko eta harremanetarako espazio bat da eta uste dut anitz ikasten dugula gai bati buruz lanean ari garenean. Hil ala bizi aritzen gara iritziak taxutzen, jakin dezagun zer egiten dugun taula gainean. Ez da gezurrik esaten ahal, gero ikusleek ikusiko duten lan bat izanik. Eta gaur egun aski esparru gutxitan egin daiteke hori egiazki. Antzer-



Escualdunak, Antton Lukuk taularatutako azken antzezlanaren iragartzen zuen afixa.

Antzerki idazlanak hautsa hartzen

"Uste dut momentu batez jendea euskaltzain bilakatzen zela antzerkia idatziz. Kontsideratzen genuen testu autonomoa zela antzerki idatzia. Pentsatzen zen testua zela antzezlan baten %80a edo, eta orain erdia izango da, ez gehiago. Beraz, ez da testu autonomoa. Hortaz, idazle batek pentsatzen badu testua idaztea jada amaitutako zerbait dela, bada arriskua du inork ez taularatzeko".

kia egitearen esperientziak biziki eraikitzen gaitu. Iritziak lantzen laguntzen du eta hortik landa sendotzen gaitu. Eta Iparraldean gainera, hamabost emanaldi egiten badituzu hemen barrena, aukera duzu bertako elkarte eta jendeak ezagutzeko. Bizi esperientzia ederra da, lotzen du jendea.

Harremanez ari garela, Hego eta Iparraldean ezagun dira oraindik ere.

Orain arte hizkuntzaren oztopoa jotzen genuen horren errudun, baina orain ikusi dugu ez dela hori bakarrik. Gaiaren kontua dago hor, Bilboko baten eta Donibane Garazin bizi den baten bizimodua, erreferentziak eta konfliktuak ez dira arras berak. Onartu behar dugu euskaldunak ez garela jendarte trinko bat. Hala ere, uste dut badirela estratak, berdin direnak Euskal Herri osoan. Esaterako, estudianteez Baionan, Iruñean, edo Gasteizen arazo berdintsuak dituzte. Euskal Herri osoa ukitzen duten gaiak badira: langabeziarena, presoena, etxebizitzaren arazoarena...

Zure ustez antzerki eskola batek lagunduko luke harreman horietan?

Profesional jardun nahi dutenentzat agian bai. Dena den, nik uste jadanik badagoela nondik hartu alde bietan, maila handiko jendea dagoela eta zubi horiek eraiki daitezkeela jada. Ez dakit beharrezkoa den eskola fisiko bat. Izan daiteke gaur egun dauden antzerkigileen arteko kontaktuak erraztea, eta sare berri hori izan daiteke gure eskola. Eskolak irekiago ikusten ditut orain, plataforma moduko bat bezala. Hori bai, ordenagailua nonbait paratu beharko da! (barrez).

Baina nire ustez orain garrantzitsuen aritzea da. Izan ere, beti izanen da leku jendarentzat mintzatzeko. Hiru pertsona elkartzen dira eta egiten ahal dute antzerki oso ona.

Nola ikusten dituzu antzerkia sortzeko gogo horiek orain?

Diru-laguntzetarako, entsegu lekuak lortzeko... ez da momentu goxoa. Hala ere, nabari dut badela gogoia anitz lekutan. Horregatik gazte horientzat testuak, formazio aukerak eta entsegu lekuak erraztea da gure eginbeharra. Antzerkian mintzatu behar da anitz, baina ari izanaren ondotik. Lehenik uretara jauzi egin behar da, sartu eta gero igerian hasi. Belaunaldi berriek busti egin behar dute lehenik eta nahi badute gero joango dira Donostiara eskolara edo zinema egitera ez dakit nora. Orain mintzo gara sobera, eta ez aski ari. Talde berriak sortu behar dira. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Estraineko lanaren gordintasun eta aniztasuna

Gatikako laukote honek estraineko lana kaleratu du Baga-Biga diskoetxearekin. Aurretik inolako maketarik kaleratu gabe, Natxo Libertyren gidaritzapean hamar kantu dotore jarri dizkigute entzungai. Kantu gehienek metal oinarria duten arren, Dut, Helmet eta antzeko post-

hardcore taldeen intentsitateak arrasto handia utzi du konposizioetan. Taldeak hanka bat metal eta thrash ildotik kanpo dauka eta horrek emaitza aberatsagoa egiten du. Are gehiago, honako hau beraien lehenengo lana izanik denbora luzean grabatutako kantuak eta gogoetak batu dituzte eta, besteak beste, pop-rockaren, stonerraren edo rock-and-roll gitarre-roaren ukituak ere antzematen dira. Galtzaileen eta pertsonaia anonimoen istorio, ezinegon eta gogoetak, barru-barrutik irteerakoak, kanporatzeko baliatu dituzte kantuen hitzak. **I**



...Inoiz kontatu
ez nizkizunak...

Noizean behin

BAGA-BIGA

34' 58"

10,95 euro

NOIZEAN BEHIN

«Musikak kutsu terapeutikoa dauka guretzat»

Inoiz kontatu ez nizkizunak kontatzeko prest. Nori eman nahi diozue ahotsa?

Bost urte eman ditugu zirkuitu itxi eta mugatu batean, eta orain bizitakoa erakusteko aukera dugu. Neurri batean gure buruei eman nahi diegu ahotsa. Eta bestetik, eduki horrekin identifikatzen den orori. Horregatik saiatu gara mamia bakarrik azaltzen, entzulearekin bat osatu beharreko ekarpen bat delako. Ez dut aurkitu kantu positiborik; batzuk klaustrofobiko samarrak dira eta ihesbidea dute ildo nagusi...

Esan ohi dugu musikak kutsu terapeutikoa duela guretzat, eta atera beharrekoak kasu honetan nahiko negatiboak izan dira. Batzuk esperantzaz beterik daude, beste batzuk zuloan sartzen gaituzte edota erdibidean gelditzen dira. Garrantzitsua da onartzea gauzak beti ez direla zertan ondo amaitu behar.

Gustura gelditu zarete grabazioarekin? Zerikusi handia izan du Natxo Libertyk?

Gure lehen grabaketa izan da eta oso gustura gelditu gara, bai guk egindakoarekin eta, batez ere, Natxo Libertyk emandakoarekin. Urte asko darama musikan buru-belarri sartuta. Urtebete inguru ibili zen lokalera etortzen materiala lantzen, eta falta genuen esperientzia eman digu. Horrez gain, estudioan lan izugarria egin du.

Indarra, intentsitatea eta melodia itsaskorrak. Ezinbesteko triangelua?



Guretzat ezinbesteko triangelua indarra, intentsitatea eta jarrerak osatuko lukete. Melodia itsaskorrak ezinbesteko baino gehiago, garrantzitsuak dira, eta gure kasuan berezkoak zaizkigu.

Galtzaileen eta pertsonaia anonimoen bizitzak noizean behin kontatzearekin nahikoa da?

Gure inguruan etengabe gertatzen dira horiek. Ezagutza emateak anonimotasuna eta dramatikotasuna kentzen die, beraz aukera zaila da. Bakoitzean merezi ote duen erabaki behar dugu. Gure asmoa hor daudela eta besteak bezain beharrezkoak direla ohartaraztea da.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Izotz azpiko
bideaJansain/
Pablo Zerda

SAURE

48 orrialde

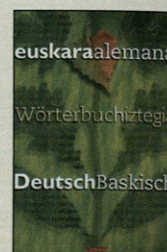
Lurra Izotz Aroan

Karlos Zabalak euskaratu eta Saure argitaletxeak plazaratutako *Izotz azpiko bidea* komikiak Lur planetatik ia gizaki guztiak desagertu ziren garai batera darama irakurlea. Izotz Garaira. Bizirik irautea lortu zuten bakanak izaki bikoitzak ziren, ur-orein burua zutenak edo otso burua zutenak, adibidez. Izaki hauek, dena den, gogoan zituzten arbasoen kulturearen aztarnak, eta haien berri ematen ahalegintzen ziren lehengo garaietaz tutik ere ez zekiten gazteenei. Halako batean, Frisia beren lurraldetik oso urruti zegoen parajeak nolakoak ziren ikusteko espedizioa egiteko nahia piztu zitzaion zaharrenetako bati, eta Terra Incognita ezagutzera abiatu ziren

guztiak. Eta inolaz ere espero ez zituzten makina bat gauzekin egin zuten topo. ■

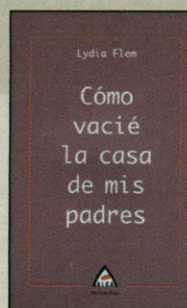
32.400 sarrera
inguruko hiztegia

Euskararen eta alemanaren arteko zubi ezinbestekoa da Elena Martínez Rubiok osatutako *Euskara-alemana / Deutsch-Baskisch* hiztegia. Gaurko hiztunak maizen erabiltzen duen oinarritzko hitz-ondarea jasotzen du, hitz teknikoak barne. Eta lexiko arrunta zein teknikoa nola erabili behar diren erakusteko, azalpenak dakartza itzulpenaren aurretik, bai eta jakintza-arloaren eta gramatika-kategoriaren aipamenak ere. 32.400 sarrera inguru ditu hiztegiak, eta 4.600 adibide eta esapide argigarri. Horiez gain, alemanezko eta euskarazko gramatika-eranskina ere eskaintzen ditu. Elena Martínez Rubio egileak (Bilbo, 1957) Nürnberg-Erlangengo eta Berlingo Freie unibertsitateetan egin zituen Filosofia, Soziologia eta Germanistika ikasketak. Filosofian doktorea da eta Euskal Filologian lizentziaduna. ■

Euskara-alemana.
Deutsch-BaskischElena Martínez
Rubio

ELKAR

332 orrialde / 22 euro

Cómo vacié la casa de
mis padres

Lydia Flem

ALBERDANIA

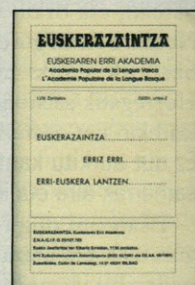
144 orrialde / 13,50 euro

Lydia Flem, guraso hildakoen
etxea hustu beharreko unean

Alberdania argitaletxeak gaztelaniaz kaleratu du aurretik euskaraz eskaini zuen Lydia Flem psikoanalista eta idazlearen *Comment j'ai vidé la maison de mes parents* lan hunkigarria. Aita duela zenbait urte galdu zuen egileari, hil berri zaio ama. Horrek eragiten dion saminaz gainera, aitaren heriotza gertatutakoan egin behar izan ez zuen gauza bat egitera derrigortua dago oraingoan: bere gurasoen etxea izandakoa hustutzea. Zer egin hainbeste urtetan eta auskalo zer itxaropenekin aitak eta amak eskuratutako gauza pila haiekin? Gorde? Denak ezin. Norbaiti oparitu? Salmentan jarri? Zakarrontzira bota? Erabakiren bat hartu beharrak egileari barruan gordeta zeukan sentimenduen anabasa kontrajarria azaleratzea ekartzen dio.

Jada lortuak eta
lortu beharrekoak

Euskerazaintza aldizkaria plazaratzen duten Euskeraren Erri Akademiakoak pozik daude. Batetik, Tolosako aretoa saldu zutenetik diruz hain larri ez omen dabiltzalako, eta bestetik, Euskarazaleak Alkartea egoitza berria eman dielako Bilbon, Colon de Larreategi 14an. Gainera, beren lanak Interneten ere agertuko omen dira azkenean, eta oroz gain, bazkide berriak lortu dituzte. Erdietatikoa ez da gutxi, jakina, baina badituzte oraindik lortu gabeko asmo gehiago ere. Bitartean, hona hemen aurkeztzen diguten azken *Euskerazaintza*-ren mamia: Arzelus'tar Amalek idatzitako *Ikastolak*; Iker Joseba Laka Gue-nagaren *Euskeraren adizki zarrak nondik nora*; eta Etxaburua'tar Asierrek erdarakadaren aurka egindako ekarpen bi: Azkue-ren bildumatik jasotako *Atsotitzak eta esakerak*, eta berak osatutako *Bear-bearreko iztegitxo*a. 1.089 hitz ditu.



Euskerazaintza

Batzen artean

EUSKERAREN ERRI
AKADEMIA

112 orrialde

Borondatea



La pandemia de gripe española...

Anton Erkoreka

MEDIKUNTZA ETA
ZIENTZIA HISTORIAREN
EUSKAL MUSEOA
94 orrialde / 14,96 euro

Gripe izurri espainiarra Euskal Herrian (1918-19)

Pandemia gertarazi dezakeen edozein izurrite-ri aurre egin ahal izateko, historian zehar izan diren gaixotasunen erasoak kontuan hartzea komeni da. Hara hor Anton Erkorekak egindako lanaren arrazoiak: egungo gizartea kezkatzen duten hegazti-gaixotasuna edo antzekoak ekidin ahal izateko, iraganean jasan behar izandako izurriak kontuan hartzea. Adibidez, 1918-1919. urteetan mundu osoan eragina izan zuen gripea, *spanish influenza* edota *grippe espagnole* bezala ezagutua izan zena. Lur planetako biztanlegoari erdia baino gehiagori min eman zion, nahiz eta gripe horren eraginez hilakoen kopurua leku batetik bestera dezente aldatu zen. Eta, noski, Euskal Herrian ere izan zuen eragina.

Pertsonaia femeninoak euskal eleberrigintza garaikidean

Jakin aldizkariaren azken zenbakian, Gema Lasartek pertsonaia femeninoak euskal eleberrigintza garaikidean (1975-2000 urte bitartean) duten presentzia dihardu, hainbat nobeletako emakumezko protagonistak aztertuz. Zenbaki berean, Iñaki Sotok eta Julen Zabalok autodeterminazio eskubidearen inguruan dauden teoria ezberdinak aztertutuzte; Pruden Gartzia *Olentzero, non zauden?* izenburuarekin Iruña-Veleiari buruz egindako gogoeta aurkeztu du; eta Txillardegik *Jakin: 1956-2006* lana eskaini digu. **I**

Jakin

Batzuen artean

JAKIN

140 orrialde / 9,50 euro



FITO RODRIGUEZ

«Filmen bitartez beren bizitzaren irakurketa egiten dute pertsonaiek»

Azaldu ezazu *Kasandra leihoan*.

Badago literaturan hari bat, non irudiak eta hitzak elkartu egiten diren, eta horri deitu izan diote literatur poetikoa edo irudi literarioa. Eta haietan bereziki aztertua izan da emakumearen papera leihoaren aurrean. Garai batean, XV. mendean adibidez, funtsean, emakumea beti barruan eta kanpora begira agertzen zen. Kanpoa beti arriskua zen eta barrua gozotasuna. Baina garai Erromantikoan, emakumea aspertu egiten da barruan. Eta Surrealismo garaian batik bat –Dali dugu erreferentzia horretan– jadanik kanpoko arriskugarri zena erakargarria bihurtzen da. Gure garaian hori guztia gaudituta dago, ordea. Alderantzizkoa da. Kanpoko sartu egiten da barrura. Momentu honetan subjektua izatea da kanpoko aldea barneratzea. Eta horri egin nahi izan diot nik kasu ariketa saio-literario honetan. Hori da nire liburuko Kasandrari gertatzen zaiona. Kanpoko guztiak itsutu egiten du.

Eta zertan mamitzen da zure ahalegina?

Abioian doazen bi protagonistak hizketan hasten dira, Erromako aireportuan zer gertatzen den jakin gabe geratzen direlako. Esan nahi dut, denbora-pasa hasten direla bata besteari filmak kontatzen. Baina film horien bitartez beren bizitzaren irakurketa egiten dute, modu berezi batean, egunerokotasuna eta ideia handiak nahastuz.

Beraz, non koka daiteke zure lan hau?

Ez da saiakera, bere zentzu hertsian. Filmen argumentuak dira garrantzitsuenak. Ez da nobela ere, ezer gertatzen ez delako. Beraz, surrealismoa eta geroko *saiakela* bat dela esan daiteke.



ALBERTO ELOSEGI

Fito Rodriguezen *saiakela* mozorrorik gabea

Fito Rodriguezek (Euskal Idazleen Elkarteko lehendakaria, Hezkuntza Zientzian doktorea eta EHuko irakaslea) ezohiko idazlanak lantzeko ohitura du. Eta ezohikoa da baita ere Elkar eta Txalaparta argitaletxeen eskutik kaleratu duen *Kasandra leihoan*, Elkar Fundazioak eratutako Joseba Jaka V. Literatur Bekako sariduna gertatu zena. Nobela eta saioa uztartzen dituen liburua da. *Saiakela*, egilearen hitzetan.

Troiaren birrinketa aurreikusi zuen *Kasandra* itsuaren izena –eta neurri batean izana ere– duen emakumea aukeratu du Fito Rodriguezek pertsonaia nagusietako bat izateko. Paris-Islamabad ibilbidea egin beharko lukeen hegazkinean doazen ia europar bakarrak dira *Kasandra* eta Ihardets euskaldunak. Abioia –zergatik ez dakitela– Erromako aireportuan geldituko da. Bakoitza



Kasandra
leihoan

Fito Rodriguez

ELKAR ETA TXALAPARTA

210 orrialde

14 euro

egileari galdezka

bere tokian geratzeko eskatzen zaie eta ezusteko egoerak sortzen dien egoeza gauditzeko, batak besteari ikusitako filmak azaltzea erabakitzen dute. Elkarizketa da pairatzen duten larritasunaz hausnartzeko hautatzen duten bidea. Egoera itogarri horretatik nola irten asmatu ezinik bizi duten tarteko solasean, ordea, elkarren arteko eztabaida pizten duten gai ugari sortuko zaizkie. ■

Ezpalak

JON TORNER

Pirritx eta Porrotx pailazoek

Maite zaitut DVDa argitaratu dute.

Apirilean Andoaingo Bastero antzokian grabatutako *Maite zaitut, ijito!* ikuskizunaz gain, bost erreportaje, karaokerako lau abesti eta diskoko kanta guztien partiturak bildu dituzte bi ordu eta erdi irauteen duen DVDan.



Francisco Avizanda zuzen-

dari nafarrak Tafallan, Iruñean, Baionan, Gipuzkoako hainbat zonaldeetan eta Madrilen filmatuko du bere aurreneko fikziozko film luzea: *Hoy no se fía, mañana sí*. 1950eko hamarkadan, umezurt geratu eta Espainiako poliziaen isilmandatari bihurtzen den Gilda izeneko neskitla da protagonista nagusia.

Musika independentea entzungai

WINTERCASE Musika Independentearen Jaialdi Ibiltariak Bilbo, Bartzelona, Valentzia eta Madril bisitatuko ditu aurten, azaroaren 1etik 26ra bitartean. Bilboko kontzertuak Santana 27 aretoan izango dira. Azaroaren 4an Ed Harcourt eta The Veils taldeek joko dute bertan, 16an Maximo Park eta The Spinto Band-ek, 18an Violent Femmes eta Arab Strap-ek eta 23an Surfin' Bichos eta Brakes-ek. Informazio gehiago jaialdiaren web gunean: www.wintercase.com

Prensa argazkilaritzari begirada

GASTEIZKO zortzi erakusketa aretotan mundu osoko 162 argazkilariren irudiak jarri dituzte ikusgai, *Periscopio*, *prensa-argazkilaritzari begirada* izenburupean. Orotara 800 argazki daude ikusgai Montehermoson, Ignacio Aldekoa Kultur Etxean, Goiuri jauregian, Kordoi Etxean, Vital Kutxa Fundazioan, Espacio Ciudad aretoan eta Amarican. Erakusketa nagusia Montehermoson paratu duten World Press Photo izeneko da. Iaz prentsan agerturiko argazki onenak (177 guztira) bildu dituzte bertan. Interneten: www.periscopiovitroia.com.

Herrien Arteko X. Folklore Jaialdia

ASTE BURU HONETAN ospatuko da Barakaldon eta Muskizen Herrien Arteko X. Folklore Jaialdia. Larunbatean Barakaldoko Ibarakaldu, Huescako Nuestra Señora de la Alegría eta Asturiaseko Xagardua dantza taldeek emanaldia eskainiko dute Barakaldo Antzokian. Igandean, eguer-

V.NAZIOARTEKO TRIKITIXA

Jaialdia

KURSAAL-EKO GANBARA ARETOAN,

2006ko **AZAROA**ren 11n

LARUNBATA, 19.00etan

PORTUGAL

CHÃOZINHA AHIZPAK

ERRUMANIA

JULIAN COBZARU eta ION COBZARU

ALEMANIA - EUSKAL HERRIA

CATHRIN ALISCH eta ALAITZ TELLETXE

EUSKAL HERRIA

MERTXE, EPELDE eta LUTXURDIO

MENTXU, EGURROLA eta GEMA

XABIER AMURIZA eta MIXEL DUCAU

GOSE

ANTOLATZAILEA



LAGUNTZAILEA



Ixiar Rozas idazleak *Eremu-lauak* web gunean:

«Idazle gutxi batzuk dute salmentetik bizitzeko aukera. Besteok, idatziko badugu, bi aukera ditugu: beste lan batean aritu eta geratzen zaigun denbora literaturari eskaini, bikoizketa horrek batzuetan dakarren nekearekin; eta bigarren aukera diru-laguntzak dira. Eta laguntza hauek ez dute idazleen autonomia baldintzatzen, nire kasuan ez behintzat».

Clemente Bernad argazkilariak

Berrian esanak: «Argazkilaritza egia gehien eta gezur gehien esaten duen artea da. Hain zuzen ere, argazkilaritzak duen arazo handienetako bat horixe da, egiarekin duen harremana (...) Uste dut denok dugula sentsazio bera, argazkiak egia esaten digula. Sinetsi egin dugu, eta, ondorioz, esanahia galdu egin da».



Zuberoako dantzak aztergai Barkoxen

Eusko Ikaskuntzak antolatuta, Zuberoako dantzen inguruko jardunaldia egingo da azaroaren 11n Barkoxen. Mixel Etxekopar, Patrick Queheille eta Jean Mixel Bedaxagar Zuberoako dantzen ezaugarriez arituko dira solasean eta Thierry Truffaut ikertzaileak *Berdintasunak Zuberoako maskaraden eta Pirineetako eta Europako ihauteriekin* hitzaldia eskainiko du. Gainera, Jean Michel Guilcher ikertzaile frantziarrak 1962 eta 1975 artean Zuberoan grabatu zituen filmak erakutsiko dituzte. Berak idatzi zuen, besteak beste, *La tradition de danse en Béarn eta Pays basque français* liburua.

di partean, Huesca eta Asturiasko dantzariekin batera Muskizko Intzarra taldekoak arituko dira Meatzari Antzokian. Arratsaldean, Aspaldiko Txistularien, Sestaoko Zugarramurdi taldeko txalapartarien, Elai Alai taldeko dultzaineroen eta Ibarakalduko musikarien kontzertua entzuteko aukera izango dute Barakaldo Antzokira bertaratzeko direnek.

Hiru antzerki estreinaldi Donostian

OTSAILERA BITARTEAN makina bat ekitaldi izango da Donostiako hainbat aretotan, udazkeneko eta neguko kultur egitarauaren baitan. Antzerkia izango da protagonista nagusia. Orotara hogeit hamar obra inguru eskainiko dituzte, hiru estreinaldi tartean: *4 bromas y un funeral* (Teatro Estudio konpainiarena), *Pasos en el techo* (Multiescena) eta *Lapurren kobazuloa* (Txalo). Bi dantza emanaldik, hamaika kontzertuk eta zarzuela batek osatzen dute egitaraua.



Euskal Museoa

Miguel de Unamuno plaza 4,
48005 BILBO, Tel.: 94 415 5423
e-posta: museoa@euskal-museoa.org
www.euskal-museoa.org

Nontzeflash eta Nontzefilm lehiaketak abian dira

Nontzeberri web guneak (www.nontzeberri.com) eta Bilboko Zinema Fantastikoaren Jaialdiak (FANT) Nontzeflash IV. Animazio Lehiaketa eta Nontzefilm III. Film Laburren Lehiaketa jarri dituzte martxan. Lehiaketak on-line izango dira eta lan onenak FANT 2007 jaialdian proiektatuko dituzte. Bertan ezagutaraziko dituzte, era berean, lehiaketa bakoitzeko lau saridunak. Lanak aurkezteko epeak 2007ko otsailaren 28an (Nontzeflash) eta 21ean (Nontzefilm) amaituko dira. Lan guztiak web gunean bertan ikusi ahal izango dira.

Sancho el Sabio Fundazioak web gunea berritu du

Gasteizko Sancho el Sabio Fundazioak dokumentu berri mordo bat bildu du bere web gunean (www.fsancho-sabio.es). Uneotan, 25.000 erreferentzia eta 160.000 argazki dituzten sei artxibo familiar, 230.000 erregistro bibliografiko dituen liburutegia eta datu-baseko 1,6 irudi digital kontsulta daitezke Internetez. Sancho el Sabio fundazioa mundu osoko dokumentazio zentro garrantzitsuenetako bat da eta pasa den hilean 60.000 lagunek bisitatu zuten bere web gunea, horietatik %15ek Espainiako estatutik kanpo.

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Gaixoak	▼	Semearen emaztea	▼	Gipuzkoa-ko herria	▼	Meategiko langilea	▼	Kafea, garbizaleen arabera
	* DEITURA		Eraso azkarra		Erdi, hitz elkarketan		11		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Jarraituak	▶							
	G birritan								
Jausiak	▼	Gozamena hartu	▶	▼			Infusio mota	▶	
Bahetu		* IZENA					Gerizpea		
▶		▼				Nazional-sozialista	▶		
						Zangoaren atal	▼		
Interjekzioa	▶		Kirats	▶			Bi zati bi	▶	
Adi!			Omen				Txori mota		
▶			▼		Bokala	▶	Mihisea	▶	
					Bihi		Beldur		
Landare mota	▶			▼	Norbaiti	▶			
Txinako iraultzailea					Ukatzeko				Zaren hori
▶			Bizkaieraz, bezala	▶	▼		Joan zaitez!	▶	
			50				Kontsonantea		▼
Kale itsua	▶		▼				▼		
									Bokala
									▶

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Umoa denaren nolakotsuna. 2.- Ehun zati hamar. Euskal atzizkia. 3.- Emakume izena. Argizagi, astro. 4.- Kontsonantea. Oso-oso txiki. Einstenioaren ikurra. 5.- Bits. Ohorezko hitz emate. 6.- Suari dario. Gizon izena. Röntgen. 7.- Irudi geometriko. Edozein irin egosiz egiten den jateko ore. 8.- Niri, du. Zori jokoa. 9.- Basatiak.

GOITIK BEHERA

1.- Abereak gobernatzeko xingolak. Dago. 2.- Irlandako itsasoko irla. Txinako hiriburua. 3.- Ospea. Intsektu mota. 4.- Herri hizkeran, eta. Bizkor, azkar! Kontsonantea. 5.- Pisu apaleko. Futbolean, baloia sareratzea. 6.- Kontsonantea. Hegazti mota. Alkoholen amaieran. 7.- Ezezta. Nafarroako baso handia. 8.- Galdetzaile bat. Joan hadi! 9.- Otx! Soldatak.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar ditu zu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

				1	8			9
2						5		
		6		7				1
					1	6		
7		9	4		5	1		2
		8	2					
4				5		9		
		3						7
1			9	3				

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Tente, zut. 2. Izana, edukia.
3. Karta iragarlea. 4. Norabait.
5. Katu ar.

Lagun ezkutua

Etikako klasean irakasleak ikasleei:

- Ea, Mikel. Pentsa ezazu, neska batek bere etxera gonbidatu zaituela afaltzera. Une horretan komunera joateko gogoa jarri zaizu. Zer esango zenioke?
- Itxoin pixkat, pixarreka botatzera noa ta!!!
- Ez, orde! Hori sekulako arrunkeria da. Eta zuk, Patxiku, zer esango zenuke?
- Barka ezazu maitea, une batez zure aldamenetik aldendu behar naizelako, baina eskua eman behar diot nire adiskiderik onenetako bati. Nolanahi ere, espero dut zuri aurkezteko aukera izatea afal ondoren.

Soluzioak

K	V	I	L	A	M	A	N	I	A	V	5	2	8	4	3	9	7	6	1
O	T	O	L				D	I	T	O	4	1	7						9
I	H			O	N		K	O	N		6								4
R			O	R			K	E	I	G	4								6
A	P	A	R		Z	I	N	A			2								7
E	S		O	N	A	N					3								5
											9								2
											8								3
											7								6
											5								4
											6								8
											8								1
											9								2
											7								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											7								6
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3
											8								4
											6								5
											5								7
											8								9
											9								3

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

JON TORNER

Pirinioak (Tena bailara)

Arrieleko lakuetatik Balaitouseko tontorrera

Pirinioek asteburu ederrak pasatzeko hamaika aukera eskaintzen dizkigute. Guk, irailaren hasieran, 2.000 metrora kanpinean lo egiteak ematen duen satisfazioa eta 3.000 metrotik gorako tontorrera iristeak eskatzen duen esfortzua uztartu genituen. Balaitous mendia igo genuen, gaua Arrieleko lakuetan eman ostean. Tontorrera igotzea genuen helburu, noski, baina laku ertzean pasatako uneek ere bapo ase gintuzten.

Gure atzean dago Balaitous, helmuga.



OLGA MARTIN

“Nork eramango ditu kanpin den-
dak?”. “Alua, zuk badaezpada ere
ogia eta kruasanak hartu eta ardo
botilak lurrean utzi!”. “Aizue, baba-
rrun potoak nork eramango ditu?”.
“Belar-likorea har dezala zuetako
batek, hura ekartzea zuei bururatu
zaizue-eta!”. “Eskerrak bi egunetara-
ko baino ez garen etorri!”. Unai
arrazoi zuen. Gauza gehiegi erosi
genituen eta La Sarra urtegiko apar-
kalekuan (1.430 m) motxilak bete-
tzen hasi ginenean ohartu ginen
horretaz. Dena den, autoetan ez zen
ezertxo ere geratu. Sei lagunek osa-
tzen genuen espedizioa eta bakoitzak
15 kilo inguru generamatzan bizkar
gainean, negoziazio prozesuan
borondate izugarria erakutsi zuten
sarioek ezik. Gure kalkuluaren arabe-
ra, bi horiek ia 20 kiloko motxilekin
igo ziren Arrieleko lakuetara.

Balaitous Espainiako Tena eta Frantziako Azun bailaren artean dago eta Euskal Herritik abiatuta, 3.000 metroko garaiera gainditzen duen Pirinioetako aurreneko mendia da. Tontorrera iristeko hainbat bide daude. Frantziako aldetik, ohikoena Les Neous glaziarretik igotzea da, inguruan dauden aterpeetako batetik abiatuta: Larribet (2.060 m), Balaïtous-Ledormeur (1.970 m) edo Arremoulit (2.305 m). Espainiako aldetik igotzen diren mendizale gehienak Sallent de Gallegotik kilometro gutxira dagoen La Sarra urtegitik irteten dira. Egun batean tontorrera igo eta La Sarrara jaisterik badago, baina bide luze eta gogorra denez, askok joan-etorria bi egunetan egitea erabakitzen dute. Bi aukera daude. Batetik, Arrieleko lakuetan lo egin eta Diagonal Handitik igotzea eta bestetik, Respumosoko aterpean ostatu hartu eta zuzenean Latourreko Bretxatik edo Arrieleko lakuetara itzuli eta Diagonaletik igotzea. Guk aurreneko ibilbidea aukeratu genuen, gaua laku ertzean pasa nahi genuelako eta Diagonal Handitik igotzea Latourreko Bretxatik egiteak baino zailtasun gutxiago duelako. Handik igotzeko, paretan sartuta dau-

den burdinazko iltzeez baliatu beharko ginateke eta jaitsiera konplikatu samarra omen da. Ez gara eskarmentu handiko alpinistak eta Diagonalak ere zati ikusgarriak dituen arren, bide hori aukeratu genuen.

Bestalde, zeharkaldiak gustuko badituzue, Respumosoko aterpetik Panticosako bainuetxera joan zaitez-kete. Sei ordu inguru beharko dituzue Tena bailarak eskaintzen dituen altxor ederrenetako batzuk erakutsi-ko dizkizuen bidea egiteko: Piedrafitako zirkua, Balaitous, Infiernos mendigunea, Laku Urdinak, Bachimañako lakuak... neke arintzen duten parajeak, dudarik gabe.

Uraren arrastoari segika

La Sarra atzean uztean bidea basoan barneratzen da. Igoera ederra da, lau samarra, ur-jauzi txiki ugarik bustitzen dutena. Mendizale askok Alpeetako paisaiekin alderatzen dute Tena bilarako zonalde hau.

Lehen eguneko lan erdiak orain-
dik egin gabe genituenean pago eta

pinu artetik atera eta Aguas Limpias erreka zeharkatu genuen. Orduantxe igo genuen aldaparik gogorrena, ur-lasterra eskuinean genuela. Generaman pisua zela-eta dezente sufritu genuen, baina zerua garbi zegoenez eta Arrieleko lakuak geroz eta gertuago genituenez, animoso gindoazen harri artean. Apur bat gorago Respumosora doan bidearekin topo egin genuen. Beherago, basoan, amu erakargarria zuen beste bidegurutze bat zegoen. Eskuinerantz markatzen zuen seinaleak zera zioen: “Respumosoko aterpea: dutexak, ohea, taberna”. Ez gintuen konbentzitu.

Hiru ordutan heldu ginen Arrieko lehenengo lakura eta hantxe akanpatzea erabaki genuen, 2.170 metro-ra, tontortxo ugarik inguratzen duten belardian. Sekulako ikuspegia genuen. Dendako atea ireki eta uretara salto egin genezakeen. Ura ordea hotzegia zegoen eta ahalegintxo bat egin genuen arren, oinak baino ez genituen busti. Tira, edaria behintzat fresko-fresko mantendu genuen





XABI ZABALETA



XABI ZABALETA

Arrieleko lakuetan akanpatu genuen, hurrengo egunean Balaitouserara abiatzeko.

lakuan egindako harrizko bainera-txoan. Gainera, toki lasaia da. Arratsalde osoan Balaitousetik zetozen lauzpabost mendizale besterik ez genituen ikusi. Urte sasoi guztietan hala izango den ez dakigu, baina irailleko asteburu eguzkitsu horretan behintzat gu bakarrik geunden han. Hori bai, goiko lakuetan beste bi kanpin denda ikusi genituen hurrengo egunean.

Kanpamentua muntatzean euri pixka bat hasi zuen. Dendetan sartu ginen, lasai. Hodei bakanak besterik ez zeuden zeruan eta bagenekien aurki atertuko zuela. Usteak erdia ustel. Berehala entzun ziren trumoi hotsak... baina ez kanpoan. Ekaitza denda barruan lehertu zen. Zer bururatuko eta gure onetik ateratzeko baldintza guztiak betetzen dituen mahai-jokoa atera genuen: partxisa. Zenbat buru hainbat aburu. Une bakoitzean gehien komeni zitzaigun legea asmatzen genuen eta azkenerako bakarren batek euriaren konpainia aukeratu zuen. Atertu ostean, laku ertzean pasiotxo bat eman, bapo afaldu, kontu kontari aritu eta lo zukuetan sartu ginen. Orduan heldu ziren komeriak. Fakirren moduan ibili

ginen hasieran, gerrialdeko zuloa zela, bizkarreko harri koxkorra, eskuine-rantz eramaten gintuen aldapatxo... Azkenean dezente eroso jarri ginen eta gehienok nahiko ongi egin genuen lo. Hala ere, gauaren erdian, aldame-nean neukan laguna esnatu eta denda-tik atera zen, ezin zuelako loak hartu. Iratzarri egin ninduen eta denda barruan zegoen argitasunak seko harritu ninduen. Berak baieztatu zidan hurrengo egunean: sekulako ilargi potoloa geneukan gainean.

Diagonal Handian gora

Gezurra badirudi ere, bederatziaik jotzeaz zirenean esnatu ginen. Tontorrerantz zihoazen gainerako mendizaleek "domingero" etiketa ez jartzeko agudo gosalduta eta arropa, ura eta jatekoak bi motxilatari sartu ostean bideari ekin genion. Metro gutxira, ordea, geratzeko aitzakia ederra aurkitu genuen. Harkaitz baten gainean, gugandik gertu, marmota bat zegoen eta hari so geratu ginen, txantxa artean—gu baino lehenago esnatu ote zen?— argazkiak ateratzen genizkion bitartean.

Arrieleko lehen lakutik aurrera, bideak hasieratik egiten du gora. Ia

ez dago atsedetik, baina Laku Izoztua—altuen dagoen lakua, 2.405 metrora—gainditu arte nahiko eroso gindoazen. Zatirik konplikatuena, agian, Michaud kobazulotxo (2.700 m) atzean uztean pasa genuen. Arroka handi baten azpian dagoen aterpe txikia da, Diagonal Handia topatzeko erreferentzia ezin hobea. Hain justu, Diagonalaren magalera heltzean konturatu ginen handik aurrerakoa gogorragoa (eta arriskutsuagoa) izango zela. Pasabide ikusgarria da eta horrelakoetara ohituta ez gaudenoi urduri jartzeko motiboak ematen dizkigu. Tarte nahiko aereo da. Eskuinean paretara eta ezkerrean amil-

Balaitousen lehenengoak

Balaitous mendia Peytier eta Hossard tekniko geodesiko frantziarrek igo zuten aurrenekoz, 1825eko abuztuaren 8an. Lehenago, behe-lainoak nahastuta, Palas eskalatu zuten. Charles Packe alpinista handia izan zen tontorrera heldu zen hirugarren pertsona. Hainbat saiakera behar izan zituen horretarako eta 1864ko iraileko egun hartan Balaitous igotzea lortuko zuen lehenengo pertsona zela uste zuen. Tontorrera iristean ordea, ia 40 urte lehenago han norbait izan zela erakusten zuten arrastoak topatu zituen.

Egarritz

Gutako bakoitzak ia hiru litro ur hartu genituen. Aurreneko egunean uste baino gehiago edan genuen eta bigarrenegun, larri ibiliko ginelakoan, hustutako botilak ur laster txiki batean bete genituen. Beldur apur bat bagenuen, baina urak ez zigun kalte egin. Hori bai, kantinplorak lakuan betetzerik ezta pentsatu ere.

degia. Trepada dezente ditu eta aurretik norbait badoa, eror daitezkeen harriekin adi ibili beharra dago. Guri, adibidez, Diagonalean sartu berri ginenean, aurreko espedizioak askatutako harriak susto ederra eman zigun. Ez gugandik oso gertu pasa zelako, hura begiz jarraitu eta noraino erori zen ikusi genuelako baizik. Dozenaka metro jausi zen, zarata handia atereaz. Serio-serio jarri eta pasabide hartan tontakeriek lekurik ez dutela argi asko ikusi genuen. Tontorrera poliki-poliki igo ginen, harri artean bide zuzena aurkitzea ez baita oso erraza. Hito piloa dago eta merezi du nondik joan erabaki aurretik bidea aztertzeke denbora pixka bat hartzeak.

Balaitouseko tontorra oso berezia da, luia eta zabala. Metalezko tripode handi bat eta Georges Ledormeur alpinista frantziarrari eskainitako harrizko plaka bat –guk lurrean aurkitu genuen– daude bertan. Ikuspegi zoragarria du. Gavizo, Frondella, Palas, Midi d'Ossau, Collarada eta Vignemale mendiak ikus daitezke handik, besteak beste.



Balaitousetik ikusita Arriel eta Midi d'Ossau.

Jaitsierako lehen zatian txarto pasa genuen. Bidez nahastu eta Diagonal Handiari pareta dezent bertikal batetik eraso genion. Hasieran duda-mudatan gindoa zen, oin eta eskuak behar ez zen lekuan jarritz gero erori egingo ginatekeelako. Dena den, apurka-apurka tamaina hartzen joan

ginen eta azkenerako gozatu eta guzti egin genuen, oinetakoek harriari ongi heltzen zietelako eta eskuak jartzeko helduleku onak zeudelako. Arrieleko lakueta iristean dendak jaso eta arin-arin jaitsi ginen La Sarrara, euria hasi baitzuen... “Eskerrak Diagonal Handian harrapatu ez gaituen!” ■



50 Jakin, GURE
KULTURAREN
URTE ALDIZKARIA

Jakin

haizea dakiten orriak

Harpidetu zaituz eta oparia jasoko duzu
deitu: 943 218092
Idatzi: jakin@jakingunea.com
Ikusi: www.jakingunea.com

Harpidetza: 6 zenbaki 45 euro
Oparia: 50 urteotako 202 zenbakiak DVD batean

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Groenlandia: Urtzen bai, baina zein abiaduran?

SCIENCE aldizkarian argitara emandako artikuluan batean, Groenlandiako itsasertzak 155 gigatona izotz galdu eta erdialdeak 55 gigatona elur irabazi duela adierazten da. Datu hauek 2003-2005 artekoak dira eta aurretik egindako beste batzuk baino optimistagoak dira.

Hala ere, ikerlari guztiak ados daude baieztapen zehatzak egin ahal izateko neurketarako denbora-tartea oso txikia dela eta beraz, oso garrantzizkoa izango dela datozen urteetan neurketekin jarraitzea. ■



Osasuna

JABIER AGIRRE

Sexualitateko azterketan, nahiko ondo

ESPAINIAKO IX. Sexologia Batzarrak hiritarren osasun sexualaren erradiografia moduko bat egiteko aukera eskaini zuen, eta Batzar horretako lehendakari Miren Larrazabalek esan bezala, "asko aurreratu dugun arren, zenbait jarreratan atzera egin dugu". Zehatzago esateko, espezialistek desira sexualaren arloan atzematen dituzte gabeziarik handienak. Gero eta gehiago dira desira eta interes sexuala galdu duten gizonezko nahiz emakumeak. Eta arazoa zera da, profesionalak ere ez dutela asmatzen gazteei zein nagusiei erasaten dien arazo hori konpontzen.

Hiritarren osasun sexualari kalifikazio bat jartzeko eskatu zitzaionean, Miren Larrazabal psikologoak "nahiko, baina justu samar" nota eman zion. "Normalean, aurrera egin dugula dirudi askatasunean, geure harreman sexualetan eta burutzen ditugun jarduera sexualetan; alegia, teknika, jarrera, jolas gehiago dakizkigu... baina desira sexuala falta zaigu".

2.500 hiritar baino gehiagorekin egindako ikerketa batek erakusten

duenez, emakumeen erdiak baino gehiagok (%53k) eta bost gizonezkoetik batek (%20k) onartzen du ez dagoela gustura bere bizitza sexualarekin, dela ez duelako berak nahi adina harreman sexual izaten, dela dituenak ez dutelako behar adina gogobetetzen. Eta bikoteen bizitza sexuala asebetegarria ez izateko arrazoi nagusietako bat disfuntzio sexualak dira: gizonezkoen %41ek zutitze-kontuetan arazoren bat edo beste izaten dute, eta emakumeen %35ek baginako lehortasuna izaten dute.

Datu horiek ondo erakusten duten bezala, arazoa nahiko ohikoa da, horren gainean beldurrik gabe hitz egiteko. Baina medikuarengana joan ohi diren pertsonen kopurua bikoiztu egin den arren, oraindik hirutik batek baino ez du eskatzen laguntza profesionala bere arazo sexualak tratatzeko. Horrexegatik, disfuntzio sexuala (edozein dela ere) gainditzeko aurreneko pausoa espezialistarekin hitz egiteko beldurra galtzea da.



INGENIARITZA

Haize-errota erraldoiak
itsasoaren gainean

MASSACHUSETTS-EKO Teknologia Institutuko (MIT) Paul D. Slavounos irakasleak hamarkada batzuk daramatza itsasoan petrolioa edo gasa ateratzeko kokatu beharreko egitura erraldoien diseinua lantzen eta gainera, azken urte hauetan, bere ikerketa esparrua haize-errotetara zabaldu du. Plan hau aurkeztu

berri du: AEBetako itsasertzean 400 haize-errota erraldoi kokatzea inguruko biztanleentzako energia beharrak ase ahal izateko.

Egun, haize-errotak itsasertzetik hurbil kokatzen dira itsas hondoko zoruan landatuta, baina egitura hauek onartzen duten sakonerarik handiena 15 metrokoa izaten da eta gainera jendea kexatu egiten da, bistarako ez baita batere eszena ederra itsasora begiratu eta dorre erraldoiak ikustea.

Hau dela eta proposatu du haize-errotak itsasertzetik urrun, 50-150 kilometro artean, kokatzea. Hark AEBetako ipar-ekialdean kokatzea pentsatu du eta bertako itsas hondokoak 30-200 metro arteko sakonera du. Nola eutsi horrelako dorre handiei itsasoan, itsas zoruan landatu gabe? Paul D. Slavounos-ek garatutako ideien arabera haize-errotak flotagailu batzuen gainean joango lirakeke eta flotagailu hauek itsas hondotan landatuko lirakeke kable-sistema berezi baten bidez. Egun, lurreko haize-erroten potentzia 1,5 Mw-ekoa da eta itsasoan kokatuta daudenena 3,6 Mw-ekoa, baina sistema berriarekin 5 Mw-eko turbinak egiterik izango da.

Haize-errotek 90 metroko altuera izango dute eta errotorearen diametroa 150 metro artekoa izango da. Egindako diseinuan urakanak sortutako olatuak ere kontuan hartu dira eta horrela urak ez lituzke inoiz ere paratxoak edo haize-erroten besoak ukituko.

Diseinu berriaren arabera eraikitako dorreen kostuak ohikoenen herena izango lirakeke eta energia sortzea ziurtatuta legoke itsasoan ia beti baitago haizea.

Bestalde, errotak leku batetik bestera higitzerik izango da flotagailuetara lotuta baitaude eta ez itsas hondoko zorura. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Zogidun maltzoen altzoan



JAKINAREN gainean hitzan, aixkiria! Arizkongo Gamioxarreko dolarean gazte baztandaren ekemenak kirikoketaren trostan, lan doinuetan, beteak ditu, dagoeneko, sagar-muztioz bukoia eta barrikote. Bertaratu ez izanaren damuaz lotsagorritzerako hego zoro ederrak ufadaka hartzidurari harro eusten diola jakin ezazu.

Udazkeneroko erretolikan, gorria izan zen eguna. Muxugorriak lanean, gorri, Baztan-arbel gorrizko dolare-askan. Sagarrak, elkor zikoitz gorri, jo egin behar mazo esku gorriz. Muztio jario ezpainetan barrena. Txerrikiak belztutako saldatan ilar benabar gorriak. Etxeen kantoietako kamio zahar karrejoko harri gorrietan doinuak lanean, zur eta adar doinuak.

Herriko plazarainoko karrejoa. Onil itxurako mendi sakan batean plaza borobila. Belardia plazan, dantza borobiletarako, lanen dantzatarako. Bueltan astigar zirkulua, herritarren babes, mairu-baratz; sustraiak lainoetan eta emana lurrean, zur eta adar. Kirikoketa mazo-kirtenak, txalaparta makilak eta dantzarien hanka-esku-buruak zerura, birunda-mirundan jaiaren kariaz soineko gorriz pinpirindutako mendiak maite-maite ermamiekin lastanduz.

Nekazaritza homeodinamikoan liokete: aldeko energia guztien ezohiko batura totil galanta: plaza borobila, belardi-plaza, astigar zirkulua, doinu gozoak, irribarrezko aurpegi alaiak eta iratzeak gorritutako mendi inguruetan tontorrek maltzoz gotortuak. Gu eta gure hartzidurak harrotzen dituen haize berak harrotu ez ditzan zogia gainean duten maltzoak. Plaza honetan berriz ere izango da "zaina" dantzarien aztaletan eta gazte taldearen ekemenetan.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa



Erremintak

Soluzioak



Zerbitzuak



Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Neurrigabekeriak

BAIONA, XIV. MENDEA. Ardoaren neurrian iruzur egiten zuten tabernariei erpurua moztzen zieten. 1304an, gainera, ustezko iruzurra jasan zuen pertsonak zin egitea delituaren frogatzat jotzen zen. Ez zen tabernari asko egongo Baionan hatz guztiak gordetzen zituen. Baina neurri gabeko zigor hau ez zen salbuespena izan gurean; hona hemen egungo ikuspegitik absurduaren muga gainditzen duten beste adibide batzuk:

✓ 1297an Migel De Viana preso sartu zuten San Adriango gazteluan asto bat lapurtzeagatik. Gau hartan bertan hil zen ziegan zegoela. Hala ere, sententziak zioen urkatuta hil behar zuela eta hurrengo egunean gorpua lepotik zintzilikatu zuten, delitugileak ezarritako zigorra jaso zezan. XV. mendean Santxikotorra Bardeetako bandidori ezagunenak bere buruaz beste egin zuen, baina kasu honetan ere gorpua urkatu egin zuten gero.

✓ Nafarroako Comptos Ganberako erregistro baten arabera, 1333an Garcia de Rada erre egin zuten Valtierra Sancho Rodriguezen etxean lapurreta egiteagatik eta asto batekin seigarren manamendua hausteagatik.

✓ Urte hartan bertan, 1333an Tuterako Pedro Rodriguezi belarriak moztu zizkioten ardi batzuk lapurtzeagatik. Jacob Fustiñanako judua ere belarri gabe geratu zen bi opil ostu ondoren. Emakumeen belarriak ere arriskuan zeuden; hala, 1334an Artaxoako Maria Xardinari belarriak

moztu zizkioten “lapurreta txikiengatik”; eta zigor bera jaso zuten Sansoaingo emakume batek oihal batzuk lapurtzeagatik eta Pitillasko beste batek irina baimenik gabe hartzeagatik.

✓ 1417an Baionako arrantzale batek igandez lan egitea erabaki zuen. Jainkoaren eguna ez errespetatzeagatik ontzia erre zioten, masta, arraun, sare eta guzti Lapurdiko hiriburuko Nôtre-Dame plazan.

✓ 1486ko irailaren 28an Gasteizko udalak 60 marabedi ordaintzera zigortu zuen ezpatadantzari talde bat, “sortzen duten iskanbila eta odol isurketagatik”. Ez dakigu dantzariak delitua propio egin zuten ala odol isurketa trebetasun faltaren ondorio izan zen.

✓ Urte horretan bertan, Bergarako alkatea bereziki krudela izan zen Pedro Ortiz Arizmendi herrikidearekin. Ez zaigu iritsi egindako delituaren berri, baina bai zigorraren xehetasunik: lehenik eskuineko eskua ebaki zioten. Gero eskuak eta hankak lotu, lurrera bota eta burua estali zioten, azkenik lepoa mozteko. Sententziak zioen zigortua odolustutzen utzi behar zela “arima gorputzeko beste zatietatik banandu arte”.

Astakeria hauek guztiak —eta horrekin ez ditugu soilik astoa protagonista duten kasuak aipatu nahi— ez ziren soilik agintarien muturreko interpretazioen ondorio izan, zentzu gabeko legeak ere hor baitzeuden. Baina legeriak beste atal oso bat merezi du eta hurrengo baterako utziko dugu. ■



ARRASTOAK



MONA LISAREN IRIBARREA misterioa zela erabaki zuen behin norbaitek. Badirudi Leonardo Da Vincirekin zerikusia daukan guztiak misterioa gorde behar duela halaberrez. Berriki Giocondaren irribarrearen interpretazio berri bat eman da argitara: irribarre horrek modeloa haurdun zegoela esan nahi omen du. Gogora dezagun, beste teoria batek Mona Lisa benetan mutiko gazte bat zela zioela. Eta erretratua Leo-

nardo bera zela esan duenik ere bada. Are gehiago; Leonardoren homosexualitatea frogatzen duela —homosexualek, homosexual izateagatik, euren burua emakumez jantzita erretratatzeko beharra sentituko balute bezala—. Eta irribarre horren atzean, misteriorik, jeinuaren keinu berezirik edo mezu gorderik ez balego? Orduan Mona Lisa algaraka egongo zen haren inguruan esaten diren guztiak entzunda.

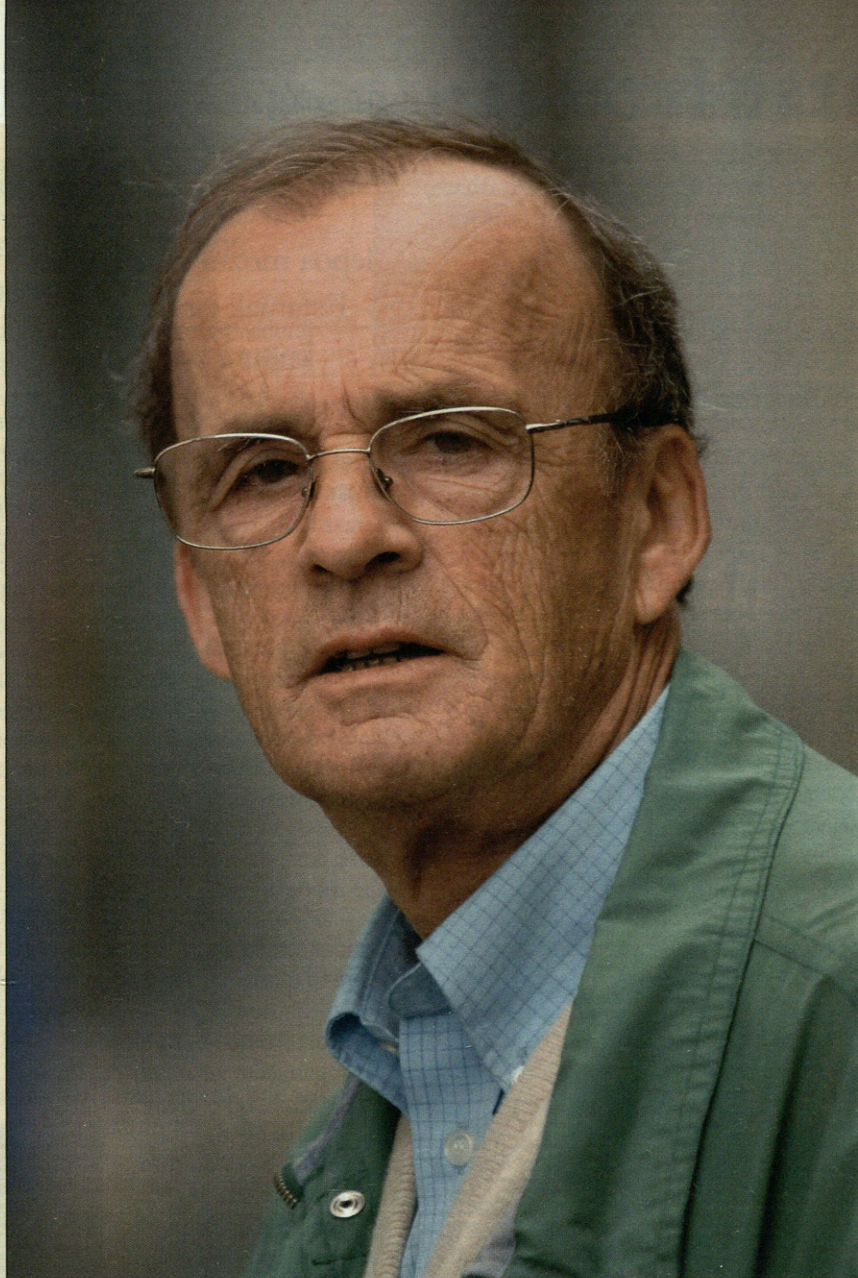
Manex Pagola

Landibarre (Nafarroa Beherea), 1941. Aturri bazterreko Urketa (Lapurdi) herrian bizi da. Enbatako kide izana eta EHASeko sortzailetarikoa. Baionako Euskal Museoko zuzendari orde ohia. Kantu eta poesia egilea iraganean. Erretretan dago egun.

Alabaina, gaur egun ere politikari lotua segitzen du: Eusko Alkartasuneko (EA) eleduna da. Carlos Garaikoetxea lehendakari ohiaren miresle: "Egiturak helburuak erdiesteko dira, ez gu haien azpiko egoteko, zioen Garaikoetxeak". Hots, EA alderdia bitartekoa dela, ez xede, berresan digu berak.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz



«Frantzian demokrazia oso ttipia da, Filipe Bidart auzia lekuko»

"Carlos Garaikoetxea dimentsio handiko politikaria izan da, Euskal Herriak bere balioa gehiago baliatu izan balu, naski, ez ginateke egungo atakan" diosku Manex Pagolak. Gure solaskidea Euskal Herrian gaindi dabil goizdanik politikaren karietarat: "Nahiago nuke denbora gehiago irakurtzeko eman, ikasteko zernahi dago eta. Gazteak ez dira politikari lotzen alta. Gure alderdian bi gaztek ardura hartu zuten, baina berehala utzi ere bilkura anitz egin behar direlako. Politika pasioz bizi behar da, molde irekian beti ere".

Zertan da EA Iparraldean?

Ez dut Hegoaldeko eta Iparraldeko EA bereizten, ez dut diferentziarik egiten Iparraldearen eta Hegoaldearen artean. Iparralde eta Hegoalde bitasuna nire mintzotik kentzen saiatzen naiz. "Zazpiak bat" izena ontzat hartzen dut, baina Iparralde baina Lapurdi, Zuberoa, Baxenabarrere izendatzea nahiago dut. Demografia aldetik egoera zailean gaude, baina gure historia zaindu nahi badugu, ez dugu lurralde hau Iparralde hitz soilez izendatu behar.

Zeren Iparralde gara? Gu Euskal Herria gara.

Hemengo abertzaletasuna zertan da berriz?

Abertzaletasunak gora egin du baina bitarteko eskas dugu. Frantses Estatua abilki ari da. Lapurdi, Baxenabarrere eta Zuberoa suspertu nahi ditugu, baina Estatuak ez digu egiturak sustatzen uzten, abertzaletasuna ito nahi du. Beste bi belaunalditan abertzaletasunak segida izanen ote duen zalantzak ditut. Adibidez, elebitasuna ez

da inon ageri. Baiona, Angelu edo Miarritzeko udal agerkarietan diru asko xahutzen dute baina hitzik ez dago euskaraz, eta Herriko Etxe horietan hautetsi abertzaleak daude.

EA hizpide berriz ere: nola hartu duzu EA, EAJrengandik bereiz aurkeztea EAEko datozen hauteskundeetan?

Badago arriskua, ez guretzat bakarrik, eragile politiko guztientzat. Alabaina erabakia eztabaida luzearen ondoren etorri da, denok parte hartu dugu. EAren izaera demokratikoa ageri da berriz ere. Are gehiago, orain batzuek kongresu berezia egin nahi dute, estatutuek aukera hori baimentzen dute. Eta ongi da, baina kontuan har dezatela alderdiaren gehiengoak zein den, erabakia ez bada errespetatzen ez dut ikusten gauza onik lortuko denik.

Nafarroa Bai aukera dago bestalde.

EAK aniztasuna zaintzen du. Kasu honetan ikuspegi bikoitza ari gara lantzen. Euskal Herriko eskualde guztietan nazio ikuspegia lantzen ari gara, eta halaber, euskal sozialdemokratak garen sozial arloa lantzen ari gara gogotik. Sozialdemokrazian aitzinatu nahi badugu, instituzioak, sindikatuak eta eragile politiko guztiak kontuan hartu behar ditugu, baita gizartearen hainbat esperientzia ere, eta demokraziaren bidez jokatzeko beti. Baina bide hau ez da egina oraino, ezkertiarrok egin behar dugu. Batasuna eta Aralar ere ikuspegi horretara ari dira hurbiltzen, oraindik ez ditugu asmoak berdin adierazten, alderdi bakoitzak bere jatorria eta militantzia baititu. Baina, funtsean, eta Nafarroara jinez, Miguel Sanzen politika hertsia eta atzerakoia kendu nahi badugu, batasuna da bidea.

Bake prozesua hizpide: alderdien mahaia –bakarra– dela eta, EA Bata-sunetik hurbil da, antza.

Hemengo EAK Euskal Herria nazioa dela pentsatzen dugu, ez da onartua baina egunen batean izanen da. Josu Jon Imaz hona etorri zelarik mahai bakarra osatzeko arazoak ikusi zituen, guk ez. Euskal Herriak ez du lekurik Europan herri gisa, gure nazio izaera ez da ezagutua, eta arazo hori gainditzeko mahai bakarra behar dela diogu, nazioaren auzia eta ezagutza trenkatzeko mahai bakarra behar da lehenbizi.

“Louis XVI.a erregeari

–eta erregeinari–

lepoa moztu zioten eta

–Estatuak landu duen

kultura bidez–

umezurtz daude Frantzian”

Batzuek, hasteko, mahaia Bateraren inguruan abiatu edo osatu nahi dute.

Batera-tik abiatu nahi dutela? Ni ez naiz kontra. Baina Euskal Herriko alderdi politiko guztiek parte hartu beharko lukete aldi berean, baita alde honetako alderdi guztiek –PSk, UMPeK eta Berdeek– ere. Zein da arazoa? Demokrazia bada, horretarako mekanismoak badaude. Mahaia nazio ezagutzaren abiapuntua litzateke. Hartu-emanak landu behar dira. UMP eta PS ez dira erraz jinen, akort. EAJk arazoak ikusi ditu, baina biltzea eskatu al zaie modu formalez?

Iparraldearen egituratze sozio-ekonomikoaren bidean, aurtun Euskal Herria 2010 egitasmoa 2020 izendatu dute berriz. Nola ikusten duzu afera?

Zenbait gauzetan aurreratu da, Euskal Herria egituratzeko girotze gisako bat izan da, baina funtsean Estatua denbora irabazten ari da eta abertzaleok galtzen. Euskaldunok geure instituzioa behar dugu eta ez digute onartu nahi. Kataluniak, adibidez, bere departamendua du, guk berriz departamendua –instituzioa– Biarnorekin partekatu behar dugu, bortxaketa historiko baten ondorio politikoa da.

Baterak 21.000 sinadura bildu ditu jadanik erreferenduma eskatzeko. Nolako balorazioa egiten duzu?

Bagenekien lan zaila zela, kanpaina udaldian burutu

“Gure nazio izaera ez da ezagutua, eta arazo hori gainditzeko mahai bakarra behar dela diogu, nazioaren auzia trenkatzeko mahai bakarra behar da lehenbizi”.

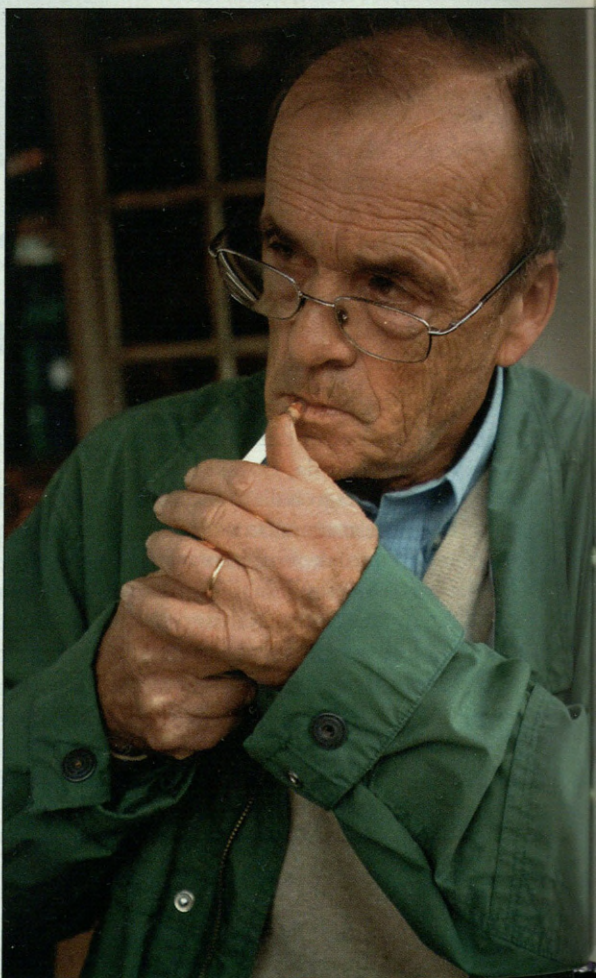
dugu eta kopuru ederra da hala ere. Sinatzaile askok sinadurak nora joanen ziren galdetzen zuten, beldur izugarria izan da. Frantses makinaria –prefeta buruan buru– erabili dute kanpaina oztopatzeko, auzapezei gutunak igorri dizkiete “kontuz!” erranez. Jean-Jacques Lasserre Departamenduko presidenteak ez sinatzea gomendatu du zeharka. Alta, 22.000 biltzeko zorian gaude eta segituko dugu. Orain lege behartuak gara gelditzera, hauteskunde presidentzialak laster helduko baitira.

Segitzeko prest beraz.

Nihaurek 50 sinadura gehiago bil nezake. Urketan –bazter gaskoia izanik ere– Baterak bidalitako gutunari 100 pertsonak erantzun zioten espontaneoki eta 150 bildu genituen orotara. Barthélémy Bidegarai auzapezak Herriko Etxea ireki zuen sinadurak biltzeko. Armadan –erretretan da egun– izandako herriko semea da, eskuindar frantsesa, euskaltzalea da hala ere.

Filipe Bidart auziaz epaia eman da berriz, eta presondegian segitzen du.

Frantziako Estatuak Euskal Herrian daraman politika neo-kolonialistaren



EUSKAL HERRIA BAI

**"Nafarroa Bai bezalako koalizioa behar dugu,
Batasuna barne"**

"Erregio, departamendu, kantonamendu eta herriko bozetara alderdi abertzaleak elkarrekin aurkezteko ikuspegiak aski hurbil dira. Estatua gero eta gogorrago jokatzeko ari da, eta, hemen ere, Nafarroa Bai bezalako koalizioa osatu behar dugu. Batasunak barne izan beharko luke alabaina. Astakeria litzateke Batasunak koalizioan egoteko gehiegi eskatzea, baita gainerako alderdiek ere. Batasuna mugaz gaindiko alderdia bilakatu izanak poztu ninduen. EAJ eta EA ere Euskal Herria osoko alderdiak dira, eta ABk ere bide bera egin beharko luke. AB bakarrik ari da hemen, trikimailu asko erabiliz. Abertzaleok Euskal Herriaren nazioaren ezagutzan bat egiten dugu, sozial arloan aldeak eta ñabardurak ditugu: gu sozialdemokratak gara, EAJ demokrata-kristaua... AB osoki errespetatzen dut, bere historia du, kultura politiko aberatsa baina sozial aldetik ez dakigu argi eta garbi nola definitzen den, gurea definituagoa da. Hala ere, bozetarako aise konpontzen ahal gara, azken bilkuran ABk Euskal Herria Bai izenburuko koalizioa aipatu zuen, Ipar aipatu gabe halarik ere. Polita da, ongi litzateke izen hori eta abertzale guztion arteko koalizioa aurrera ateratzea".

ezaugarria da auzia. Frantziak ezin du onartu Baigorriko seme biziki ezaguna, irakaslea —kartzelan ikasketak areago osatu dituen— aske uztea. Legearen arabera duela bi urte libre behar zuen. Herriko jendeak, auzapez askok edota Elizak berak bere askapena aldarrikatzen du, baina zigor onartezina ezarri diote. Politikari frantsesek beren burua herrialde demokratiko bateko demokratak bezala agertzen dute egunero, harritzekoa da egunean zenbat aldiz errepikatzen duten Frantzia herrialde demokratikoa dela, zerbaitekin huts egiten du ordea. Hots, Frantziar demokrazia bada, oso ttipia da, Filipe Bidart auzia lekuko.

VI. Errepublikaren atarian ote gaude?

V. Errepublikak ez duela aitzina egiterik diote alderdi gehienek buruzagiek. Errepublika molde hau bukatzen ari dela, gizartea aldatu dela. Alta, ez dute Errepublika aldatuko Estatu frantsesa oso aberatsa eta arras kontserbadorea delako. Agintariak boterea galtzeko beldur izugarria dute, ez dute mugitu nahi. XIX. mendeko espiritu kolonialista bizirik dago, Parisen kokatua, zentralismoa nagusi delarik. Adibidez, aste honetan administrazioaren kudeaketan irregulartasunak eta

iruzurrak agertu dira berriz ere. 10.000 pertsonen diru laguntza jaso zuten langabeziako agiri faltsuen bidez. Demokrazia honek hori "baimentzen" badu, botereci sistema hau atxikitzea komeni zaielako da.

Presidentziarako bozak badatoz: nola ikusten dituzu PSko Dominique Strauss-Kahn, Ségolène Royal eta Laurent Fabiusen hautagaiak?

EAK ezkerreko hautagaiaren aldeko boza galdatuko du. Gu Strauss-Kahn-en aldekoak gara, bera da sozialdemokraziatik eta ezker ideietatik hurbilena. Ségolène Royalen kasua berezia da —PSko idazkari nagusia François Hollanderen emaztea da—, izen ederra du. Louis XVI.a erregeari —eta erregeinari— lepoa moztu zioten eta —Estatuak landu duen kultura bidez— umezurtz daude Frantziar. Espainia, Ingalaterra eta Danimarkan monarkiak daude, eta Royal izenak badu bere garrantzia (irriak). Fabius ere ez da gure gustukoa.

Eskuinean Sarkozy nagusituko al da?

Nicolas Sarkozy (UMP) iduriz puntu asko irabazi dio Jean-Marie Le Peni (FN), eskuin muturreko politika eginez zenbaitetan, eta lege berezien bidez. Baina kasu, inkestek diotenez, Le Penek oraino boz asko bil dezake. ■



**TXIKIPOLIT
JATETXEA**

Musika plaza.

20800 Zarautz

Tel: 943 83 53 57

e-posta: info@txikipolit.com

web orria: www.txikipolit.com



Eibar doa aurretik, atzetik Realak eta Athletic

Futboleko jokatzeko du milaka gazte eta milaka dira euskal taldeen jarraitzaileak. Jende uholde horrek bermatua ote du euskarazko zerbitzua? Eibar, Athletic eta Real Sociedad futbol taldeetara jo dugu xehetasunen berri izan asmotan. Eibar 2.B mailan baldin badago ere, euskara kontuetan lehenengo postuan doa, atzean dituela Realak eta Athletic.

ANDER ALTUNA

EUSKAL FUTBOLAREN IKUR diren Athletic-ek eta Realak elebidundu dituzte euren esku zeuden zerbitzu guztiak, hala nola, web orrialdea, kartelak, prentsa oharrak, bulegoetako ardura-dunek euskaraz egiten dute, partidetan megafoniatik esaten direnak bi hizkuntzatan dira. Euskara gaztelaniaren maila berean kokatu dute horietan guztietan. Horretaz gain, Athletic-ek esaterako, Bai & By euskara eta ingelesa irakasteko enpresarekin du akordioa aspalditik. Klubeko edonork euskarazko nahiz ingelesezko klaseak jaso ditzake, hala nahi izanez gero, beti ere. Realak, gaur egun, ez du inolako planik euskarari dagokionez. Zubietako instalazioetan euskara entzuten da, maila guztietako jokalariek gehienak euskaldunak direlako, baina euskaraz ez dakitenentzako planik ez du talde txuri-urdinak.

Euskara kontuetan buru-belarri lanean dabilena Eibar futbol taldea da. Bi urte dira, Eibar Kirol Elkartea eta *eta kitto!* Euskara Elkartea harremanetan jarri zirela euskararen normalkuntzarako elkarlanean hasteko. Ainara Labado *eta kitto!* Euskara Elkarteko kideak esan digunez, "Eibar futbol taldeak kalitate plana martxan jarria zeukan. Bertan, euskararen erabilera jasotzen zen, euskararen normalkuntzarako plan moduko bat, *eta kitto!*-k diseinatu. Euskara atal horren barruan, besteak beste, itzulpenak, trebakuntza



Eibar Futbol Elkartea badu euskara plana. Ia entrenatzaile guztiek euskaraz dakite eta ez dakitenek eskolak jasotzen dituzte. Klubeko presidente Barriuso ere ikasten ari da.

kudeaketa, zuzenketak eta hizkuntza aholkularitza egiten dizkiogu Eibar futbol taldeari".

Eibarko zuzendaritzak hasieratik ikusi zuen begi onez euskararen plana. *eta kitto!*-k diseinatu zuenean administrazio kontseiluan aurkeztu zuen eta haien erreakzioa positiboa izan zen. Eta lanean hasi ziren: "Beste gauza batzuen artean, ahozko trebakuntza ezinbestekotzat jo genuen. Eibar futbol taldeko presidente Barriuso bera izan zen lehen pausoa eman zuena, nolabait beste zuzendarien aurrean eredugarri izan nahirik.

Astean bitan joaten da Barriuso trebakuntza saioak jasotzera".

Kirol emaitza kaxkarrei erreparatu gabe

Iaz Eibar futbol taldea 2.B mailara jaitsi izanagatik ez dituzte euskararekiko konpromisoak bertan behera utzi eta planak bere horretan dirau. Eibarrek Euskara Batzordea ere eratua du eta *eta kitto!* Elkartea bertako kide da. Ainara Labadoren esanetan, "planak berdin-berdin segitzen du aurrera eta joan den urterako aurreikusitako helburu berberekin jarraitzen dugu:

Entrenatzaileak euskaraz trebatzen

Eibar Kirol Elkarteko Euskara Batzordea orain bi urte sortu zuten Moises Gonzalez eta Fernando Muniozguren zenak. Ezer baino lehen plan estrategikoa gorpuztu zuten. "Konturatu ginen jende gazteak bazkideen erdia osatzen zuela gutxi gorabehera. Eta aintzat hartuz Eibar-ko ikasleen %95 inguru D ereduan ari dela, euskara futboleko txertatzeko ahaleginean hasi ginen", azaldu digu Moises Gonzalez Euskara Batzordeko kideak. Plan estrategikoari helduta, diagnostikoa osatzeko Eibar herriko zein klubeko euskararen ezaugarriak landu zituzten, hala nola, paisaia linguistikoa, ahozko eta idatzizko harremanak eta euskararen erabilera maila.

Diagnostikoa egin ostean, helburuak finkatu zituzten. Hasieran, helburua kanpo nahiz barne funtzionamenduan,

modu mailakatu eta progresiboan, euskararen erabilera normalizatzea izan zen. Ondorioz, Eibar taldearen pean guztia egiten da bi hizkuntzatan. Bestetik, klubeko jendearen ahozko harremanetarako profila aztertu zuten: Eibarko entrenatzaile gehienak euskaldunak dira. Horren harira, aurtengo plana eratu zuten: taldeko ume eta gaztetxoek euskaraz egitea entrenamenduetan. Kontua zen, entrenatzaileek, nahiz eta euskaldunak izan ia denak, ez zutela futbol terminologia menperatzen, eta ikastaroak antolatu dituzte euskarazko terminoak ikasteko. Gonzalezen iritziz, "zuzendaritzaren mezua ere aldatu egin da. Ikastaro horiek ez dira nahi dutenentzat, ez dakiten guztientzat baizik, hau da, ez badakizu ikastarora joan behar duzu". Alegia, ez dela borondatezkoa, beharrezkoa baizik.

jarraitzaileek, bai bazkide txarteletan, bai partidetan, baita prentsaurrekoetan ere eskubide osoa dute informazio guztia euskaraz jasotzeko. Bestetik, umeek entrenamenduak euskaraz jasoko dituztela bermatu nahi dugu. Azken finean, eta ahal den neurrian behintzat, eguneroko funtzionamendua euskaraz izatea; hori dugu xede. Kanpo harremanak nahiko landuak daude. Orain, orde, barne harremanak lantzen ari gara, markagailuak, prentsa oharrak, prentsa aurkezpenak, rotulazioak euskaraz izan daitezen".

Lehen taldeko jokalaria ez daude euskararen plan horretatik kanpo eta badira EGA ateratzeko asmotan dabilzanak. "Taz hainbat jokalarik atera nahi zuten EGA, baina kirol emaitzak zirela-eta euren indar guztiak egoerari aurre egiteko erabili



Eibar Kirol Elkartek urte hasieran euskara plana aurkeztu zueneko. Mahaian ...eta kitto! Euskara Elkarteko, Eibar Kirol Elkarteko eta Gipuzkoako Foru Aldundiko ordezkariak.

zituzten. Azken finean, Eibar, kirol elkartea da eta lehentasuna futbolak du. Dena den, aurtengo badaude EGA ateratzeko asmotan dabilzanak". Badira euskara maila hobetzekotan direnak ere, batez ere, entrenamenduak euskaraz egiten direnean,

entrenatzailearen aginduak behar bezala jasotzeko. Urtez urte, Eibarrek ia plantilla osoa aldatzen du, hori dela eta Euskal Herriko mugetatik kanpoko jende asko etortzen da. "Kanpoko jendeak futboleko terminologia zehatza ikasten du. Esate baterako, *jokoan kanpo, lasai* eta tankera horretako hitzak".

Apurka-apurka, egoera normalizatzen ari bada ere, oraindik lan handia geratzen da egiteko. Besteak beste, jokalarien prentsaurrekoetan gaztelania gehiago entzuten da euskara baino, klubeko arduradun askok eta askok ez dakite euskaraz eta ezer gutxi egiten dute hori aldatzeko. Eibar jorratzen ari den bidea aitzindari izan daiteke eta, aldi berean, bere lana jarraibidetzat har dezakete gainontzeko euskal taldeek, euskararen osasun egoeraren arduradun direlako, neurri batean bederen. ■

gure!
arteak
euskaraz



BFA
DFB

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Produktzio unibertsitarioaren egileen xerkan

KARMELE ARTETXE Inguma datu-basearen arduraduna da eta euskarazko komunitate zientifikoari buruzko tesia ari da egiten. Doktorego-tesia-
ren helburuetako bat euskarazko produktzio unibertsitarioa duten egileak deskribatzea da. Egileei galdera-sorta bidali berri diete berauen ezaugarriak jaso asmoz. Egileen lagina Inguma datu-basetik atera dute.

Xuxen badator

XUXEN zuzentzaile ortografiko berria noiz kaleratuko den galdera aurkitu dugu Sustatun. Baita erantzuna ere: www.euskadi.net-en laster egongo da OpenOffice.org-erako Xuxen. Bi bertsio kaleratuko dituzte, biak kode irekian. Bata, Hunspell formatuan, OpenOffice.org 2.0.2tik aurrera formatu hau erabiltzen baita eta Myspell formatuan, aurreko bertsioetarako eta

baita Thunderbird posta-bezero edo Firefox 2.0 bezalako programentzat balio duena.

CAF-Elhuyar Sariak

ELHUYARREK martxoan banatuko ditu zientziaren dibulgazioa sustatzeko sortutako hiru sari nagusi eta gazteen-tzako sari berezia. Lanak aurkezteko epea abenduaren 1ean amaituko da.

Auzitegi Gorenak UEMAko kide izatea galarazi dio Ondarroari

ONDARROAKO UDALA 2000. urtean sartu zen Udalerrri Euskaldunen Mankomunitatean eta Mankomunitateko lehendakaria da Miren Urresti Ondarroako zinegotzia. Espainiako Auzitegi Gorenak galarazi egin dio Gipuzkoako herri horri UEMAko kide izatea. Astekari hau ixterako, Ondarroako Udalak eta UEMAk argibide gehiago ez zuten eman.

BAHEA

Pablo Suberbiola Soziolinguistika Klusterreko teknikariak *Jakin* aldizkarian esanak: "Euskara normalizatzaile batentzat normala izan daiteke pentsatzea, euskaraz dakien baina gutxi erabiltzen duen jendeak (bikoteek, kasu honetan) 'nahiagoko lukeela' harreman hori euskaraz izatea, baina traba, zailtasun edo ohituraren baten-gatik ezin duela. Baina hala al da? Hartu 'tipologia' horretako zuen inguruko bikote erreala bat... nahiagoko luke? Nahi luke? Tira, 'sozialki' oso ondo geratzen da esatea beste zera hura 'jo, ya me gustaría, pero tenemos la ohitura en erderas y ...', baina hori esaten duenak, badu nahi hori? Bere buruarekin gusturago legoke hori lortuko balu? Planteatu du inoiz?"

Rufino Iraolak *El Diario Vascon* esan-
nak: "Euskal Gobernuak (Euskal Autonomia Erkidegoari buruz bakarrak arituko naiz) garbi izan eta argi adierazi beharko luke zein eredu linguistikoa nahi duen bere eskumeneko Euskal Herri zati honentzat. Eta hori ez da garbi esaten, baizik eta halako diskurtso orokor baten gerizpean estaltzen da: 'Queremos un bilingüismo real para nuestro pueblo', esango dizu, adibidez, Juan Jose Ibarretxe. (...) posible al da zinezko elebitasuna? Askorentzat ez; adibidez, honako tesi hau defenditzen dutenentzat: 'Pertsonak izan daitezke elebidunak, baina gizartea beti elebakarra izango da'. Hori egia bada, engainua da elebitasun errearen kontua. (...) Eta, hitz erdika ibili gabe, garbi esango dut: euskararentzat salbaziorik ez dago (epe luzera ari naiz), baldin eta bere espazio geografiko elebakarra definitzen ez bada. Utzidazue nire utopia aurkeztzen. Lehenik eta behin, erabaki behar da euskararen benetako espazio elebakarra zein izango den, hizkuntza bat espazioren batean hegemonikoa ez bada, galdu egiten baita. Baliteke, nire planteamendu utopikoaren arabera, Bilbo sekula gizarte euskalduna ez izatea, baina horregatik ez litzateke euskaldunen kopurua murriztuko".

Aeronautika eta diru publikoa

Joan den asteburuan, Barakaldoko Bilbao Exhibition Centre-en, BECen, Aerotrends 2006 nazioarteko aire espazio topaketa izan da. Tendentzia berriak aztertu eta akordio komertzialak adostu ahal izan dira. Topaketa honek, EAEko aeronautika guztiz kualifikatua ezagutzeko balio izan du: 32 enpresa, eta hornitzaile eta laguntzaile gisa, askoz gehiago. Azken horiek 5.700 langile dituzte. 2006. urtean %5 haziko den sektorea da eta merkata, batez ere, kanpoaldera begira dago —urteko 780 milioi euroko fakturaziotik 525 milioi euro—. Munduko fabrikatzaile nagusiak, besteak beste, Airbus, Boeing, Bombardier eta Embraer, Barakaldon egon ziren. Lakuako Gobernuak adierazi zuen pyme aeronautiko euskaldunentzako laguntza gehiago ematea aztertzen ari dela,

nazioarteko proiektu handietan parte har ahal dezaten. Horrelako proiektuek inbertsio handiak behar dituzte, batez ere I+G arloan. Berreskurapena oso geldoa izaten da, hamabost edo hogeitaz bitartekoa, proiektuen finantzaketan datzalako eta ez kapitalaren inbertsioan. Ezinbestekoa da, beraz, Lakuako Gobernuak proiektu bakoitza baloratzea eta laguntza horien berreskurapena bermatzea. Ez dadila gertatu beste sektoreetan gertatzen dena: gero desagertu edo beste leku batera joaten diren enpresei diru publikoa banatzea eta zergan onurak ematea. Eskergarria litzateke, gainera, gure diru publikoarekin espazioko proiektu aeronautiko militarrek ez babestea.

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Sokatiraren ondorioen zain

ESTRASBURGOKO bozketak eta Nimeseko pistola lapurketak bat egin dute bake prozesuaren une gaitz honetan. Irakurketa zehatzagoen gainetik eta aurrera begiratuta, Europako Legebiltzarreko sostengua elkarriketa eta negoziazioaren hauspo da. Europako Batasunaren agendan jarri du gaia eta kito. Horra bere lorpen handia. Onartutakoaren edukia eta bozketaren gorabeherak kontuan hartzekoak izan daitezke, baina gai txikiak dira helburu nagusiaren aurrean.

Gai txikia ez dena pistola lapurretarena da, eta gutxiago denboran Estrasburgoko bozketarekin bat egin duenean. Eta ondorioak izango ditu, Zapateroren esanetan. Ez dakigu zein mailatakoak, baina Gobernuaren inguruko medioek aireratu dutenez, bake prozesua izozterainokoa izan daiteke. Gogorra, baina izoztea da iradokitzen dena eta ez apurtzea. Gaitza da interpretatzea modu zehatzean honek guztiak zer esan nahi duen, baina brotxa lodiarekin adierazita ETA halako zerbait esaten ari dela dirudi: "Haiek betetzen ez badute, guk ere ez". Gehienok ulertzen dugu tirabira gogorra dagoela ETA-



Europako Legebiltzarrak 10 botoren tarte txikiarekin onartu zuen Zapateroren Gobernuaren ahalegina sostengatzea.

ren eta Espainiako Gobernuaren negoziazio mahaian eta, elkarriketen zailtasunen aurrean, alde bakoitza bere indar agerpena egiten ari dela. ETAREN martxoaren 22ko agiriak "ekintza armatuen etenaldi iraunkorra" jakinarazi zuen, baina Espainiako Gobernuaren geroagoko filtrazioek ETAk hornidura lanik ez egiteko konpromisoa hartu zuela zioten. Urriaren bukaera honetan, hori zehazki nola den ez dakigu, baina halako arma lapurketa ez dator bat su-eten iraunkorrak eskatuko lukeen giroarekin. Orain arte Espainiako Gobernuak egindako beste hainbeste ere, elkarriketa giroarekin bat ez datozen moduan.

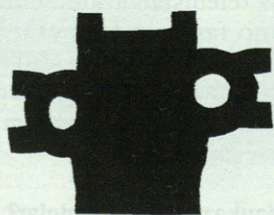
Eta hau guztia elkarriketaren lerro batean -ETA-Gobernua- gertatzen baldin bada, pentsatzekoa da alderdien elkarriketaren lerroan ere izango duela eraginik. Herriko tabernetako miaketek eta, besteak beste, ezker abertzaleko hainbat buruzagi Auzitegi Nazionalera behin eta berriz agertu behar izanak eragingo duten gisan.

Zapateroren ondorioen zain, argazki kameraren

angular handiak orain arte egindako bide luze eta sakona irudikatzen du. Pentsatzekoa da izozte, geldiu edo dena delakoarekin, bake prozesuak aurrera jarraituko duela. Baina ataka estu hauetan behin eta berriz gertatzen den moduan, ez da samur asmatzea tirabiren ondorioz sokak presioei eutsiko dien ala ez.

ETAREN su-eten aldarrikapenaz geroztik, elkarriketaren azken saio honek atzera bueltarik ez duela saldu izan da etengabe Madrilatik, baina errealismoak dio gaur gaurkoz ez dela datu erabakigarriak ikusten hori hala izango dela tinkotasunez baieztatzeko. Hala balitz hobe, baina oraingoz ez da, edo ez da antzematen bederen.

Argitalpen honen edizioan lankide:



kutxa

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Galdetu bankuan zergarik nola ez ordaindu

Tax Justice Network erakundean ari den kazetari amerikar batek eskuratu ditu agiri batzuk erakusten dutenak nola ezkututzen dituzten Espainiako aberatsek beren dirutzak izen oneko bankuek dauzkaten zerbitzu offshore ilunak erabiliz.

Zergetan iruzurra seguru nola egin, hori da kontua.

KAZETARI BATEK OSO GUTXITAN aurkitzen duen altxor batekin egin du topo Lucy Komisar-ek. Emakume honek Tax Justice Network (euskaraz Zergetan Justizia Sarea ipiniko gendak) erakundean ikerketak burutzen ditu New Yorken, eta duela gutxi eskuetara iritsi zaio Espainian Citibank-ek bezeroek zergarik ordain ez dezaten egiten dituen trikimailuak argitzen dituen txosten konfidentziala. Guk dakigula, Lucy Komisarren idatzia ez da aipatu Espainiako komunikabideetan, eta hemengoetan ere ez.

Komisar Espainiako ustelkeria kasu honetara iritsi da Citibank diruetxearen arrastoari jarraituz. Munduko finantz zerbitzu erakunderik handiena biltzen da Citigroup delakoan. 100 herrialdetan ari da lanean eta aktibotan bilioi ("b" hizkiz) bat dolarretik gora dauzka zorroan. 2005ean 120.000 milioi dolarretako diru-sarrerak lortu zituen, eta horietatik 25.000 milioi dolar etekin garbia.

Eskandaluak bat eta bi baino gehiago izan ditu Citigroup-ek azken urteotan. Amerikako Estatu Batuetan Enron energi korporazioa hondoratu zenean, Kaliforniako unibertsitateak salatu zuen banku honek lagundu ziola kontabilitate liburuak "erretzen". Salaketa horretan sakonduz jakin zen 1993an Citigroup-ek sasi-enpresa edo paperetan besterik ez dagoen sorgin-enpresa horietako

bat (*shell company* ingelesez) antolatu zuela Enronen gas salmentetako diruentzako; mugimendu horietan 4.800 milioi aurreratu zizkion Citigroup-ek, gas salmentak ezkutatzeko.

Italian lehertu zen Parmalat konpainiaren istiluaren erdian ere azaldu zen Citigroup. Bankutzar honek Parmalatekin martxan jarri zuen zerbitzuak "Buconero" izen ponpoxoa zeraman, egoitza Caiman uhartean zeukalarik. Korporazioaren buruzagiek eta banku zerbitzuak antolatutako iruzurra argitara azaldu zenean, 8.000 milioi euroko zuloa agertu zen 2003an, eta mundu osoan 36.000 langileri beharra ematen dien esne konpainia ia joan zen pikutara.

Baina Lucy Komisarrek atal berezi batean jorratu du 2001ean Argentinan gertatutako "corralito" famatuarekin Citigroup-ek eduki zuen zerikusia. Urte hartan Argentinako ekonomia osoa paralizatu egin zen, zergatik eta Estatuak bere ordainketak egin ezin zituelako, zor publikoaren sarrietatik hasita. Aditu askok beren analisisetan aipatu zuten kolapso horren sustraie-tako bat pertsona eta enpresa askok zergetan egindako iruzurretan zetzala: urte luzez paradisu fiskaletara milaka milioi dolar atera ziren Argentinatik, eta horiek pagatu beharreko zergak bidean galdu.

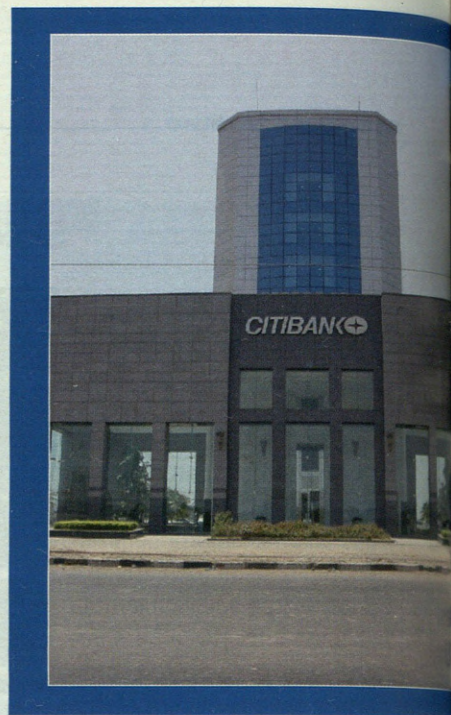
2002. urtean, Argentinako Legebiltzarreko batzorde batek kalkulatu

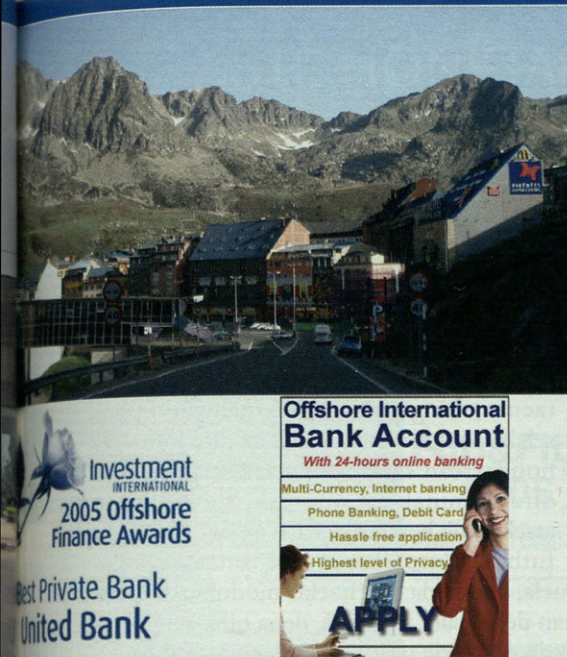
zuen atzerrian argentinarrak gutxienez 127.000 milioi dolar zeuzkatela gorderik; urte hartan Argentinak pila-tuta zeukan kanpo zor guztia adina. Orduan, telebistako kazetari batek, Maximiliano Montenegrok, Citibanken Buenos Airesko egoitzara joan eta ezkutuko kameraz filmatu zuen bertako arduradun batekin izandako elkarrizketa. Montenegrori Mariano izeneko komertzialburuak diruak kanpoan inbertitzeko Private Bank izeneko zerbitzuak zeuzkan aukera guztiak erakutsi zizkion, bezero berri eta aberatsa zelakoan: "Private Bank honen bezeroetatik %85ek offshore kontuak dauzkate. Zergatik? Zergak ordaintzeaz nazkatuta daudelako".

Mariano jaunak esplikatu zion —eta gero telebistan erakutsi zuten— nola sortu behar zen gezurrezko izen batekin pasabideko kontu bat New Yorkeko Citibanken, eta handik aurrerako urratsak nola eman, agintariekin diruaren arrastorik eduki ez zezaten. Bideoa telebistan azaldu ondoren, Mariano famatua kanporatu egin omen zuten —isilik egoteagatik ondo ordainduta— eta Citibank-ek bere Private Bank zerbitzua Txile eta Uruguaya eraman zuen.

Ez al daukazu milioi bat dolar?

Munduan 70 offshore zentro daude. Wikipediak dioenez, banku offshore bat atzerrian dago —inbertitu duenare-





Offshore International Bank Account
With 24-hours online banking

Multi-Currency, Internet banking
Phone Banking, Debit Card
Hassle free application
Highest level of Privacy

APPLY

Investment INTERNATIONAL
2005 Offshore Finance Awards

Best Private Bank United Bank

Ezkerreko argazkian ikusten da Citibankek Indiako Bonbai hirian daukan egoitza modernoa. Lerroon ondokoan, Andorrako ikuspegi bat; paradisu fiskalak hementxe bertan baitaude, Andorran hasita, Gibraltarren, Frantzia ondoan britainiarrak diren Jersey eta Guernsey uharteetan, Luxenburgan, Monakon... Beheko bi irudietan, ezkerrekoak offshore motako finantzetan 2005ean saritutako banku baten publizitatea egiten du; eta eskuinekoak, 24 orduz zabalik den banku offshore baten zerbitzuak eskaintzen ditu Interneten.

kiko-, zerga gutxiko herrialde batean, eta honek abantaila asko eskaintzen ditu: sekretua, lege araudi malguagoak, zerga apalak, dirua eskuratzeko erraztasuna, herrialdearen segurtasuna...

Citigroupek fama dauka bankugin-tza offshore horretan. Eta kontua da Lucy Komisar kazetariaren eskuetara iritsi dela Espainiako Citibankek mugimenduak salatzen omen dituen dokumentu bat. Horiek azaltzen dutenez, milioi bat dolar arteko kopuruei zerbitzu pribatu batzuk eskaintzen dizkie bankuak, eta aldiz milioi bat dolarretik gorakoei —gehienbat bost milioi dolarretik gora dauzkaten oso aberatsei— Private Banken zerbitzuak. 2001ean, zerbitzu honetako saltzaile onenetakoa zen José Miguel Alfayate haserretu egin zen buruzagiekin —kazetariak jakin duenez, bere salmentengatik

agindutako guztia pagatu ez ziotelako— eta alde egiterakoan txosten batzuk idatzi zituen. Dokumentuok, itxura batera, ondorengoei informazioa jakinarazteko eginak daude, baina horietan aditzera ematen da zeharka Citibankek legeak hausten dituela. Xantaiatzat hartu liteke.

Alfayateren paperetan ageri omen denez, munduan offshore sisteman mugitzen diren dirutzen katean Espainiak garrantzia handia dauka; bankuko arduradunei gomendatzen die aha-legintzeko mugimendu horien iluntasuna mantentzen. Alfayatek nabarmendu du paradisu fiskaletan ezarrita diruak etekin askoz handiagoa ematen duela bertako banku eta kontuetan baino, zergak ez ordaintzea errazteagatik. Baina sistemak ondo funtzionatu dezan, Alfayatek bere

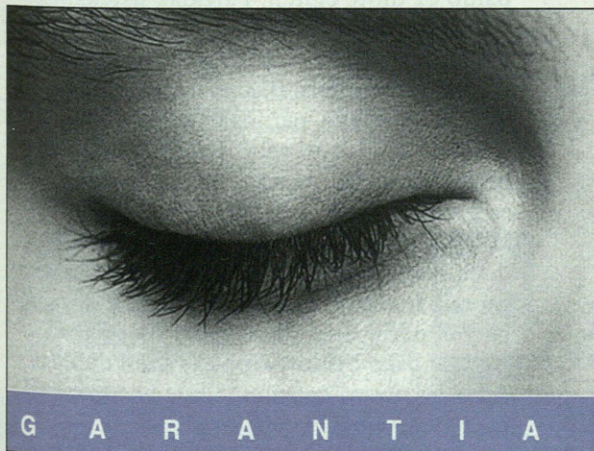
memorandumean aipatzen du, oso inportantea dela Espainiako bezero on horiek zuzeneko harremana edukitzea urrutiko —offshore— agenteekin; Citibankek paradisu horietan dauzkanekin, alegia. Urrutiago doa Alfayate: bankuko arduradunei eskatzen die bera bezalako agenteek urteotan horrelako operazioetan lortu dituzten etekinak onartzea, urte luzez konfidantza hartu duten bezeroak ez uxatzekotan.

Lucy Komisarrek Alfayateren pape-rak irakurritakoan Espainiako Citigroupeko buruetara jo du. Idatziz erantzun dio Gabriela Sebastián de Erice harreman publikoetako ardura-dunak, argibide gutxi eman baina jakinaraziz bankuak legez kontra ari dela aditzera ematea maltzurkeria dela. Kazetariak, aldiz, uste du Espainiako Citigroupek lana zuzen edo oker egi-ten duen jakiteko bere barne kontabili-tatean arakatu beharko lukeela Espai-niako Gobernuak.

2005ean Europar Batasunak mar-txan jarri zuen arautegi berria offsho-rean ari diren bankuek ezkutuko diru mugimenduen informazioa eman dezaten. Herrialde guztiek ez dute onartu. Onartu duen Suitzak jakinarazi duenez, Espainian bizi direnek 432 milioi dolar zeuzkaten Suitzako kontu argietan. Beste 5,2 mila milioi dolar zeuzkaten zeharka kontrolatutako kontuetan. Baina hau koadroaren zati bat da: benetan aberats direnek sasi-konpainia edo fantasmak daukate antolatuta, diruen arrastoa galtzeko.

En fin, lehen baino garbiago dakigu Espainia dela paradisu... fiskala. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.



**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

G A R R A N T I A

Santiago Leone

Normaltasun beldurgarria

Iruñeko Euskalerria Irratia irati ona da. Are gehiago, nire subjektibitate guztiz subjektiboa aske utziko banu, hamaika lore eta laudorio idazten ahalko nituzke hasierako esaldi epel horren ordez.

Baina gaurko helburua koipea ematea ez izaki, erran dezagun, gutxieneko adostasuna erdieste aldera, Euskalerria Irratia ez dela inguruko bertze edozein irati baino makurragoa, eta badela batzuk baino hobea. Baina Euskalerria Irratiak, bertze edozein iratik eskaintzen duenarekin batera, Iruñeko gainerako irratiek eskaintzen ez duten –gutienez– gauza bat eskaintzen dio egunero Iruñerriko euskal komunitateari: irratia egunero euskaraz aditzeko aukera. Normaltasuna, alegia.

Izan ere, egunero irratia pizteko keinu xume horretan badira tasun gehiago –euskaltzaletasun, abertzaletasun, euskalduntasun, irakurleak nahiago duena aukera dezala–, ikusgarriago, ozenago eta nabarmenago ageri ohi zaizkigun bertze zenbait keinu eta jarreratan baino. Anitzez txikiagoak baitira abertzale edota euskaltzale sutsua izateko gutxieneko eskakizunak, irati entzule arrunta izatekoak baino. Balizko asmoetatik urrun, gure egunerokotasunean txertatzen den praktika da irratia entzutearena, eta unean uneko informazioa euskaraz jasotzearena, kirolari buruz, politikari buruz edo futbolari buruz.

Futbola sobera interesatzen ez bazait ere –ez irratan eta ez bertze inon–, hondar egunotan futbolarekin hala edo nola loturiko berri batek atentzioa eman dit. Futbola aitzakia hartuta, bake prozesuari buruzko gogoeta politikak eskaini zituzten *Berrian* Joseba Zulaikak eta Jokin Muñozek. Lehenbizikoaren ustez, euskal abertzaleek Zarraren antzera jokatu beharko lukete, eta arerioari gol guziak sartzeari uko egin; Jokin Muñozek, berriz, partidak irauteak nori egiten dion mesede galdetu ondoren, Bolañoren autogola proposatzen zuen eredu.

Kirol ederra da futbola, eta eragin handia du gure gizarteetan. Guztietan erran nahi baita, baita Euskal Herrian ere: Euskal Selekzioa aurrera ateratzeko argudioak aditu bertzerik ez



MIKEL SAIZ

dago. Eta, goitian erran bezala, futbolzale ez izan arren, ongi iduritzen zait hori guzia. Hala ere, futbolaren pisua eta garrantzia aitortuta ere, nik ez nituzke nire esperantzak soil-soilik futbolean paratuko. Begira, bertzenaz, zer gertatu den Espainian: futbol selekzioak porrotak baizik ez ditu lortu, eta hondarrean saskibalo selekzioak eraman ditu dominak eta ohoreak. Edonola ere, atsekabeak bertzerik ekarri ez arren, iduri du futbolak kiroletan errege izaten segituko duela, eta ez da harritzeko modukoa. Futbolearen dena baita ikusgarri, dena ohiz kanpokoa, dena erabakigarri: mendeko edo milurteko partida astero jokutzen da. Eta, neurri berean, futbolearen dena dago neurtua, dena arautua, dena kontrolatua. Ikuskizun handienetan bezala –Oscar emanaldietan bezala, errate baterako–, aitzinetik prestaturiko gidoi baten arabera gertatzen da dena: buruzagien adierazpen gartsuak, jokalarien arriskurik gabeko estrategiak,

booliganen jokoz kanpoko ekintza gaitzesgarriak –eta gaitzetsiak, gidoi berberari jarraiki–. Gure eguneroko bizitzatik ateratzen gaituen kirola da futbola, baina haren burrunbaren erdian uste dut betiko errepikapena dela, eta ez sorpresa, ikusleak balioesten duena.

Horregatik, politikaren ligan hamaikagarren aldiz mendeko edo milurteko partida jokutzen ari garen honetan, ez da harritzekoa entrenatzaileak zaleak berotzen ibiltzea. Horretan, aspalditik idatzitako gidoi bati jarraitu

baino ez diote egiten. Partidak ustekabeko bukaera izan zezan, ustekabeko pausoren bat egin beharko lukete, dela Zarraren ukazioa, dela Bolañoren autogola. Bitartean, nik ere, futbolzale ez izanagatik, partidari jarriko dut arreta, baina sobera larritu gabe. Ez ditut albisteak betetzen dituzten txapelketa handi horiek sobera gustuko. Aukeran, eguneroko praktika xumeak ditut nahiago, telebistan agertzen ez diren horietarikoak. Arautu gabeak, kontrolatu gabeak, horiexek dira, nire ustez, gure agintari batzuk nerbiosten dituztenak. Normaltasun batzuekiko beldurgarria ekartzen dutenak. Adibidez, irratia entzutea. Naski horregatik ez diote Euskalerria Irratiari lizentziarik ematen. ■

Gure eguneroko bizitzatik ateratzen
gaituen kirola da futbola, baina haren
burrunbaren erdian uste dut betiko
errepikapena dela, eta ez sorpresa,
ikusleak balioesten duena

ASTE HONETAKO

zozketak



Fito&Fitipaldis 2006 gira

Azaroaren 10eko kontzerturako
3 harpidedunentzat bina sarrera

Iruñeako Anaitasuna pabilioian
Iruñea NAFARROA
www.lasttourinternational.com

1

Txapela buruan

ta ibili munduan



www.txapelaburuan.com
943-428299 943004215

Txapela buruan eta ibili munduan

Harpidedun batentzat
10 kamiseta serigrafiatu

Gamon Zumardia, 7
Orereta GIPUZKOA

www.txapelaburuan.com

2



kirolpsikologia.com

Kirolpsikologia

"Helburu eraginkorrak ezartzeko"
ONLINE IKASTAROA

Zabaleta kalea 1-2 / 7. bulegoa
Donostia GIPUZKOA

www.kirolpsikologia.com

3



Bilboko Euskal Museoa

4 harpidedunentzat
bina sarrera

Miguel Unamuno plaza, 4
Bilbo BIZKAIA

www.euskal-museoa.org

4



Badakit edizio berria

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda



5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

TERELA GRADIN & MANUEL GUTIERREZ

- Carlos Ansola Peñalba (Elgoibar)
- Larraitx Mitxelena Erize (Oizartun)
- Esteban Odriozola Etxabe (Zumaia)
- Asier Ruiz Nuñez (Igorre)
- Paulo Markuerkiaga Badiola (Markina-Xemein)

WAGOON COOKIN & ORTOPHONK

- Jokin Bildarratz Sorron (Tolosa)
- Legazpiko Udal Euskaltegia (Legazpi)
- Donostiako Hizkuntza Eskola (Donostia)
- Irati Lujua Etxenike (Etxalar)
- Lierni Arrieta Irureta (Zestoa)

BENTAZAR NEKAZALTURISMOA

- Aintzane Goenaga Aleman (Tolosa)

GROUCHO ETA NI

- Jose Maria Seguroala Amutxastegi (Gasteiz)
- Jose Luis Iturrizar Sagarduy (Arrankudiaga)
- Unai Bergaretxe Leibar (Arrasate)
- Mari Karmen Goikoetxea Urbizu (Andoain)
- Begoña Makazaga (Zarautz)

MUNDUKO IPUINAK ETA GARTXOT

- Mikel Ibaguren Errasti (Ziburu)
- Jokin Sorozabal Ansa (Andoain)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea



zure hizkuntz eskubideak babesteko



elebide

Hizkuntz Eskubideak bermatzeko zerbitzua
Servicio para la garantía de Derechos Lingüísticos

elebakartasun. iz. Monolingüismo.
eleberri. iz. 1. Novela. Ohitura-eleberria: novela costumbrista.
2. (BN/L) Chisme, habladuría; noticia, novedad (en los ejem-
plos más antiguos, con sentido negativo).
eleberrigile. iz. Novelista.
eleberrigintza. iz. Novelística.
eleberriti. izond. (BN/L) Cuentista, chismoso, -a.
eleberritsu. izond. (BN/L) Cuentista, chismoso, -a.

elebide. s. Herritarren hizkuntz
eskubideak bermatzeko zerbitzua.
fig. Elebitasunerako bidea.
Hizkuntzari bide egiteko zerbitzua.
Iñakik Elebidera jo zuen hizkuntz
eskubide urraketa bat zela eta, kexa
jartzera.

elebidun. adj./iz. Bilingüe.
elebitasun. iz. Bilingüismo.
elebitza. iz. Bilingüismo.
eledun. iz. Portavoz.

elefante. iz. (Zool.) Elefante. □ elefante afrikar. (Zool.) Elefante
africano (*Loxodonta africana*). || elefante asiarr edo elefante
indiar. (Zool.) Elefante asiático (*Elephas maximus*). || elefante
iletsu. (Paleont.) Elefante lanudo (*E. antiquus*). || elefante-
hortz. (Zool.) Colmillo (*Dentalium* sp.).
elefantiasi. iz. (Med.) Elefantiasis.

elegia. iz. (Lit.) Elegía.
eleka. adb. (Ipar.) Hablando, conversando. □ eleka-meleka.
Charlando, hablando. || elekan. Hablando.

elekari. izond. (Ipar.) Hablador, charlatán, chismoso.
eleka(tu). da/du ad. (Ipar.) Hablar, conversar; tratar(se). Atsegin
dute harekin elekatzea: les gusta hablar con él. Ez dute elkar eleka-
tzen: no se hablan, no se tratan.

eleketa. iz. 1. (Ipar.) Conversación, charla, palabra(s). Bere eleke-
tatik ez da ateratzen: no sale de lo suyo. 2. Locuacidad, charlata-
nería. 3. Expresión, charlatanería. ♦ adb. 4. (Ipar.) Hablando,
conversando (con verbos como *ari*, *egon*...); a hablar (con ver-
bos como *hasi*). □ eleketan. Hablando, conversando.
eleketari. izond. (Ipar.) Chismoso, -a; hablador, -a; charlatán.
Elektra. f. (Mit.) Electra.



elebide@ej-gv.es



www.euskadi.net/elebide



012



Donostia-San Sebastián kalea, 1
01010 VITORIA-GASTEIZ

